

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
YENİ TÜRK EDEBİYATI

IRAK TÜRKMEN KADIN EDEBİYATÇILAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zahraa Haval ISSA

BURSA-2019

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
YENİ TÜRK EDEBİYATI

IRAK TÜRKMEN KADIN EDEBİYATÇILAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

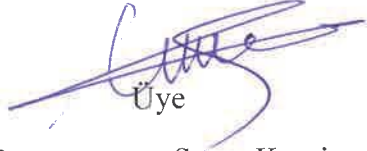
Zahraa Haval ISSA

DANIŞMAN:
Prof. Dr. Nesrin KARACA

BURSA-2019

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda 701741016 numaralı Zahraa Haval ISSA'nın hazırladığı *Irak Türkmen Kadın Edebiyatçıları* konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 14/06/2019 günü 10:00 -12:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin .....başarılı.....(başarılı/başarısız) olduğuna.....daylılığı.....(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye

Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı

Prof. Dr. Nesrin KARACA

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Alev SINAR UĞURLU

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Abide DOĞAN

Hacettepe Üniversitesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 16/05/2019

Tez Başlığı: IRAK TÜRKMEN KADIN EDEBİYATÇILAR

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 178 sayfalık kısmına ilişkin, 16/05/2019 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

16.05.2019

Adı Soyadı: Zehraa ISSA
Öğrenci No: 701741016
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı: Yüksek Lisans
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Prof. Dr. Nesrin KARACA
16.05.2019

Yemin Metni

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “Irak Türkmen Kadın Edebiyatçıları” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

18.06.2019

Adı Soyadı: Zahraa Haval ISSA

Öğrenci No: 701741016

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı:

Statüsü: YüksekLisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Zahraa Haval ISSA
Üniversite	:Uludağ Üniversitesi
Enstitü	:Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	:Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı	:Yeni Türk Edebiyatı
Tezin Niteliği	:Yüksek Lisans
Sayfa Sayısı	: xi+157
Mezuniyet Tarihi	: .... / .... / 2019
Tez Danışmanı	:Prof. Dr. Nesrin KARACA

IRAK TÜRKMEN KADIN EDEBİYATÇILAR

Irak Türkmen edebiyatı, Türk edebiyatı tarihi bağlamında değerlendirildiğine belli bir geleneği ve bütünlüğü olan bir edebiyattır. Osmanlı döneminde klasik edebiyatla aynı paralelde olan Türkmen edebiyatı, özellikle hızlı değişimin görüldüğü Cumhuriyet ve sonrası dönemde farklılaşır. Tarihsel nedenlerle sınırların değişmesi, egemenlik ve dil politikalarında meydana gelen zorunlu haller, Türkmen edebiyatının Türk edebiyatı içindeki yeri ve çizgisinde kopuşlara neden olmuştur. Bu nedenle Irak Türkmen edebiyatı iki ana döneme ayrılmıştır. 1918'den önceki Türkmen edebiyatı ve 1918'den sonraki Türkmen edebiyatı şeklinde adlandırılmıştır.

Türkmen kadın edebiyatçıları, 1918'den önceki Türkmen edebiyatında hemen hemen hiç varlık göstermemişlerdir. Bu dönem, erkek edebiyatçıların görüldüğü ve neredeyse kadının edebi hayatta hiçbir rolünün olmadığı bir devirdir. Fakat 1918'den sonraki Türkmen edebiyatının başlamasıyla yeni bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde artık yavaş yavaş kadın edebiyatçıların Türkmen edebiyatında varlık gösterdikleri tespit edilmektedir.

Tanzimat sonrası dönemden günümüze kadar olan Türkmen edebiyatı çizgisini takip ederek yetişen otuzdan fazla Türkmen kadın edebiyatçı tespit edilmiştir. Bunlar, “hayat-sanat-eser” bağlamında incelmeye tabi tutulmuştur. Bu kadın edebiyatçıların

çoğu şairlik kimliği taşıırken, aralarında kısa öykü yazan kadın edebiyatçıları da bulunmaktadır. Bu edebiyatçıların eserleri, Türkmen edebiyatına ait edebi kaynaklarla dönemin gazete ve dergilerinde yer almaktadır. Tespit edilen kadın edebiyatçıların bir kısmı dil olarak Arapçayı seçmiş, bir kısmı da bir iki çalışma dışında eser üretmemiştir. Bu bağlamda eser veren ve sürekliliği olan edebiyatçılardan on beşi çalışmaya konu olmuştur. Kadın edebiyatçıların biyografileri, eser ve edebi kişilikleri etrafında bütüncül bir çalışma yürütülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Irak Türkmen Edebiyatı, Kadın Edebiyatçıları, Erbil, Kerkük, Türkmen Kadın Şairler.

ABSTRACT

Name and Surname : Zahraa Haval ISSA
University :Uludag University
Institution :Social Science Institution
Field :Turkish Language and Literature
Branch :New Turkish Literature
Degree Awarded :Master
Page Number : xi+157
Degree Date :.... / .... / 2019
Supervisor : Prof. Dr. Nesrin KARACA

IRAQI TURKMEN WOMEN AUTHORS

Iraqi Turkmen literature is a literature which has a certain tradition and totality as it is evaluated in the context of the history of Turkish literature. Turkmen literature, which is in parallel with classical literature during the Ottoman period, differs especially in the republic and the period after. The change in the boundaries due to historical reasons, the compulsory conditions in the sovereignty and language policies, caused the rupture of the position of the Turkmen literature in Turkish literature. Therefore, Iraqi Turkmen literature is divided into two main periods. These periods were named as Turkmen literature before 1918 and Turkmen literature after 1918.

Turkmen women writers were almost never present in Turkmen literature before 1918. This period is a period in which male literatiists are active and almost women have no role in literary life. But after 1918, a new era begins in Turkmen literature. In this period, it is determined that women writers have gradually existed in Turkmen literature.

More than thirty Turkmen women writers have been identified by following the line of Turkmen literature from the period after Tanzimat to the present. These women were examined in the context of "life-art-work". Even though most of these writers are poets, there are women writers who write short stories. The works of these writers were

published in the newspapers and journals of the literary sources of Turkmen literature. Some of the identified women writers chose Arabic as a writing language, and some of them did not produce more than one work. In this context, fifteen of the literary writers who gave works and has continuity have been the subject of study. Biographies of women writers, works and literary personalities have been carried out around a holistic work.

Keywords: Iraqi Turkmen Literature, Women Literati, Erbil, Kirkuk, Turkmen Women Poets.

ÖNSÖZ

Türk edebiyatı içinde kendine özgü bir yere sahip olan Irak Türkmen edebiyatı, farklı yönleriyle ele alınabilecek özellikler taşımaktadır. Bu çalışmada Irak Türkmen kadın edebiyatçıları “hayat – sanat – eser” bağlamında irdelenip dikkatlere sunulmuştur. Kadın sanatçıların her şeyden evvel sözlü gelenekten beslendikleri, etkin olarak devam eden hoyrat söyleme geleneğinin onların yetişmesinde oldukça önemli bir rol üstlendiği görülmektedir.

Çalışmaya karar verildiğinde önce Irak genelinde literatür taraması yapılmıştır. Yazılı ve görsel basında -kitap, gazete, dergi, televizyon vb- yapılan araştırmalarla çalışmanın sınırları belirlenmiştir. Müstakil eser vermiş olan kadın sanatçılar tespit edildikten sonra birincil ve ikincil kaynaklardan faydalanılarak çalışmanın ana çerçevesi oluşturulmuştur. Hayatta olan ve yüz yüze görüşme imkânı bulunan sanatçılarla bir araya gelmiş, kendileriyle söyleşiler yapılmıştır. Bu yöntemle farklı kaynaklardan alınan bilgiler belli bir metotla birleştirilerek metinler oluşturulmuştur. Tezin ekler bölümünde ise kadın edebiyatçıların önem verdikleri şiirleri ve hoyratları, yapılan röportaj resimleri ve kadın sanatçıların resimleri ilave edilmiştir

Türkmen kadın edebiyatçıların geleneğe uyarak önceleri hoyratla bu sahaya girdikleri, daha sonra çeşitli vesilelerle karşılaştıkları modern Türk ve dünya edebiyatını takip ettikleri tespit edilmiştir. Kadın sanatçıların bu tesirle kendine özgü bir üslup geliştirmeye çalıştıkları, sahip oldukları şartlarda özgün eserler vermeyi düşündükleri yapılan söyleşilerde ortaya çıkmıştır. Yaşanılan coğrafyanın kendi kaderleriyle örtüşen temalar üzerinde bir bağlantının kurulabileceği sanatçıların eserlerinden çıkarılmıştır.

Çalışma, Irak Türkmen edebiyatına özelde kadın sanatçılara yeni bir pencere açmış ve bu bağlamda Türkmen edebiyatında belirgin olması amaçlanmıştır. Türkmen kadın edebiyatçıların çok yönlü sanatçıları olarak alana katkısı değerlendirilmiş ve eserleri üzerinde durulmuştur. Bu çalışmanın sonunda hem sanatçıların ortaya koyduğu eserler kayıt altına alınmış, hem de karşılaştırmalı yeni çalışmalara kapı aralayacak bir birikimin ortaya çıkmasına imkân hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında bana yol gösteren, bilgi ve deneyimleriyle yolumu aydınlatan ve desteğini benden esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr.

Nesrin KARACA'ya çok teşekkür ederim. Yönlendirmeleriyle çalışmanın olgunlaşmasına kılavuzluk eden Prof. Dr. Alev Sınar UĞURLU'ya, gerek lisans gerekse tez aşamasında fikirlerinden ve tecrübelerinden yararlandığım hocam Dr. Salih UÇAK'a, içtenlikle teşekkür ederim. Araştırmalarım sırasında kültür ve birikim sahibi olan Kerküklü değerli edebiyatçılara ve benimle bilgilerini, sofralarını paylaşan kadın edebiyatçılarımıza, destekleriyle tezin her aşamasında yanımda olan sevgili aileme eşime ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

IRAK TÜRKMEN TARİHİ VE EDEBİYATI

1.İRAK TÜRKMEN TARİHİ VE EDEBİYATI	4
1.1. Irak Türkmen Tarihi	4
1.2. Irak Türkmen Edebiyatı Tarihi	7
1.2.1.1918'den önceki Türkmen edebiyatı (Ortak Devir).....	8
1.2.2.1918'den sonraki Türkmen edebiyatı (Çağdaş Dönem)	10
1.2.3. Türkmen Halk Edebiyatı	13

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN VE TÜRK EDEBİYATINDA KADIN YAZARLAR

1.KADIN VE TÜRK EDEBİYATINDA KADIN YAZARLAR	16
1.1. Kadın Yazar Olmak.....	16
1.2. Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar:	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IRAK TÜRKMEN KADIN EDEBİYATÇILAR

1.MÜSTAKİL KİTAP YAYIMLAYAN TÜRKMEN KADIN

EDEBİYATÇILARI	22
1.1. Suphiye Halil Zeki	22
1.1.1.Hayatı	22
1.1.2.Edebi kişiliği	23
1.1.3.Eserleri	27
1.2. Nesrin Erbil	27
1.2.1.Hayatı	27
1.2.2.Edebi kişiliği	29
1.2.3.Eserleri	34
1.3. Nedime Hürmüzlü	34
1.3.1.Hayatı	34
1.3.2. Edebi kişiliği	35
1.3.3. Eserleri	40
1.4. Remziye Meyyas	41
1.4.1. Hayatı	41
1.4.2. Edebi kişiliği	42
1.4.3. Eserleri	46
1.5. Aydan Al-Nakip	47
1.5.1. Hayatı	47
1.5.2. Edebi kişiliği	48
1.5.3. Eserleri	50
1.6. Kadriye Ziya	51
1.6.1. Hayatı	51
1.6.2. Edebi kişiliği	52
1.6.3. Eserleri	54
1.7. Pakize Sıddık	55
1.7.1. Hayatı	55
1.7.2. Edebi kişiliği	56

1.7.2.1. Şiiri	56
1.7.2.2. Öykücülüğü	59
1.7.3. Eserleri	60
1.8. Münevver Molla Hassun	61
1.8.1. Hayatı	61
1.8.2. Edebi kişiliği	62
1.8.2.1. Şiiri	62
1.8.2.2. Öykücülüğü	67
1.8.3. Eserleri	68
1.9. Leyla Merdan	69
1.9.1. Hayatı	69
1.9.2. Edebi kişiliği	70
1.9.2.1. Şiiri	70
1.9.2.2. Öykücülüğü	73
1.9.3. Eserleri	74
1.10. Ayhan Haceroğlu	74
1.10.1. Hayatı	74
1.10.2. Edebi kişiliği	75
1.10.3. Eserleri	79
1.11. Ayhan Reşit Orankay	80
1.11.1. Hayatı	80
1.11.2. Edebi kişiliği	81
1.11.3. Eserleri	85
1.12. Kadriye Ziya	85
2.KİTAP-DERGİ SAYFALARINDA VE SOSYAL MEDYADA ESERLERİ	
YAYIMLANAN KADIN EDEBİYATÇILAR	87
2.1. Aslı Kızı	87
2.1.1.Hayatı	87
2.1.2. Edebi kişiliği	87
2.1.3. Eserleri	89
2.2. Gülzar Bayatlı	90
2.2.1.Hayatı	90

2.2.2. Edebi kişiliği	91
2.2.3. Eserleri	94
2.3. Bahar Taha Bayatlı	95
2.3.1. Hayatı	95
2.3.2. Edebi kişiliği	95
2.3.3. Eserleri	97
2.4. İlaf Köprülü	98
2.4.1. Hayatı	98
2.4.2. Edebi kişiliği	99
2.4.3. Eserleri	102
2.5. Karşılaştırma ve Tartışma	98
SONUÇ	105
KAYNAKÇA	108
EKLER	115

GİRİŞ

Iraklı Türkmen kadın edebiyatçıları konu edinen bu çalışmamız, hem genel Türk edebiyatı içinde Irak Türkmen edebiyatının yerini ortaya koymak hem de kadın sanatçıların edebiyata katkılarını tayin etmek bakımından önemli bir eksikliği gidermektedir. Çalışma hazırlanırken bütünlük açısından ilk olarak Türkmen tarihine kısaca değinilmiş ve bu bölümden Türkmenlerin Irak'a yerleşimleriyle bu coğrafyadaki hâkimiyetleri ve son dönemdeki siyasi durumları elde edilen veriler ışığında bir giriş olacak şekilde değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

İkinci bölümde “kadın” kavramı irdelenmiş, kadının hayattaki rolü ve kimliğine değinilerek hakları konusuna kısaca bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın kompozisyonu bağlamında yine bu bölümde Türk ve Türkmen kadın öncüler, edebiyat sahası kapsamında ele alınmıştır. Öncü kadınların kimler olduğu ve etkili oldukları alanlara dair küçük hatırlatmalarda bulunulmuştur.

Üçüncü bölüm, tezimizin ana eksenini oluşturan Türkmen kadın edebiyatçıları ele alındığı bölümdür. Literatür taramasında belirlediğimiz edebiyatçıların kronolojik olarak değerlendirildiği bu bölüm, geniş olarak incelenmiştir. Kadın edebiyatçıların hayatı, edebi kişiliğiyle eserleri kaynak tarama, alan araştırması ve mülakat tekniğiyle önce fişlenmiş daha sonra olgun metinler halinde yazılmıştır. Bu bölümde müstakil eser veren ve nitelikli çalışmalara imza atan on beş Türkmen kadın edebiyatçı hemen her yönüyle araştırılmış ve kayda geçilmiştir. Edebiyatçıların sözlü halk kültürüne bağlı olarak edebi ürün verdikleri, zaman içinde gelişim göstererek kendilerini yetiştirdikleri ve daha özgün sanat eserleri ortaya koydukları görülmüştür. Tema olarak daha çok içinde yaşadıkları coğrafyanın sahip olduğu sorunlara değindikleri görülmüştür. Vatan, toprak, bayrak, kadın ve kardeşlik gibi toplumsal ve milliyetçi konuların yanı sıra; aşk, yalnızlık ve gurbet gibi bireysel kavramların tema olarak seçildiği görülmüştür.

Kadın edebiyatçıların tür itibarıyla ortaya koydukları şiir, hikâye, deneme ve diğer ürünlerin çoğunlukla geleneksel yapıya bağlı olması, modern döneme geçişin Türkiye'ye göre daha yavaş olduğunu da göstermiştir. Onların eserlerinde öne çıkan temel tür “hoyrat”tır. Modern şiir tarzının daha geç dönemlerde başladığını, serbest şiir tarzına ait denemelerin yapılsa da gelenekten kopuşun kolay olmadığını, kadınların

yaşadığı hayatın eserlerine doğrudan yansıdığını görmek, konuyu yoğun olarak hangi niteliklerde işlememiz gerektiğini hatırlatmıştır.

Akademik çalışmaların en önemli özelliklerinden birisi hiç şüphesiz amaçtır. Yapılan çalışmada ortaya konan hedeflerin gerçekleşmesine yönelik adımlar, doğrudan amaca götüren nitelikte olmalıdır. Türkmen kadın edebiyatçıları tanımak, tanıtmak ve edebiyat alanına katkılarını ortaya koymak, bu çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Gayemiz, kadın kimliğiyle sosyal hayattaki statüleri farklı da olsa onların edebi çalışmalarıyla var olmalarını sağlamak ve sözü olan kadının katkılarını tespit edip haklarını teslim etmektir. Bu bağlamda literatür taramasında belirlenen kadın edebiyatçılarımızın nerede yaşadıkları, ne yazdıkları, hangi dönemde etkin olduklarını “hayat-sanat-eser” çerçevesinde ele almanın doğru olacağı kanaatine vardık. Çalışmada kadın edebiyatçıların etki alanı, sosyal hayattaki rolleriyle edebi kişilikleri aynı paralelde incelenmiş ve bir bütünlük içinde yansıtılmıştır. Nihai amacımız Türkmen kadın şair ve yazarlarımızın bir değer olarak görülmesini sağlamaktır. Onların edebi sahaya katkısını görmek, yarına derli toplu bir başvuru kaynağı oluşturmak, alana akademik bir bakışla küçük de olsa bir miras bırakmak tarafımızdan amaçlanan önemli noktalardır.

Tezimiz, Iraklı Türkmen kadın edebiyatçıları tespit etmek, onların ortaya koydukları eserleri içerik olarak değerlendirmek ve buna bağlı olarak sanatsal yönlerini belirlemek üzere hazırlanmıştır. Dönem itibariyle Tanzimat’tan günümüze kadar gelen geniş yelpazeyi dikkate almış ve yaklaşık bir buçuk asra denk gelecek bir devri kapsam olarak belirlemiş durumdayız. Ancak Tanzimat’ın başladığı dönemlerde Irak Türkmen kadın edebiyatçılarının hemen hemen hiçbir varlık gösteremediklerini gördük. Türkmen kadın sanatçıların daha çok 1900’lü yıllardan sonra sahneye çıktıklarını, öncü kadınların bu tarihten itibaren görüldüklerini söyleyebiliriz. Türkmen kadını, daha çok son dönemlerde sahada olmuş, son üç neslin edebiyat açısından dikkate daha ciddi işler yaptıklarını gördük. Özellikle gazete ve dergilerin yaygınlaşmasıyla bu ivmenin yükseldiğini tespit ettik.

Çalışmayı yürütürken zorlandığımız konulardan biri, Iraklı Türkmenlere ait kaynakların Türkiye’de olduğu gibi çok net kayıtlarının olmamasıdır. Sözlü halk edebiyatı geleneğinin hüküm sürdüğü Kerkük, Erbil, Kifri, Tuzhurmatu gibi Türkmen bölgelerinde sanatçılara ait edebi eserlerin yazıya geçirilmemiş olması, çalışmayı

zorlaştırmıştır. Yine özellikle Misak-ı Milli sınırları dışında kalan coğrafyanın yaşadığı sıkıntılar, Türkmenlerin dil ve kültür bağlamında kendilerini ifade etmede çektikleri sıkıntılar, siyasi baskılar çalışmanın sınırlılıkları açısından bahsedilmesi gereken durumlar olarak zikredilebilir. Yazılı kaynakların azlığı, var olanların bilimsellikten uzak, sübjektif değerlendirmeler içermesi zorluk olarak değerlendirilebilir.

Çalışmamız yazılı kaynak taraması yanında alan araştırması ve yüz yüze görüşmenin -mülakat/söyleşi- de kullanıldığı çoklu yöntem ve tekniklerin analizine dayanmaktadır. Mülakat olarak Münnever Molla Hassun ve Aydan Alnakip ile yüz yüze görüşme şansı yakalanmıştır. Ayrıca Remziye Meyyas, Pakize Sıddık, Ayhan Haceroğlu, Ayhan Reşit Orankay, Gülzar Bayatlı ve İlaf Köprü'lü ile sosyal medya üzerinden bilgilerine ve şiirlerine erişilmiştir. Leyla Merdan'ın ağabeyiyle bire bir görüşüp yazarın hayatı şiirleri ve eserleri hakkında bilgi toplanmıştır. Görüşme şansı yakalayamadığımız sadece kaynaklardan bilgi edindiğimiz kadın edebiyatçılar ise; Suphiye Halil Zeki, Nedime Hürmüzlü, Kadriye Ziya, Aslı Kızı ve Bahar Taha Bayatlı'dır. Öncelikle çalışma kapsamına giren yazılı kaynaklar taranmış olup basılı kitap, dergi ve gazeteler not edilmiştir. Çalışmada tespit edilen veriler fişleme tekniğiyle oluşturulmuş, eksik görülen bilgilerin tamamlanması maksadıyla alan araştırması yapılmıştır. Erbil, Kerkük, Kifri, Köysacak, Bağdat olmak üzere "Türkmeneli" coğrafyası amaca uygun tarama alanı olarak belirlenip araştırmaya tabi tutulmuştur. Yaşayan kadın sanatçılarla bizzat görüşülmüş, yayımlanan eserleri yanında el yazma halinde bulunan ve yayımlanmayan eserleri de derlenmiştir. Yaşamayan sanatçıların aileleriyle bağlı oldukları STK'lar ziyaret edilerek birincil kaynakların oluşturulması sağlanmıştır. Bu bağlamda yazılı kaynakların yanından doğrudan elde edilen bu bilgiler fişleme tekniğiyle kaydedilen bilgilerle birleştirilmiştir. Kadın edebiyatçılarımızın hayatı, eserleri özellikle bu kompozisyonla meydana getirilmiştir. Ancak edebi kişiliklerine ait değerlendirmelerde daha çok metinlerden yola çıkılarak yapılmış, objektif, özgün bir çalışmanın yapılması için azami dikkat gözetilmiştir.

Kadın edebiyatçılarımızı konu edindiğimiz bu çalışma, alanda tematik yapısıyla bir ilktir. Bu bakımdan hem geliştirmeye uygun bir zemini hem de bundan sonra yapılacak çalışmalara örneklik oluşturması açısından önemlidir. Elbette çalışmanın sınırlılıkları ve eksikleri vardır. Bütün diğer çalışmalarda olduğu gibi mevcut şartlarda bir bütünlük arz etmesi bakımından önemli bir eksikliği gidermeye aday bir çalışmadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

IRAK TÜRKMEN TARİHİ VE EDEBİYATI

1. IRAK TÜRKMEN TARİHİ VE EDEBİYATI

1.1. Irak Türkmen Tarihi

“Türkmen kavramı etimolojisi üzerine çok çeşitli görüşler olsa da, Oğuz ve bazı Türk boylarının Müslüman olmasından sonra ortaya çıktığı yaygın kanaat kabul edilmektedir.”(Uçak, 2018: 520)

Irak'ta yaşayan Türkmenlerin tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Geniş bir coğrafyaya sahip olan Türkmenlerin Irak topraklarına ilk ayak basmaları, bazı kaynaklarda şöyle verilmiştir: *“Türklerin Irak'a ilk girişleri Hicri 54 (Miladi 674) tarihlerine kadar uzanmaktadır.”* (Irak Türklerin Kaderi, 196?: 1)

Oğuz Türklerinin bir parçası olan Türkmenler, Orta Asya'dan Irak'a göçlerinin başladığı görülmektedir. *“1258 tarihinde Abbasi devletinin son bulmasından sonra Irak'ta birçok Türkmen devleti kurulmuştur. Bunlar arasında İlhanlılar, Celayırlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular sayılabilir.”* (Irak Türklerin Kaderi, 196?: 1)

Irak'ta yaşayan Türkmenlerin yaklaşık üç milyona yakın olduğu bilinmektedir. Orta Asya'dan göç eden Türkler, Irak'ın farklı bölgelerine yerleşmiş bulunmaktalar. *“Irak Türkleri günümüzde ülkenin kuzey-batısından güney-doğusuna kadar uzanan bir şerit üzerinde yaşarlar. Ülkenin kuzey-batısında ve Musul'un 60 km. doğusundan bulunan Telafer ve buna bağlı olan köylerden itibaren, Musul ve çevresindeki yüzlerce köy, Erbil, Altunköprü, Kerkük ve çevresindeki köyler, Tazehurmatu, Tavuk, Tuzhurmatu ve çevresindeki Bayat köyleri, Kifri, Karatepe, Hanekin, Kızlarbat (Sadiye), karağan (Celevla) ce çevre köyleri, Şahraban (Mikdadiye), Bedre, Kazaniye ve Mendeli gibi il, ilçe, kasaba ve köyler, Türklerin yerleştiği önemli merkezlerdir.”*(Saatçi, 1996: 33)

Irak'ta farklı bölgelere yayılan ve varlıklarını göstermeye başlayan Türkler, artık yavaş yavaş Irak'ta bir hâkimiyet kurmaya çalışmışlardır. *Irak'ta Selçuklularla*

başlayan Türk hâkimiyeti 1918 yılına kadar yaklaşık 9 asır devam etmiş, Irak 1918 yılına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun bir vilayeti olarak kalmıştır.” (Irak Türklerin Kaderi, 196?: 1) Irak'ta Araplar ve Kürtler Türkmenleri azınlık olarak gösterdikleri için sürekli hor görülmüş, aşağılanmış ve hakları elinden alınmıştır.

Irak'taki Türk halkının başına gelen bir diğer kötü durum ise, 1918 yılında Mondros Mütarekesi'ne dayanan İngiliz işgali olmuştur. *“Türkmenlerin Arap ve Kürtler içerisinde eritilmesi politikasını izlemişlerdir. Irak'ın 1932 yılında bağımsız bir devlet olmasından sonra da Türklerin durumunda herhangi bir olumlu gelişme meydana gelmemiştir.”(Irak Türklerin Kaderi, 196?: 1)*

1958'de yapılan darbe sonucunda Türklere yönetim tarafından “Türkmen” adı verilmiştir. Irak bölgesinde yaşayan Türkler ise buna karşı gelmemişlerdir. Türkmen adını benimsemiş ve kabul etmişlerdir. *“Irak'taki, Türklerin günümüzde merkezi Aşkabad olan Türkmenistan'da, Afganistan'da ve bir kısmı İran'da yaşayan Türkmen boylarına mensup olmadıkları biliniyor.” (Saatçi, 1997: 153)*

Irak bölgesinde yaşayan halkın Kraliyet dönemine geçmeden önce, uzun yıllar Türk kültürünün ve yönetimin sahası altında kalmışlardır. *Irak Türkleri, Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar, Osmanlı etkisinin altında kalarak yaşamıştır. Böylece Irak Krallığı'nın kuruluşuna kadar bölge kesintisiz biçimde Türk kültürünün sahasında kalmıştır.”(Saatçi, 1997: 154)*

1918 yılında başlayan Kraliyet dönemi 1958 yılına kadar sürmüştür. *“Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru bölge İngiliz işgaline uğradı. Bu yüzden eskiden Musul Eyaleti olarak bilinen kuzey Irak'ın bugünkü, Musul, Erbil, Kerkük ve Süleymaniye vilayetleri, Kurtuluş Savaşı sonrasında Türkiye ile İngiltere arasında çekişme konusu oldu.” (Saatçi, 1997: 154)*

Irak'taki Türkmenlerin anadilileri olan Türkçe ile konuşamamışlardır, bu hakları ellerinden alınan Türkmenlerin anadilileri Irak'ta yaşayan diğer toplum gibi resmileşmiş şekilde Arapça olmuştur. Türkmenlere hiçbir hak tanınmadığından Türkmen halkın çoğu da eğitimi Arapça almak zorunda kalmışlardır. Kraliyet dönemi yavaş yavaş çöküntüye uğrayıp Cumhuriyet döneminin başlamasıyla Türkmenler kendi haklarını savunmaya başlamışlardır.

“Irak'ta 14 Temmuz 1958 tarihinde yapılan askeri darbe sonucu ilan edilen cumhuriyet, Türkmenler için yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Azınlık olarak Türkmenler, Irak'ta artık rol oynamağa başlıyordu. Monarşiyi devrin İhtilal Komuta Konseyi liderlerinin, o tarihte radyoda verdikleri beyanatlarda, Türklerin Irak'ı meydana getiren üç asil unsurlardan biri olarak kabul edilmesi, Türkleri sevindiriyordu.” (Saatçi, 1997: 155)

Yeni düzenin oturmasına sevinen Türkmenler, artık okullarda anadillerinde eğitim ve öğretim haklarına sahip olmuşlardı ve 1 Şubat 1959 tarihlerinde Türkmence yayın yapan bir radyonun kurulmasına izin vermişlerdi. *Bağdat - Türkmen* radyosu adıyla faaliyetlerine başlamışlardı. Türkmen halkına anadilleri ile seslenen ilk radyo yayını olmuştur. Bu yüzden Türkmen tarihine büyük önem kazanmıştır.

Bu haklar dışında Türkmenlere dergi çıkarma hakkı da verildi. *“Irak İçişleri Bakanlığı'nın 7.5.1960 tarihli izni ile Bağdat'ta Türkmen Kardeşlik Kulübü (sonradan Ocağı) kuruldu. Irak'ta Türk cemaatinin hür iradesi ile kurulan bu kurum, Türklerin resmi temsilci olarak, sosyal ve kültürel faaliyetler göstermeye başladı.”*(Saatçi, 1997: 155) *Kardeşlik* dergisinin kurulması ile ilk sayısını Mayıs 1961 yılında yayına verdi. Türkçe ve Arapça çıkan ilk derginin yönetimi yine hür seçimlerle gelen kişiler tarafından yürütüldü. Fakat Türkmenler için kültür tarihinde çok önemli bir yere sahip olan bu derginin yönetimi bazı kararlar tarafından değiştirildi. *“İhtilal Komuta Konseyi'nin 156 sayılı ve Şubat 1977 tarihli kararı ile Baas yanlısı bir heyete teslim edildi. Böylece dergi, hükümetin güdümüne giderek, o tarihten sonra önemini kaybetmiş oldu.”* (Saatçi, 1997: 155)

Irak bölgesinde yaşayan Türkmenlere bunlar dışında birçok hak daha verildi. Ancak bunların bir kısmı yerine getirildi, hakların bir diğer kısmı ise bir yıl sonra uygulamadan kaldırıldı. Bu haklardan bazıları ise şunlar oldu: haftalık bir siyasi gazete, aylık bir edebi dergi, Türkmen bölgelerin ilerinde Türkçe eğitim görülecek, Türkmen Yazarlar Birliği kurulacak, radyo ve televizyon yayınların çoğalmasına gibi. Hakların bir kısmı ise hükümetin müdahalesiyle amacından saptırıldı. Bu haklarına karşı susmayan Türkmen halkı protesto ve boykot yaptılar, ama ne yazık ki Baas rejimi tarafından halk kesiminden bazıları ağır biçimde cezalandırıldı. Aynı zamanda Türkçe eğitim gören Türkmen öğrencilerin alfabe ve imla tartışmaları da o dönem gündeme

gelmiştir. Türkmenlerin çoğunu okullarda Latin alfabesiyle eğitim görmek isterlerken Baas yöntemi eski alfabeyle yani Arap harfleri ile Türkçe eğitim uygulamasını kabul etti. (Saatçi, 1997: 155)

Verilen bu mücadeleye rağmen Türkmen halkına özel iki ayrı dergi çıkmıştır. *“Günümüzde, muntazam olmamakla birlikte, Kardeşlik ile Birlik Sesi yayımlanmaktadır. Ayrıca eskiden haftalık, daha sonra 15 günde bir, son yıllarda ayda bir olarak Yurt gazetesi çıkmaktadır. Bu yayınların hepsinde eski yazı, yani Arap harfleri kullanılmaktadır.”* (Saatçi, 1997: 155) Aynı zamanda Irak Cumhuriyet döneminde yayıma giren en önemli gazetelerden birde *Beşir* gazetesi olmuştur. Yaşanan birçok olumlu ve olumsuz haklara rağmen Türkmen halkı ve edebiyatçıların çoğu o dönem haklarını ve yaşadıkları haksızlıkları şiir ve düz yazıları ile bu dergilere göndererek dile getirmişlerdir. Böylelikle Türkmen edebiyatçılarına verilen bu hakları kullanmaya verdikleri ürünleri yayımlamaya yavaş yavaş başlamışlardır.

1.2. Irak Türkmen Edebiyatı Tarihi

Irak, 490.000 km karelik bir alana sahip olup Irak Türkmenleri kuzeyden güneye doğru Musul, Erbil ve Kerkük çevresinde yaşamaktadırlar. Irak Türkmenleri bin yıldan fazla zamandır bu topraklarda mevcudiyetlerini sürdürmektedirler. (Akar, vd. 1993: 189)

Irak'ta yaşayan Türkmenlerin anadili Türkçedir. Türkmenler dil yönünden iki kaynaktan beslenmektedirler. *“Birinci ve en önemli kaynak konuşma dili, yani yaşayan dil dediğimiz yöre ağızıdır. Kerkük'te, Erbil'de ve diğer Türkmen yerleşim merkezlerinde konuşulan yöre ağızlarını genel olarak Azerbaycan diyalektiğine dahil etmek mümkündür. Herkesin konuştuğu bu anadilin, öğrenilip yaygınlaşması, kendiliğinden sağlanmaktadır. Hatta denilebilir ki, Türkmenlerin kültürünü, halk edebiyatını, dünya görüşünü, kimliğini ve etkin bilincini günümüze kadar ayakta tutan, canlılığını hala koruyan bu anadildir. İkinci olarak yazı dili, Türkçenin beslendiği diğer bir kaynağı oluşturur.”* (Saatçi, 1997: 155-156)

Türkmenlerin konuşma dilleri ile yazı dilleri aynı olmamıştır. Konuşma dilinde Türkmen şivesini kullanmışlardır ama kendinlerine has bir yazı dili geliştirmeyen Türkmenler, Türkiye Türkçesini yazı dili olarak benimsemişlerdir. Bugün Türkmen

okullarında Latin alfabesiyle eğitim öğretim yapılmakta olup Türkiye Türkçesi tercih edilmektedir.

Irak Türkmen edebiyatı da genel Türk edebiyatı gibi dönemlere ayrılmıştır. 1920’li yıllara kadar Türkmen sanatçılar, geriden de olsa Türk edebiyatını takip etmişlerdir. Fakat İngiliz işgalinden sonra Misak-ı Milli sınırları dışında kalınca bu takip zorlaşmıştır. Bu tarihten sonra *“Türkçe yazılı kaynaklara hasret kalan Türkmenler, böylece kendi kendilerine yetme çabası içine girmişler, sadece Türkiye radyolarının yayınından yararlanmak zorunda kalmışlardır.”* (Saatçi, 1997: 156)

Irak topraklarının Misak-ı Milli sınırlarını dışında kalmasından dolayı bazı araştırmacılar bunu milat kabul ederek Irak Türkmen edebiyatını iki ayrı dönem halinde tasnif etmişlerdir. Irak’taki yazılı Türkmen edebiyatı, başlangıçtan günümüze kadar birçok değişikliğe uğramıştır. *“Irak Türkmenleri, I.Dünya Savaşı’nın sonuna kadar, Türk dünyası ile ortak devir yaşamış, yüzyıllar boyu soydaşları ile beraber aynı kaderi paylaşmışlardır. Ancak bu tarihten sonra, Türk dünyasından koparılan Irak Türkmenleri, Irak adı ile kurulan devletin vatandaşları olarak yaşamaya başlamışlardır.”* (Saatçi, 1996: 311)

Yaşanan bu zoraki değişim ve kuralara karşı gelememe Türk edebiyatında çıkan eserlerden ve değişimlerden kopmak zorunda kalan Türkmen edebiyatçıları yazılı edebiyatı iki ana döneme ayırmak gerekmiştir.

1918’den Önceki Türkmen Edebiyatı (Ortak Devir).

1918’den Sonraki Türkmen Edebiyatı (Çağdaş Dönem).

1.2.1. 1918’den önceki türkmen edebiyatı (ortak devir)

“Bu dönem, başlangıçtan 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar süren bir dönemi kapsar. Ortak Türk edebiyatının bir parçası sayılan ve 14.- 16. yüzyıllar arasında gelişen Irak Türk edebiyatının, Azerbaycan Türkçesine (veya eski Anadolu Türkçesinde) ait olduğu kabul edilmektedir.” (Saatçi, 1997: 159)

Bu dönemde yaşayan ve Irak Türkmen edebiyatının ilk örneklerini veren birçok usta şair yetişmiştir. Nesimi, bu dönemin ilk eser verenlerinden olmuştur. 16. yüzyılda yetişen Fuzûlî, Irak Türkmen edebiyatının en güçlü temsilcisi olması dışında Türk

edebiyatını taçlandıran sanatçılardan biri olmuştur. 16. yüzyılda yetişen ve tezkiresi ile ünlü olan Ahdi, Bağdatlı Ruhi, Nevres-i Kadim, Nevrûzi ve Bedri gibi birçok edebiyatçı bu yüzyılda nadir bulunan zengin eserlerler bırakmışlardır. Bu dönem Türkmen halk şairleri olarak Haydaroğlu, Şeyhoğlu ve Salah Nevres Irak Türkmen edebiyatının tanınmış temsilcilerinden olmuşlardır. 19. yüzyılda ise daha güçlü ve ün kazanmış edebiyatçılar ortaya çıkmıştır. Bunlardan; nesir alanında Sâfî, hiciv alanında Şeyh Rıza, Urfî, divan edebiyatın klasik mashullerine yaklaşan başarılı şair Faiz, aynı zamanda bu dönemlerde isimleri dikkat çekenler arasında Kabil ve Tabiboğlu'da vardır. (Saatçi, 1997: 159)

Irak'taki Türkmen edebiyatı önceleri “müşterek Türk edebiyatının bir parçası olarak kabul edilmekte ve bazı edebiyat tarihçileri tarafından ‘Azerbaycan edebiyatı’ diye adlandırılan sahanın içinde yer aldığı söylenmektedir. XV. ve XVI. yüzyıllarda, Ahî'nin Gülşen-i Şuara tezkiresinde zikredilen Mustafa Hakîkî Bey, Karakoyunlu İbrahim Germi Bey, Fikri Bey, Ahmed-i Hariri, Keşfi Bey, Hali Bey, Hüseyini (Ahdi'nin amcası), Hadimi, Derûni, Adbu'd Delil Zimmeti, Rızai (Ahdi'nin büyük biraderi), Rindi (Ahdi'nin amcasının oğlu), Şemsi (Ahdi'nin babası), Zâyûî, İlmî, Zihni, Ateşi ve Fazli (Fuzûli'nin oğlu) gibi şairlerin hepsi Bağdat ve çevresinde yaşamış ve bu bölgenin dil hususiyetlerine büyük ölçüde sadık kalarak eserler vermişlerdir.” (Akar, vd. 1993: 189-190)

Müşterek Türk edebiyatının gelişim dönemleri Osmanlı'nın hemen hemen her coğrafyasında aynı özelliklerle yaşanmış ve takip edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin dağılmasından sonra diğer coğrafyalarla irtibat kesilmiş bu yüzden farklı girişim dönemleri yaşanmıştır. Tanzimat sonrasındaki gelişmeler Iraklı Türkmen edebiyatçıları tarafından dikkatle takip edilmiştir. “*Servet-i Fünûn* ekolünün yaygınlaşmasından sonra, ortaya çıkan yeni tarz şiir anlayışının, 20. yüzyılın başlarından itibaren Irak Türkmen edebiyatını etkilemeye başladığını görebiliriz. Bu anlayışla eser veren edebiyatçıları arasında Zeynelabidin (1863-1913 ?), Baha (1866-1948) ve Rauf Görkem (1885-1972) ilgi çeker.” (Saatçi, 1996: 312)

“1908 Meşrutiyeti'nden sonra Bağdat, Musul, Basra ve Kerkük'te gazete ve dergilerin yayınlamaya başlaması ile edebiyat dünyası canlılık kazanmıştır. Özellikle Kerkük'te çıkan *Havadis* gazetesi ile *Maarif* dergisi edebiyatçıları için yeni ufuklar

açmıştır.”(Saatçi, 1997: 159) Bu gazete ve dergiler sayesinde edebiyatçılar şiir ve nesir alanında bolca ürünler vermeye çalışmışlardır. Şairlerin şiirlerine sık sık dergilerinde yer vermeye başlayan yayımcılar, edebiyatçıların edebiyatı sevip benimsemelerine ön ayak olmuşlardır. “*Bunların başında değerli bir gazeteci olan Kudsizâde Ahmed Medenî Efendi (1889-1940), ressam ve heykeltıraş Fethi Safvet Kırdar (1896-1966), Cevad Neciboğlu (1893-1959) ve Ali Kemal Kâhyaoğlu gelir.*” (Saatçi, 1996: 312)

1.2.2. 1918’den sonraki türkmen edebiyatı (çağdaş dönem)

Türkmen edebiyatının Anadolu’daki Türk edebiyatından ayrıldığı dönem olarak kabul edilir. Bu dönemde rejimin uyguladığı yasaklardan dolayı, sanatçılar Türkiye’de çıkan yeni eserleri, dergileri, gazeteleri ve yazıları takip edememelerin üzüntüsünü yaşamışlardır. Türkmen sanatçılar bu üzüntü ve acılara rağmen kendi değerlerine ve edebiyatlarına sıkı sıkıya bağlı kalmışlardır. Özellikle eski şiir geleneğinin devamı niteliğinde yeni mahsuller vermişlerdir. Türkiye’de yaşanan eski yeni tartışması Türkmen edebiyatına yansımıştır. “*Irak Türkmen edebiyatçıları bir taraftan eski geleneğe bağlı eserler vermeye devam ederlerken, diğer taraftan da Anadolu’daki yeni edebi cereyanları zor da olsa takip etmeyi ihmal etmemişlerdir. Bu durum, edebiyatçıları iki gruba ayırmıştır. Bazıları, yeni edebi cereyanlarla verilen mahsulleri “öze dönüş” olarak değerlendirirken, bazıları da “özden kopma” hareketi olarak telakki etmişlerdir.*” (Akar, vd. 1993: 190)

İki ayrı gruba ayrılan edebiyatçılar, kendi aralarında büyük tartışmalar yaşamışlardır. Eski edebiyatı savunan ve eski tarzda şiir yazan şairler dışında; yeni edebiyatı savunan ve yeni tarzda şiirler kaleme alan şairler bu dönemde ortaya çıkmışlardır. Özellikle *Beşir* gazetesinin yayına başladığı bu dönemlerde yeni şiir dili Türkmen edebiyatçıları arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. “*Yeni şiire en fazla tepki gösterenlerin başında, eski geleneği savunanlar arasında yer alan Mehmet Sadık ve Ata Terzibaşı gelir. Yeni şiir taraftarı Salah Nevres ile eski şiir taraftarı Ata Terzibaşı arasındaki tartışmalar dönemin tek edebi yayın organı olan Kardeşlik dergisinde genişçe yer bulmuştur.*” (Akar, vd. 1993: 190)

Eski yeni tartışmasına kendini çok kaptıran usta Türkmen edebiyatçı Ata Terzibaşı yeni edebiyat tarzını ağır bir şekilde eleştiri yağmuruna tutmuştur. “*Terzibaşı*

(Saçma Şiir) başlığı altındaki yazısında serbest şiiri, ilkel şiirin bir tekrarı olarak kabul ederek acımasız bir şekilde eleştirmekte, onu Turfan kazılarında bulunan (Tang Tengri) şiiri ve Dede Korkut hikâyelerindeki şiirlere benzetmektedir. Terzibaşı daha sonra; gerçek şiir yazmanın fitri kabiliyet ve melekeler isteyen zor bir iş olduğunu iddia etmekte, buna karşılık serbest şiirin, her aydın tarafından yazılması mümkün, önemsiz bir iş olduğunu zikretmektedir.” (Akkoyunlu, 1992: 590)

Eleştirilerine serbest şiir üzerinden devam eden Terzibaşı büyük bir üzüntü içinde bu sözleri sarf etmiştir; *“Zavalı Bakiler, Şeyh Galipler, Nedimler, Fuzûliler ve miskin halk edebiyatı hece şairleri, bugünü görselerdi belki de şiir yazmaya tövbe ederlerdi.” (Akkoyunlu, 1992: 591)*

Ata Terzibaşı'nın eskiyi savunmasına karşı, yeniliği savunan Salah Nevres, Terzibaşı'nın yazılarına bir cevap olarak yeni şiiri ve tarzını savunan bir yazı kaleme almıştır. Karşılıklı bu atışma ve tartışma tıpkı Türkiye'deki sanatçılarda olduğu gibi büyük çapta polemiklere yol açmıştır. Salah Nevres, “Eski ve Yeni Şiir” adlı yazısında yeniliği şöyle savunmuştur; *“Zaman geçtikçe her şeyin ilerleyeceğini aksi taktirde bu asırda yaşamının manasız olduğunu, eski bir millet olarak zengin ve temiz bir dile sahip olduğumuzun gerçeği ortadadır. Kendi dilimiz dururken yabancı dillerin dilencisi olmak, ünümüze yakışır mı acaba.” (Akkoyunlu, 1992: 591)* Nevres, eski edebiyatı savunan ve o dönem yaşayan edebiyatçılar için de sözüne şöyle devam etmiştir; *“... Onlar ayrı bir devirde ve ayrı tesirler altında yaşadılar bizim devrimiz başka ve yaşadığımız zaman bambaşkadır. Böylece eskilerin kullandıkları ve bizim olmayan kalıplardan yalnız yeni şiir akımıyla kurtarabiliriz.” (Akkoyunlu, 1992: 591)*

Yaşanan bu tartışmalara rağmen Irak'taki Türkmen edebiyatçılar, hem eski hem yeni tarzda şiirler yazmaya devam etmişlerdir. Eski edebiyat yani Divan tarzı şiir ürünleri veren şairler dışında yeniliğe ayak uydurmaya çalışan veya doğrudan serbest tarzda şiir kaleme alan şairler bu dönemden sonra ortaya çıkmışlardır. Erbil'de yaşayan Türkmen edebiyatçılar arasında öncülerden sayılan Nesrin Erbil, serbest şiir akımına uyan ilk kadın sanatçı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra 1918'den sonra yeni akıma uyan sanatçılar arasında Nihat Akkoyunlu, Ata Bezirgân, Erşet Hürmüzlü ve Muzaffer Aslan gibi usta edebiyatçılar da vardır.

1950'li yıllardan sonra Irak Türkmen edebiyatında yavaş yavaş sadeleşme hareketi görülmektedir. Kerkük'te yayım hayatına giren *Beşir* gazetesi, Türkmen edebiyatı tarihi açısından önemli bir dönem noktası olmuştur. *Beşir* gazetesi yenileşme ve sadeleşme hareketi açısından hem şiir alanında hem düzyazı alanında büyük bir rol almıştır. Bu dönemde Irak Türkmen edebiyatında artık serbest şiir akımı da boy göstermeye başlamıştır. "*Beşir'de yayımlanan ilk serbest şiir örneklerine (özbaşına şiir) denilmesi, bu tarzın Irak Türkmenleri arasında henüz adının dahi bilinmediğini göstermektedir.*" (Saatçi, 1997: 162) *Beşir* gazetesinin yanı sıra 1960'lı yıllarda Bağdat'ta yayım hayatına giren *Kardaşlık* dergisinde yeni edebiyat anlayışları ele alınarak tartışma konusu olmuştur. *Kardaşlık* dergisinde de serbest şiir örnekleri sıkça görülmeye başlanmıştır.

Serbest şiir akımı dışında özellikle Irak Türkmen halk şairleri, hoyrat ve mani alanında da pek çok örnek vermişlerdir. Halkın konuştuğu dilde yazılmış olan cinsalı ve cinassız mani dörtlükleri daha fazla ün kazanmıştır. Anonim hoyrat ve mani alanında en başarılı örnekler veren Mustafa Gökkaya, halk arasında büyük rağbet görmüştür.

Irak Türkmen edebiyatçılarının çoğu, alamadıkları iyi eğitim ve edebiyat alanındaki kısıtlamalarından dolayı sözlü geleneğe dayanan hoyrata yani şiire yönelmişlerdir. Bütün şairlerin kendilerine has olan üslupları ile yazdıkları hoyratlarla Türkmen edebiyatını zenginleştirmeyi ve özelleştirmeyi başarmışlardır. Edebiyatın özellikle diğer türlerine değinememelerinin sebebini usta edebiyatçı Saatçi, şöyle açıklamıştır:

"Iraklı Türk yazarlarının, hikaye ve hele roman alanında fazla varlık göstermemeleri de, yine Türkçeden, Türk dünyasından ve Türk edebiyatı çevrelerinden uzak ve kopuk kalmalarına bağlıdır. Çünkü bu türde anlatım yine Türkiye Türçesi ile sağlanmaktadır. Yoğun biçimde Türk kültür ve edebiyat dünyasından beslenmeleri mümkün olsaydı, hiç şüphesiz pek çok yetenekli Türkmen edebiyatçısının hikaye ve roman türünde de başarılı ürünler vermeleri mümkün olabilirdi." (Saatçi, 1997: 164)

1.2.3. Türkmen halk edebiyatı

Müşterek edebiyat döneminde kendine has özelliklerle devam eden Türkmen halk edebiyatı Misak-ı Milli sınırlarının çizildiği devirde de varlığını sürdürmüştür. Özellikle hoyrata bağlı söyleyişlerin gölgesinde geliştiği görülür.

Sözlü edebiyat Iraklı Türkmenler arasında halk edebiyatı olarak bilinmektedir. Uzun bir tarihi olan Iraklı Türkmenlerin geliştirdikleri halk edebiyatı günümüze kadar özelliğini korumuştur.

“Halkın bedii zevkini, konuşulan dilin estetiğini, Türkmen toplumunun dünya görüşünü, sosyal hayatın her alanına sinmiş yanılla inanç, gelenek, görenek ve hikmetleri, halkın musiki hayatının temel yapısı olan sözlü kısmını, çocukların oyun, eğlence dünyasına ait tekerlemeleri, Türkmen kadınlarının bebelerine söylediği ninnilerden, yaktığı ağıtlara, kısacası doğumdan ölüme kadarki serüvenini, bu zengin halk edebiyatı dile getirir.” (Saatçi, 1997: 156)

Türk edebiyatının sözlü edebiyat döneminde olduğu gibi Türkmen halkı için de halk edebiyatı diye geçen sözlü edebiyat çok önemli olmuştur. Kuşaktan kuşağa, kulaktan kulağa geçen halk edebiyatı insanlar arasında ağızdan ağza geçtiğinden deyiş deyiş, süzüle süzüle incelmış ve kıvamını bulmuştur. Kendine has üslubu ve anlatım tarzı ile ilerleyen ve çokça sevilen bir edebiyat olmuştur. Büyükten küçüğe yabancından yerliye hemen her kesimin ağzında dolaşan toplum içinde ve etrafında gelişen bir edebiyat olmuştur.

Türkmenlerin halk edebiyatı mahsulleri, manzum ve mensur örnekler olmak üzere iki farklı grupta toplanabilir. *“Manzum mahsuller arasında en çok ilgi çekenlerin başında yedi heceli maniler-hoyratlar- gelir. Maniler denilebilir ki, Türkmen halk edebiyatının alt yapısını oluşturan başlıca ve en yaygın nazım türüdür. Nitekim Irak'ta Türkmen musikisinin sözlü kısmı olan güftelerinin yüzde doksanını da mani dörtlükleri oluşturur. Bu dörtlükler ayrıca atasözü, bilmece, ninni, ağıt, hatta masalların manzum dörtlükleri olarak da karşımıza çıkar.”* (Saatçi, 1997: 156)

Türkmen halkı için çok önemli olan bu manzum mani türleri musiki ezgilerinin başlıca kaynağı olmuştur. Türkmenlerin kullandıkları bu musiki ezgisi iki bölüme ayrılır: Uzunhava olarak bilinen ve okunan ezgilerin metinleri türüne göre halk

edebiyatının belirli metinleri arasında seçilmiştir. Bunlara örnek olarak verilenler ise şunlardır: *“Tenzile havaları denilen dini parçalar, makam, divan, karabağa, gazel, aşık ve kerem havaları adlarını alır.”* (Saatçi, 1997: 157)

Bu ezgilerden tenzile, halkça ve dünyaca bilinen *“ağlar Yakup ağlar Yusuf’um deyu”* adlı parçanın yanı sıra birçok çalışma örnek olarak verilebilir. Uzunhavanın diğer türlerine verilen makam, divan, karabağa ve gazel örnekleri ise klasik divan edebiyatına ve anonimleşmiş metin örnekleri sayılabilir. Divan edebiyatına ve okunan mani dörtlüklerine verilen en iyi örnekler Fuzuli’nin şiirleridir. Divan şiiri ile halk şiirini sentezleyen önemli isimlerden biri Hicri Dede’dir. *“XX’nci yüzyılda Irak Türkmenleri arasından yetişen ve Irak edebiyatının bu asırdaki zirve şairi kabul edilen Hicri Dede (1908-1952), mahali ağız özelliklerini koruyarak yazdığı “Kerkük Hatıratı” adlı şiirinde divan tarzını halk tarzına yaklaştırmıştır.”* (Akar, vd.1993: 190)

Türkmenlerin kullandıkları ve besteli kırık hava dedikleri ezgi türü aslında türkülerdir. *“Besteler yani türküler, konularına göre kümelere ayrılır. Lirik örnekleri oluşturan aşk, gurbet ve ölüm üzerine yakılan parçalar yanında tabiat (pastoral), oyun-tören ve esnaf veya meslek türküleri vardır. Olay ve kahramanlık türkülerine bölgede şarkı veya neşid(e) adı verilmektedir.”* (Saatçi, 1997: 157)

Irak Türkmenlerinin kullandıkları türkülerin nazım birimleri genellikle yedi heceli olan mani dörtlükleridir. Ancak bunun dışında sekiz, onbir ve ondört heceli halk şiirlerinin de Türkmen edebiyatında mevcut olduğu görülmektedir.

“Irak Türkmen halk edebiyatının kendine özgü en güçlü örnekleri hoyrat adı verilen cinaslı mani veya kesik manilerdir. Türkiye’nin Elazığ, Şanlıurfa, Diyarbakır gibi yörelerinde rastlanan hoyrat dörtlüklerine Azerbaycan kültür camiasında bayati adı verilmektedir.”(Saatçi, 1996: 309) Türkmen halkının en özgün şiir türlerinden biri olan hoyrat, halk için çok önemli ve özel bir yere sahiptir. Hoyratın sözlük anlamı kesin bilgiler olmasa da onun şiir türlerinden biri olduğu ve ilk mısraı üç, dört veya beş heceli cinaslı sözlerden oluştuğu diğer mısralarının ise yedi heceden oluşan manilerdir.

Hoyrat, *“çarpıcı ve süprizli anlamları ile bir çırpıda insanı kavrayan ve düşündürdüren dörtlüklerdir. Nadiren altı, sekiz veya daha fazla mısralara sahip olan hoyratlar, cinas sanatı yönünden farklılık gösterirler. Edebi deyim olarak tam cinas,*

mürekkeb cinas, cinas-ı mefruk, cinas-ı lahik, cinası-ı nakıs (eski cinas) ve muharref cinas gibi isimler alır.” (Saatçi, 1997: 157)

Bunların yanı sıra hoyratın çok geniş çapta farklı isimleri de bulunmaktadır. Temasına göre hoyratlar, farklı adlandırmalar da alır. Bunlar hoyratın ezgisiyle de ilgilidir. Buna göre muhalif, beşiri, kesik, yolcu, ömergele, muçıla, iskenderi ve matarı gibi isimleri aldığı görülür. Hoyrat ister yurt içinde ister yurt dışında olsun Türkmeneye özgü bir sanat olduğu kabul edilemektedir. Hoyrat ve manilerde genellikle ağıt yakma, genç yaşta gelen ölüm haberi, kimi zaman bir atasözü, kimi zaman yaşanmış bir üzüntü veya aşktan çekilen acılar en çarpıcı şekilde dile getirilmiştir.

Hoyrat dışında Türkmen halk mahsulleri arasında yer alan başka manzum ve mensur türler de sıkça görülmektedir. *“Bölge halkının tapmacalar dediği bilmeceler önemli bir yer tutar. Bir kısmı manzum olan tapmacalar gibi eskilersözü, yani atalarsözü de Irak Türkmenlerinin yaşadığı sahalarda canlılığını sürdürmektedir. Mensur halk edebiyatı ürünleri arasında nükteler (fıkralar), Nasreddin Hoca fıkraları, dualar-beddualar, dilek ve temnni sözleri dikkat çeker.”* (Saatçi, 1996: 310)

Türkmen halkının aynı zamanda çocuklara verdikleri önem de onlara söyledikleri matallar da yani masallar da görülür. Özellikle Türkmen halk edebiyatının çocuk masalları bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir.

İKİNCİBÖLÜM

KADIN VE TÜRK EDEBİYATINDA KADIN YAZARLAR

1. KADIN VE TÜRK EDEBİYATINDA KADIN YAZARLAR

1.1. Kadın Yazar Olmak

“Kadın ve kadınlık, tarih boyunca hayatın diğer yarısında var olmuş ve genel olarak toplum hayatının her kademesinde fonksiyon üstelenebilmiştir. Kadın; evinde anne, tarlada rençber, savaşta erkeğinin yanında gerektiğinde cengâver, tezgâh başında sanatkar, devlet idaresinde hükümdar olabilmıştır. O, üzerine en fazla titrenilen mukaddeslerden sayılmış, anne olarak yüceltilmiş, hane reisi olarak otoritesine boyun eğilmiştir.” (Karaca, 2018: 15)

Kadın olmak, bir birey olarak var olmaktır. Bağımsız ve güçlü kimliğiyle sosyal hayatta var olmak, bir kadın için en önemli kazanımdır. Kadın; çalışan, üreten ve eşit şartlarda yaşama anlam katan varlıktır. İsteddiği gibi özgürce yaşamak, düşünmek ve davranmak onun temel haklarından biridir. Kadınların birey olma çabaları, aydınlanmayla başlayan bir sürece tekabül eder. Bu süreç, hümanist felsefelerin ve kadına verilen değerin arttığı kıta Avrupa’sında başlamıştır.

“18. yüzyıldaki felsefî tartışmalar, kadın dünyasında gelişmelere ve modern feminist düşüncenin doğuşuna katkı sağlamıştır. Yeni toplumda kadına da yer veren Locke gibi liberal teorisyenler ile Montesquieu, Rousseau, Condorcet gibi ansiklopedistler, feminist düşünceye kadının toplumdaki rolü, hakları gibi birçok malzeme vermiştir. Bu yüzyıldaki tartışmalara katılan kadınların bir grup oluşturması ve yazıyı bir araç olarak kullanmaları ile feminist düşünce sistemleşmeye ve 19. yüzyıldan itibaren özgün teoriler üretmeye başlamıştır.” (Güç, 2008: 651)

Kadın hakları için yapılan bu çalışmalara rağmen Anadolu’nun, halen birçok bölgesinde kadının bağımsız bir birey olmasına izin verilmemiştir. Fakat toplumunda bildiği gibi kadın, toplumsal değişimin en önemli simgelerinden biridir. Kadının topluma katkısı ilerlemenin temel göstergesi olarak kabul edilir.

“Kadının toplumsal yaşamdaki yerinin geçmişi, ilk çağ tarihçilerinden Thukydies’in “En iyi kadın, kendisinden söz edilmeyen kadındır.” sözüne kadar uzanabilir. Kadının bir sorun haline gelmesi ise Marie von Ebner Eschenbach’ın “Dünyada ilk kadın okumayı öğrendiğinde kadın problemi ortaya çıktı.” sözünde de vurguladığı gibi kadının bilinçli ilk direnişi olan edebiyat/yazı ile karşılaşmasıyla başlar.” (Adıgüzel, 2014: 18)

Başlangıçta kadınların yazı hayatına atılmaları, erkek yazarların aralarında yer edinmeleri pek kolay olmamıştır. Bu yüzden eski çağlarda yazar denildiğinde ilk akla gelen erkek yazarlar olmuştur. 18. yüzyılda kadın dünyasının daha çok gelişmesi ve feminist düşüncenin doğuşuyla ortaya çıkan kadın yazarlar bu algıyı değiştirme çabasına girmişlerdir. Nitekim bu modernleşmiş çağda bile hala kadın yazarı olunur mu olunmaz mı? tartışması devam etmektedir. Kadın yazar olmanın zorluklarını kalemle kurdukları ilişkilerin bütün zorluklara rağmen inatla devam etmişlerdir.

İsimlerini ve varlıklarını duyurmak isteyen kadın yazarlar, çok zor aşamalardan geçmelerine rağmen bunu başarmışlardır. Özellikle eski zamanlara bakıldığında tek bir kadın yazarı ile yetinemeye çalışılırken günümüz de birçok sayıda kadın yazarların varlığı bilinmektedir. Kadınların hala yazdıklarıyla eleştiri yağmuruna tutulmaları, haksızlağa ve hakarete kadar uzanan acımasız eleştirilerine aldırmadan yazdıklarıyla bir şeylerin değişeceğine ve düzeleceğine inandıkları için yazmaya devam etmektedirler.

Yazmak kadını daha çok özgürleştirir, kadın yazarlarının yazdıklarında daha fazla derine inmekteledir. Kadınlar için her şeyden önce duygular ön planda olmuştur.

Zafer Utlu, kadının ve kadın yazarının önemini şu sözlerle ifade etmiştir: *“Kadınların omuz vermediği, sahip çıkmadığı bir demokrasi mücadelesinin başarıya ulaşması mümkün değildir. Kadın elinin değmediği bir edebiyat, incelikten, zarafetten, derinlikten mahrum kalmış demektir. Bir ülkede kadınlar iş ve çalışma hayatında etkin değilse, o ülkenin kalkınması, büyümesi, hedeflerini gerçekleştirme hayalden ibarettir. Kadın toplumu oluşturan en önemli halkadır. Kadının katılmadığı, kadının yok sayıldığı bir topluluğu medeniyet ölçüleri çerçevesinde değerlendirmek mümkün değildir. İnanyor ve biliyoruz ki, kadınlarımızın hayata daha fazla katılmaları*

kadın zarafeti ile şekillenen bir sosyal ve ekonomik hayat daha aydınlık bir geleceğe ulaşmamızın tek koşuludur.” (Ulut, 2019)

1.2. Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar:

“Temelde Türk kadınları; özgürlük, sevgi, yiğitlik, özveri ve yaratıcılık konularında Anadolu insanının özünü oluşturmada büyük bir etkenliği üstlenmişlerdir. Kadınlarımız her alanda hem duyarlı, hem de yönlendirici bir konumdadırlar.” (Aydın, 1995: 13)

Türk kadınları ancak Tanzimat'tan sonra kendi haklarını ve bireyselliklerini aramaya başlamışlardır. Seslerini duyurmak isteyen Türk kadınları önce gazete ve dergilerde yazılarıyla, daha sonra da türlü dernekler kurarak seslerini duyurmuşlardır. Kurdukları bu derneklerin alanları çok geniş olmasının yanı sıra Türk kadınları için çok önemli olmuştur. *“Bunlar arasında yardım dernekleri, iş yerleri açma derneği, kültür amaçlı dernekler, ülke sorunlarına çözüm bulma dernekleri, siyasal parti dernekleri, feminist kadın dernekleri, ülke savunmasına yönelik dernekler ve siyasal amaçlı dernekler.” (Aydın, 1995: 14)* Aynı zamanda bu dönemde yayın hayatına başlayan kadın gazete ve dergilerinde kadınlar çeşitli basın yayınlarına ve dergilere aktif olarak roller almışlardır. Bu gazete ve dergiler sayesinde Osmanlı'nın ilk kadın yazarların tanınmasını sağlamıştır.

Yazma ve edebiyat alanında, tüm dünyada olduğu gibi Türk edebiyatında da kadın ve erkek yazarlar arasında eş zamanlı olmadığı bilinmektedir. Ancak Tanzimat ve II. Meşrutiyet'ten sonra kadın yazarlarının sıkça isimlerinin duyulduğu döneme geçilmiştir.

Türk edebiyatında kadın edebiyatçıların sayısı az olmaya beraber, çok önemli isimlerin doğduğu görülmektedir. İlk Türk kadın edebiyatçıların isimleri Divan edebiyatı döneminde şair olarak duyulmuştur.

“Türk edebiyatında ilk kadın şair adına 15. Yüzyılda rastlanır. Anadolu Selçukluları devrinde Ergüvan Hatun'un, dönemin edebi dili olan Farsça ile yazılmış bir mektubu ve yedi beyitlik bir şiirinin günümüze kadar ulaştığı biliniyor. Sonraki yüzyıllarda sayıca az olmasına rağmen şiir sanatının her dalına ve her türünde eserler

vermiş olan kadın sanatkârlar çeşitli edebiyat çevrelerinde kabul görmüşler...”(Karaca, 2018: 18)

Divan edebiyatında sayısı yirmiye yakın kadın şairlerin varlığı bilinmektedir. Zeynep Hatun ve Mihri Hatun en eski kadın şairleridirler ve Fatih döneminde yaşamışlardır. 15. yüzyıldan sonra, 16. yüzyılda da kadın şairlerin varlığı görülmektedir. Nitekim 15. Yüzyıl kadın şairlerine göre sayıları artmaya başlamıştır. Bu dönemde eser veren kadın şairlerden bazıları şunlardır: Tûti Hanım, Zübeyde Fıtnat Hanım, Sıtkı Emetullah, Ani Fatma, Maşşah Hanım ve Selma Rıza Hanım gibi.

Tanzimat dönemine gelinceye kadar isimler kadrosunda Safvet Nesibe, Moralızade Leyla, Şeref Hanım ve Sırrı Rahile Bacı gibi şairler görülür. Tanzimat'tan sonra yetişen kadın şairler ise, Adile Sultan, Hersekli Habibe, Münire Hanım ve Hatice Nakiye gibi şairler kendilerinden bir önceki kadın şairlerin etkisinde kalarak şiirler kaleme almışlardır. 17. yüzyılda yaşamış olan Afife Sultan Hanım, bu dönem adı bilinen şairler arasında yer almıştır.

“Tanzimat dönemi, edebiyatta ‘sözü edilen’ bir güzellik ögesi olarak kadının kimliği gibi edebiyata ‘söz üreten’ kadının kimliğinin de değişmeye başladığı bir dönemdir. Tanzimat’la birlikte ilk kez kadın yazarlarla karşılaşırız. Bu dönemde, kadın sanatçılardan şanslı ve ayrıcalıklı olanlar yavaş yavaş öne çıkmaya başlar.” (Alpaslan, 2018: 675)

Tanzimat'tan sonra artık kadın sanatçılar sadece şair kimliğiyle tanınmıyorlardı, şiirin yanı sıra; roman, hikâye, tiyatro, makale yazma ve çeviriler yapmaya başlamışlardı.

“Osmanlı kadın hareketinin erken dönemi olarak adlandırılan 1868-1908 arasında Fatma Aliye Hanım (1862-1936)’dan başka, onun kız kardeşi ve daha radikal tavra sahip bir yazar olan Emine Semiye Hanım (1868- 1944), Şair Nigar Hanım (1862-1918), Leyla Hanım (1850-1936), Şadiye Hanım, Abdülhak Mihriunnisa gibi kadın yazar ve şairlerden söz edilebilir.”(Alpaslan, 2018: 676)

Tanzimat'tan sonra roman yazan ilk kadın edebiyatçı Fatma Aliye Hanım'dan önce Zafer Hanım, *Aşk-ı Vatan* romanını yayımlar. Fakat bu romandan sonra başka bir eser yazmaz. Hemen ardından gelen Fatma Aliye Hanım beş roman yazarak dönemin ilk kadın romancısı olur.

“Meşrutiyet dönemi aydını, İslâmcılık, Türkçülük, Batıcılık, Osmanlıcılık başta olmak üzere dönemin belli başlı fikir akımları programlarında mutlaka “kadın” meselesine yer vererek çözümün eğitimle gerçekleşebileceğinde hemfikir olur. Böylelikle kadının eğitim seviyesinde önceki yıllara oranla bir iyileşme görülür ve kadın mecmuaların ve eli kalem tutan kadın sayısında bir artış fark edilerek basın hayatında ve toplumsal yaşamda kadının varlığı da hissedilmeye başlanmıştır.” (Adıgüzel, 2014: 19)

Bu dönemle birlikte yaygınlaşmış kadın hareketleri, dergi ve gazetelerin artmasına yol açmıştır. Aynı zamanda kadın yazarların çoğalmasına ve kadın okur kitlesinin artmasına zemin hazırlamışlardır. Meşrutiyet döneminin önemli kadın yazarları ise: İhsan Raif, Yaşar Nezihe ve Şükûfe Nihal’dir.

“Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e uzanan zaman dilimi içinde, geniş bir kadro ve yoğunluk olarak yazı hayatında kendini gösteren; İffet Halim Oruz, Neriman Hikmet Öztekin, Necibe Kızılay, Nezihe Muhittin, İsmet Kür ve daha nice isimler, kadın duyarlılığı ile milli ve toplumsal hislere tercüman olan ve kamuoyu oluşturan büyük ses olmuşlardır.” (Karaca, 2018: 27)

Cumhuriyet döneminde ise artık kadının tüm hukuki haklarını kazandığı ve eğitim açısından en geliştiği dönemdir. Bu dönemde kadın şair ve yazarların özellikle, diğer dönemlere kıyasla farkındalık yaratıkları görülmektedir. Hem sayı bakımından artığı hem de konu ve tema bakımından farklarını ortaya koymaktadırlar.

1923-1990 yılları arasında Cumhuriyet dönemin ilk evrelerinde: Halide Edib Adivar, Halide Nusret Zorlutuna, Cahit Uçuk, Şükufe Nihal, Güzide Sabri Aygün kadın edebiyatçıların isimleri yer almaktadır.

1930-1940 yılları arasında edebiyatçı kimlikleriyle tanınanlar ise: Kerime Nadir, İnci Asena, Mükerrerrem Kamil Su İsmet Kür, Nezihe Araz’dır.

1960’lı yıllarda ise: Nezihe Meriç, Peride Celal, Emine Işınsu gibi önemli isimlerin varlığı görülmektedir.

“1970’lerden itibaren giderek daha da güçlenen ve çoğalan kadın yazarlar, anne-eş-sevgili olarak kadınlığı açmazlarını incelikte aktardıkları gibi, cinselliği,

çalışma yaşamındaki ayrımcılıkları, sosyal hayatın içinde kadının ahlaki çıkmazlarını, evliliğin açmazlarını derinlemesine çözümlerler.” (Alpaslan, 2018: 678)

Bu dönem kadın edebiyatçılar ise şunlardır: Adalet Ağaoğlu, Türkan İldeniz, Gülten Akin, Sevgi Soysal, Güney Dal, Pınar Kür, Demir Özlü, Afet Ilgaz, Fûruzan, Gülseli İnal, Ülker Akçakoca, Meral Üner, Ayla Ora, Aysel Özakın gibi. Bu dönem kadın yazarların bazıları daha çok kadın olmanın zorluklarını, durumunu, siyasi ve sosyal sorunlarını kadın üzerinden antmayı amaçlamışlardır.

1980’li yıllar da isimlerini sıkça duyuran edebiyatçılar şunlardır: Lale Müldür, Latife Tekin, Ayla Kutlu, Buket Uzuner, Tezel Özlü, Erendiz Atasü, Nazlı Eray, Birhan Keskin, Perihan Mağden, Nilgün Marmara, Alev Alatlı, Sevgi Özel, Feride Çiçekoğlu, Zeynep Aliye, Elif Şafak, Şebnem İşigüzel, Meltem Arıkan, Müge İplikçi, Sema Kaygusuz, Ayfer Tunç gibi.

1990-2000’li yıllar da İnci Aral, Nilay Özer, Bejan Matur, Ayşe Kulin, Gülce Başer, Gonca Özmen, Aslı Erdoğan, Betül Tarıman, Gülsüm Cengiz, Eren Aysan, Hayriye Ersöz, Oya Baydar, Nurduran Duman gibi ünlü isimler görülmektedir.

“Son dönemde kadın sanatçıların edebiyat ortamındaki etkinliğine baktığımızda, kadın kimliğinin daha farkında kadınlığından vazgeçemeyen ama yazarlığıyla kadınlığının arkasına sığınmayan yüksek nitelikli yazarların ve şairlerin sayısının arttığını, kadın okur kavramınınsa eski belirsizliğine büründüğünü söyleyebiliriz.”(Alpaslan, 2018: 679-680)

Kadın yazar olgusu çok derinlere giden özelliklere sahiptir. Osmanlı döneminden günümüze kadar gelen Türk kadın yazarlarının her alanda verdikleri eserler ile tanınırken, Irak Türkmen kadın edebiyatçıları, ne yazık ki ancak Cumhuriyet döneminde yavaş yavaş sahneye çıkabilmişlerdir. 1930’lı yıllardan itibaren Türkmen edebiyatına geçiş yapan kadın edebiyatçılar, Türk kadın edebiyatçılar gibi aktif ve hızlı bir şekilde sahada var olamamışlardır. Türkmen kadın edebiyatçıların iyi bir eğitim alamaması, okuryazar olamama durumu, siyasi ve sosyal sorunlar bunun temel nedenleri arasında sayılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IRAK TÜRKMEN KADIN EDEBİYATÇILAR

1. MÜSTAKİL KİTAP YAYIMLAYAN TÜRKMEN KADIN EDEBİYATÇILARI

1.1. Suphiye Halil Zeki

1.1.1. Hayatı

Suphiye Halil Zeki, 1932 yılında Kerkük'te dünyaya gelmiştir. İlk ve orta okulu Kerkük'te tamamladıktan sonra ailesiyle oradan ayrılmış ve 1951 yılında İstanbul'a yerleşmiştir. Hayatını İstanbul'da sürdürdüğü dönemlerde Güzel Sanatlar Akademisine kayıt olmuş ve Türk Süsleme Sanatları Bölümünü okumuş oradan mezun olmuştur.

“İstanbul'da kaldığı süre içinde güzel sanatların yanı sıra köklü biçimde Türkçe dersleri aldı. İstanbul'da ikamet ettikleri Cihangir semtinde kaldıkları apartmanda, güzel bir tesadüf eseri ünlü edebiyat hocası Nihat Sami Banarlı'yla karşılaşmıştır. Böylece Türk dili ve edebiyatında otorite sayılan Banarlı hocadan özel dersler alma şansı yakaladı.” (Sütçüoğlu, 2004: 15) Daha sonra Bağdat'a dönmüş ve Amerikan Koleji'nden mezun olmuştur. Kerküklü Avukat Fazıl Salihî ile evli ve dört çocuk annesi olan Suphiye Hanım, kültürlü ve görkemli bir aileden gelmiştir. Suphiye Zeki, Eğitime ve öğrenime çok önem veren kadın edebiyatçılardan biridir. *“Suphiye Hanım yıllar boyunca okuduğu yerel ve yabancı kültür dergi ve gazetelerinden yararlanarak kültürünü geliştirmiştir.”* (Köprülü, 1993: 9)

Suphiye Halil Zeki, Irak Türkmen edebiyatçılarından öncülerinden biri olmuştur. Türkmen edebiyatında ilk öykü yazan kadın edebiyatçı olarak tanınmıştır. Edebiyat hayatına ilk adım atışı kısa öykülerle olmuştur. Şiire olan merakı başta sadece okumak iken daha sonra bu merak yazmaya evrilmiştir. Bu yüzden ilk dönemlerde şair olmadığını şu sözlerle dile getirmişti: *“Kerkük'ün meğerse gurubu da her şeyi de çok güzelmiş şair olsaydım hemen bir kalem alıp o an şiir yazardım, ressam olsaydım*

hemen bir tabloyu çizerdim.” (Köprülü, 1993: 8) Bunu söyleyen Suphiye Hanım, yıllar sonra öykülerinden ilham alarak şiirler yazmaya da başlamıştır.

Hem şair hem yazar olan Suphiye Hanım, yazıya ilgisi olduğu kadar şiirede ilgi duymuştur. Yerli ve yabancı farklı türden bulduğu bütün kitap ve eseleri okumaya çalışmıştır. Toplumdan ve yaşayışlardan etiklenen edebiyatçı yazılarını o yönde kaleme almıştır.

Faruk Faik Köprülü'nün biyografisini ele aldığı Suphiye Hanım'la ilgili şöyle bir tespite bulunmuştur: *“Türkmen yazarları içinde ilk kadın olarak geçen Suphiye Zeki, öykü alanında takdire şayan ve parmakla gösterilen öykücülerimizden biridir.”* (Köprülü, 1993: 9)

Değerli Türkmen edebiyatçı Suphiye Zeki, hayatının geri kalan kısmını Kerkük'te geçirmektedir. Yaşının kemale ermesiyle edebi hayatına nokta koymuş ve inzivaya çekilmiştir.

1.1.2. Edebi kişiliği

Suhiye Zeki, 1960'lı yıllardan itibaren edebiyat hayatına adım atarak o dönemin öncü edebiyatçıların arasına girmeyi başarmıştır. Küzeci'nin *Solmayan Papatyalar* adlı eserinde biyografisini ele aldığı Suphiye Hanım'la ilgili şu sözleri sarfetmiştir:

“Şiir ve öykü yazmakla birlikte resme de ilgisi büyüktür, şarkı sözleri de yazan Suphiye Zeki, sanata olan merakından dolayı, Avrupa ülkelerinin hemen hemen her tarafını gezmiştir. ‘Şair doğaya ve insana çok bağlıdır’ mantığına inanarak, insan sevgisini ön planda tutan birisidir. Bunu da şiirlerinde yansıtmaya çalışmıştır.” (Küzeci, 2010: 21)

Suphiye Hanım, edebiyat alanı dışında sanat alanına da ilgi duymuş bu ilgi sayesinde zengin bir kültür birikimi ve anlayışı olmuştur.

Diğer Türkmen kadın edebiyatçılarından farklı temalar işlemiştir. Toplumun yaşayışı, kadın hakları, kadın rolü ve sosyal konular bunlardan bazılarıdır. Hikâyelerinde en çok rol verdiği kişiler kadın ve bunlara bağlı öğeler olmuştur.

Abdüllatif Benderoğlu, edebiyatçı Suphiye Hanım için şunları söylemiştir: *“Kadınlar arasında öykü yazmakta öncü sayılan Suphiye, yazdığı öykülerde çoğu*

zaman sosyal ve ruhsal konuları ele almaktadır. İnsanın iç duygusunu diyaloglar yoluyla yansıtan yazarımızın anlatım yöntemi güçlü ve çekici olmuştur” (Benderoğlu, 1990: 10)

Edebiyatçı şiir ve öyküsünde, toplumsal yapı içerisinde meydana gelen sosyolojik konular üzerinde durmuş ve bunu edebi bir şekilde ele almıştır. Yazar gerçek hayata bulamadığı özgürlüğü şiirlerinde aramış ve kadının özgürlüğünü konu olarak işlemiştir. Şair toplumsal baskılardan kaçamadığı için bunu şiirsel bir tarzda edebi yolla anlatmıştır. *Bir Kadının Haykırışı* adlı şiirinde toplumsal yapı içerisinde kadını erkekler nezdinde geri plana atılmış, kadın hakları ve özgürlüğünün erkek tarafından kısıtlandığını belirtmiştir. *Elde bilekçe işte özgürsün dediler* şair bu dizelerde kadının hiçbir şekilde özgür olamadığını ifade etmiştir. Şair burada *elde bilekçe* derken bu özgürlüğün sınırına atıfta bulunmuştur. Doğduğu andan itibaren yaşadığı kısıtlamalardan dolayı ana rahmine geri dönme psikolojisi şiirlerinde ilgi çekici bir biçimde kendine yer bulmuştur. Bu şekilde yaşamaktansa hiç var olmamayı tercih eder.

Bir Kadının Haykırışı

*Annemin rahminde özgür rahat değildim
Bu dünyaya kendim istemeden geldim
Niye, niçin geldim, neden bilemedim
Çıplak doğdum kimseden utanmadım
Gözümü açtım ağladım, çok ağladım
Yağış yağın bulutlar altında yıkanmadım
Temizlendim, üstüne oturup şiir yazdım
Geniştii evren ana rahminden mutluydum*

*Al yeşil giydim koktu dediler
Güldüm, bağırp çağırdım çıldırdı dediler
Leylaya özendim, sevdim kahpe dediler
Meyhaneye girdim kadın içmez dediler
Kuyuya kadehle indim tehlike var dediler
Kuyu rahme benzer durma dön dediler
Belde yük, dilde kıfıl eğlen dediler
Elde bilekçe işte özgürsün dediler*

*Sözcükler engel olmuş sarhoştum
Dedim şişti doğruyor konuşmaz oldum
Denilmez doğru sözcükleri kustum
Gördüğüm haksızlıkları diyemez oldum
Gözüm dumanlı gerçeği görmez oldum
Engelli sözcükleri kelebekle uçar gördüm*

*Ninni, şarkı okudum, dönmediler, küstüm
Uçuyorum ata binmiş rüyamda gördüm*

*Kaderim böyle yazılmış, yazana çok gücendim
Tanrıya dilekçe yazdım onlarla gönderdim
Tanrıya özgürlüğümü döndersin diledim
Sıcak rahmine annemin döndersin istedim
Riyadan, iftiradan, yalandan bıktım usandım
Yalancı dünyadan yok olmak istedim
Dönülmez sonsuzluğa kavuşmak diledim
Rahmini, sıcakkanını özgürlüğü özledim
Meğerse orada mutlu insan özgürdüm*

(Küzeci, 2010: 24-25)

Irak Türkmen edebiyatının öncülerinden Suphiye Hanım, şiirlerinde serbest ölçü kullanmıştır. Şiirin diğer kalıplarıyla da yazmaya çalışmıştır. Aynı zamanda şiirlerinde açık ve yalın bir dil kullanmış her kesimin anlayacağı bir tarzda ele almıştır. Şair şiirlerinde halk ağzına da oldukça yer vermiştir. Türkçe yazdığı şiirlerinde Türkmen şivesini kullanmıştır. Arap alfabesiyle Türkçe ve Türkmence yazdığı şiirlerinde noktalama işaretlerine pek yer vermemiştir. Serbest tarzda yazdığı şiirde en az dört en fazla sekiz dizeden oluşan şiirler kaleme almıştır. *Bayramda Sen* adlı şiirinde zıt kavramlardan oluşan terimler ele almıştır. Şair şiirinde geçmişin karanlığını ve geleceğin aydınlığa yöneldiğine işaret istemiştir. Bayramlarda insanların mutlu ve umutlu olduğu anlara vurgu yapmıştır.

Bayramda Sen

*Karanlığı severim ardında aydınlık var
Soğuğu kucaklarım sonunda sıcaklık var
Eskiye toplarım onlarda yenilik var
Maziyi unutmam önümde gelecek var
Tasalanma evladım bayramlarda umut var*

*Güller solar tarla çiçeksiz kalmaz
Kuşlar bülbüller öter baykuş ötmez
Geceyi karanlık basar güneşi batmaz
Hilal büyür ay batar günler yok olmaz
Kalemin kırma be oğlum şiire hoyrat yaz*

*Dedeler ölür torunlar ardından doğar
Güller kurur ırmaklar durmaz akar
Yerler kurur gebe bulut yağmur döker
Bereket yayılır her yaratık açlar doyar*

Bugün için yaşar sanma geçenler döner

*İyimser ol ey genç karşıla bayramını
Kucakla ilkeleri unut kötülerini
Gelecek senindir irdele mazilerini
Bayram da bereket var saf et niyetlerini
Tanrı'ya dua et saklasın ana babalarını*

(Küzeci, 2010: 23)

Edebiyatçı Suphiye Hanım'la ilgili yeterince bilgiye ulaşılamadığı için, onun yazdığı öykülerinden sadece bir öyküsünü görme şansı olunmuştur. O da 1993 yılında Arap alfabesiyle Türkmence yazılmış olan “*Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatçıları*” adlı eserde biyografisi ele alınan Suphiye Hanım'ın, hayatıyla ilgili bilgi verildikten sonra kısa bir öyküsüne de yer verilmiştir.

Yazarın “*Eksik Sessiz Mutluluk*” adlı öyküsünde, yoksul bir aile ile zengin bir ailenin iki çocuğu ele alınmaktadır. Öykü birkaç karakterden oluşmaktadır. İsmail: yaşlı, fakir, beli bükülmüş yatakta karısını ve kızını beklemekten başka bir işi olmayan, hammal karakterindedir. Şekire: yaşlı İsmail Beyin karısıdır. Nedreti: İsmail Bey ile Şekire'nin kızıdır. Öykünün bir diğer karakteri ise Enver Bey'dir. Enver Bey: zengin bir aile ve İsmail Bey'in komşusudur. Safiye: Enver Bey'in karısıdır. Necdet: zengin ailenin tek çocuğu ve konuşamayan dilsiz genç erkek tipidir.

Öykü fakir ve zengin olan bu iki aile arasında geçmektedir. Nedret'i dilsiz Necdet'te istemekle başlamıştır olay, yaşlı ve fakir bir anne babası olan Nedret, Necdet'le evlenmeyi kabul eder ve öykünün sonlarına doğru bu kararından pişmanlık duyar evlendiği adamın sesini duymak istediğinden bağrarak evi terk eder.

Alınan bilgi kısıtlı olduğundan diğer öykülerine yer verilmemiştir. Bu öyküsüne bakıldığında yaşanmış olaylardan etkilenerek ele aldığı görülmektedir. Zamanı ve mekânı belirtmeyen bu öykü de, birkaç sayfayı geçememiştir. İlk Türkmen öykü yazarı olan Suphiye Hanım, *yurt* gazetesinin düzenlediği (Dede Korkut) öykü yarışmasına “*Eksiz Sessiz Mutluluk*” adlı öyküsüyle katkıda bulunmak amacıyla katılmıştır.

1.1.3.Eserleri

Suphiye Hanım, yazdığı şiir ve öykülerini diğer Türkmen edebiyatçılar gibi önce dergi ve gazetelerde yayımlamıştır. *Yurt* gazetesi ve *Kardaşlık* dergisi gibi dergilere yazı ve şiirlerini göndermiştir. Daha sonra 1991 yılında Bağdat'ta *Vatan Sevgisi* adlı Türkçe hikâye kitabını çıkarmıştır. Yazar 1992 yılında on altı hikâyeden oluşan eserini Bağdat'ta yayımlamıştır. Kıstlı bilgidenden dolayı o yıllardan sonra başka bir eserinin olup olmadığı bilinmemektedir.

1.2. Nesrin Erbil

1.2.1. Hayatı

Nesrin Ata Erbil, 9 Eylül 1934 yılında Erbil'de doğdu. Tanınmış, sevilen ve sayılan bir ailenin evladıdır. Babası Erbil'de tanınmış Ata Reşid Bey, annesi ise Hayriye Hanımdır. *“Hayriye Hanım, 25.10.1920 tarihinde Irak'ta teşekkül eden ilk Bakanlar kurulunda Maarif ve Sıhhat Bakanlığı'na atanan Kerküklü İzzet Paşa'nın kızıdır. Nesrin'in kardeşleri Sedat, Murat ve Reşat'tır.”* (Terzibaşı, 2007: 215) Sağlık problemlerinden dolayı sadece ilkokulun son sınıfına kadar okumuş olan Nesrin Erbil, örgün eğitimini tamamlayamamıştır. Fakat şair okuma ve yazmayı çok sevdiği için eğitimin peşini bırakmayıp kendi imkânları ile okumaya devam etmiştir.

“Baba ve ağabeylerinin sahip olduğu kütüphaneden faydalanmasında ve kendini keşfetmesinde etkili olurken babası Ata Reşit Bey ve ağabeyleri şiir sanatına meraklıdır. Bu durum N.Erbil'in kendini tanıması ve şiir dünyasını şekillendirmesinde, şiirleri ile insanlığa seslenmesinde oldukça etkili olurken şair kendini geliştirmek için çok çaba sarf eder ve bu çabaları sonunda Türkçeyi kısa bir süre öğrendikten sonra Arapçayı da öğrenir.”(Güler, 2007: 10)

Kendi imkânları ile okumaya devam eden şair yabancı dile oldukça hayranlık duyar. Bu yüzden Türkçe ve Arapça dışında diğer yabancı dillere yönelir. Öğrendiği diğer dilleri kendi imkânları ile kendi kütüphanesinde bulunan yabancı eserler ile radyolarda paylaşılan şiir ve yabancı dersler sayesinde gerçekleştirmiştir. Daha sonra Bağdat'a gitme kararı alan Nesrin Erbil, teyzeleri Makbule ve İkbâl Hanımların konağına yerleşir ve orada hayatına kısa bir süreliğine devam eder. Bağdat'tayken

İngilizce kurslarına devam etmiş ve Britanya Kültür Merkezi'nden dil sertifikası almıştır. Almanca öğrenmek üzere Goethe Enstitüsü'nde dört yıl devam eden Erbil, iyi derecede Almanca öğrenmiştir. Erbil, öğrendiği bu diller sayesinde duygu ve düşüncelerini daha etkili bir biçimde ifade etmeyi başarmıştır. Ekrem Pamukçu, başarılı şair Nesrin Hanım'la ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapar: “Çocuk yaştan beri şiire merakı vardır. Bu merak büyüdükçe gelişmiştir. İngilizce yazdığı şiiri birincilik kazandığı için şiire olan hevesi daha da artmıştır.” (Pamukçu, 1968: 156) İlk gençlik dönemin zorlu şartlarına rağmen pes etmeyen şair yabancı dille yazdığı şiirlerinde büyük başarı kazanmıştır.

“1956 yılı şair için dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu tarihte yazmış olduğu ‘All For Love’ adlı şiiri ile ABD’de birinci olur.”(Güler, 2007: 11)Nesrin Erbil, şiirleri ile aldığı başarı ödülleri onu daha çok şiir yazmaya teşvik eder. Şiir dünyasına başarılı bir şekilde adım atan Erbil’in, diğer iki şiiri daha Nordic Plak şirketi tarafından satın alınmış ve bestelenmiştir. Şiir yazmaya devam eden şair, yazdığı şiirlerini ilk olarak Kardeşlikdergisinde yayınlamaya başlar. Şairin yazdığı “Yoğurtçu Kadın” adlı şiiri ilk Türkçe şiiridir. Her alanda yetenekli olan değerli şair Nesrin Erbil, şiirleri dışında resim sanatında da çok başarılıdır. Çizdiği resimlerine şiirsel bir tavırla yaklaşmıştır. “Onun başarılı bir ressam olduğu ve çizdiği rengârenk tabloları da ün kazanarak Kardeşlik dergisindeki yapraklarında canlandırılmıştır.”(Köprülü, 1993: 19) O hem edebiyatçı hem de ressam kimliğine sahip her yönüyle güçlü bir Türkmen kadınıdır. Irak’ta ki bütün Türkmen kadın, erkek edebiyatçıların hepsi Nesrin Erbil’i, Türkmen edebiyatında bir öncü olarak görmüştür.

Nesrin Erbil, evli ve bir çocuk annesidir. 1965 yılında hayatını kaybeden annesinin üzüntü ve acısıyla içine kapanır. O dönemde ele aldığı şiirlerinin birçoğu duygusal ve kederli şiirlerdir. 1980’li yıllardan sonra şiir yazmaya ara verir ve hiçbir dergide şiir yayınlamaz. Bir süre Bağdat’a yerleşir. Bağdat’taki yaşamında sonra Türkiye’ye taşınma karar alır ve tekrar şiir yazmaya devam eder. Değerli şair uzun yıllardır yaşamına Ankara’da devam ettirmektedir son dönemlerde yazdığı şiirlerinin birçoğunu Ankara’da yayımlamıştır.

1.2.2. Edebi kişiliği

Irak Türkmen edebiyatçıların başında gelen Nesrin Erbil, okulu yarıda bırakmak zorunda kalmış olsa da kendi imkânları ile okumaya devam etmiş ve çok iyi bir eğitim almıştır. Bu süreçte ailesi tarafından destek görmüş olması şairi okumaya daha da çok bağlamıştır. *“Onun ailesinin tüm bireyleri edebiyat ve sanat alanıyla uğraşmışlardır. Babası da bir şair ve görkemli bir edebiyatçı olan Ata Ağa'nın yazma bir Divan'ı vardır. Nesrin, babasının mısraları arasında yetişen aydınlarımızdan biri olmuştur.”* (Sarıkahya, 1998: 97) Babası ve kardeşlerinin etkisinde kalan Nesrin Erbil, çocuk yaşta şiir yazmaya başlamıştır. Ailesi dışında yaptığı okumalarla Türk şair ve yazarlardan etkilenmiştir. Mehmet Akif Ersoy, Tevfik Fikret, Yahya Kemal ve Orhan Veli gibi birçok değerli edebiyatçının etkisinde kalmıştır. Nesrin Erbil, edebiyatçı ve ressam kimliğine sahip tek Türkmen kadın sanatçıdır.

“Nesrin Erbil çağdaş Türkmen şiirinin öncülerinden biri olduğuna kuşku yoktur. Kendi yaşam felsefesini simgeciliğe dayanarak mecazi anlatımlarla ifade etmeye çalışır. Çoğu zaman toplumsal sorunlar, kişisel (Al zatiye) yöntemlere dönüştürür. Kimi zaman lirik duygularla temiz bir dile yurdumuzun güzelliğini halkımızın özelliğini ve bereket kaynağı olan nasırlı ellerini güçlü bir imge ile dile getirmektedir.”(Köprülü, 1993: 17)

Nesrin Erbil, şiirlerinde kişisel çıkarlarından ziyade daha çok toplumsal sorunları ve sosyal içerikli konuları işlemiştir. Nesrin Erbil, Türkmen yazarlar tarafından yazılan antoloji kitaplarında biyografisi geçmiştir. Şiirleri ile tanınmış olan Nesrin Hanım, Irak Türkmen edebiyatçıları arasında Ata Nesrin olarak akıllarda yer edinmiştir.

Nesrin Erbil, edebiyatçılardan etkilendiği kadar kendinden sonraki edebiyatçıları da etkilemiştir. Değerli edebiyatçı Ata Terzibaşı, biyografisini ele aldığı Nesrin Hanım'la ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Birçok şairimiz üzerinde az çok etki bırakan Nesrin Erbil'i zamanında takdir eden klasik şairlerimizden Esat Naipoğlu, Tevfik Celal Orhan ve Mehmet İzzet Hattat onun “Hancı ile Hasbihal” şiirine yeni tarzda birer manzum karşılık yazmışlardır. Bunlardan Tevfik Celal, Bayan Nesrin'e seslenerek yazdığı “Hancının Cevabı” başlıklı şiirini Rana Kalender takma adıyla yayımlamıştır.

İki gül var; en güzeli güllerin Nesrin-Ra 'nâ: Bir sen varsın bir de ben mısralarıyla parlak bir tevriye yapmıştır.” (Terzibaşı, 2007: 217)

“Kerküklü edip ve şair Mehmet Ömer Kazancı ise *Kardaşlık* dergisinde yayımladığı “*Sen Ozanıydın Bu Şehrin*” adlı serbest şiirini Nesrin Erbil’e ithaf eder:

Sen olmasaydın

Kimsenin haberi olmazdı bu şehrinde

Sen ozanıydın bu şehrin

Nesrin Erbil!

Yani güliydün bu şehrin

Yani diliydin bu şehrin

Kapına dayanırdı her bahar mevsimi

Kuşlar, serçeler, kelebekler...

(Terzibaşı, 2007: 218)

Nesrin Erbil, “*Edebi söyleminde şiiri bir slogan olarak kullanmaktan ziyade hayatı algılayış biçiminin, ümitsizliğin içindeki ümidin ortaya çıkmasını sağlayan araç olarak kabul etmiştir.*” (Güler, 2007: 13)

Nesrin Erbil’in şiirlerinde ele aldığı temalar genellikle vatan, aşk, acı, bayrak sevgisi, özlem, hüznün, zulüm, haksızlık gibi soyut kavramlardır. Vatan sevgisi şairin şiirlerinde ana temalardan biri olmuştur. Şairin vatanına olan sevgisi ve özlemi hiçbir zaman azalmamıştır. Şiirlerinin çoğunu vatan özleminden ve geçmişinden yola çıkarak yazması şairin, eskiye duyduğu özlem ve geri dönme arzusuyla açıklanabilir.

“*Nesrin Erbil geçmişin güzel yanları ile geleceği kurgulamak isterken aslında geleceğin güzelliğinden çok geçmişin aynı kaldığı düşüncesinden yola çıkarak dönebilme arzusu ile eylemlerinin yönünü geçmişin perdelediği belirsiz olan geleceğe çevirmektedir. Bu açıdan kişinin kimlik varlığının temel yeri olan vatan, hayali kurulan bir imge olarak değerlidir.*” (Güler, 2007: 18)

Yetenekli şair hemen her konuda birikim sahibidir. Daha çok toplumun sesine ve söyleyişine önem vermiştir. Şair, kimi zaman bir haykırış sesi, kimi zaman da içe kapanışın sesi olmuştur. “*Yaban komuşulan diller iğneli*” diye nitelendirdiği işgali, değerli Türkmen İhsan Doğramacı’ya anlatırken yazdığı bu dizelerde vatana olan sevgi ve saygısını ifade etmiştir. Bu mısranın geçtiği *Laleli Kale* adlı şiirini İhsan Doğramacı’ya armağan etmiştir. Her bir dizesini özenle kaleme alan Nesrin Erbil,

Ankara'ya yerleştiği dönemde hayırsever İhsan Doğramacı'nın Türkmenler için kurduğu vakfının Erbil temsilcisi olmuştur.

Laleli Kale

*Dert yükü altında baş eymiş dallar
Yollar dağılmış, yıkılmış bağlar
Yaban konuşulan diller iğneli
Sahipsiz kalan mezarlar ağlar.*

*Kunyanın kaynağı derdini söyler
Kim bu suyun iğen, iğerken kimler?
Susmuş bülbüller, güller açmıyor
Toprağı hoyratça basılmış inler.*

*Dilimi bilmeyen renksiz kişiler
Geçmişe çizilmiş izleri siler
Derdini çarığa yüklemiş dede
Tutsak bülbüllerin şarkısını dinler*

*Hasret içinde kaynarken buram, buram
Ver elini elime başlasın bayram
Laleli kaleden çöl minareden
Sana, Gökbürü'den, Erbil, den selam*

(Küzeci, 2010: 31)

Nesrin Erbil, şiirlerinde biçimden çok anlama önem vermiştir. İnsana, insanlığa, acıya, yaşanmışlıklara ve başından geçen olaylara yer vermiştir. Hemen hemen her konu hakkında en az dört dizeden oluşan şiirler kaleme almıştır. Özgürlüğüne düşkün olan Nesrin Erbil, özlemi bir sembol olarak kullanmıştır.

Başarılı şair Nesrin Erbil'in şiirlerinde kullandığı dil gayet sade ve açıktır. Kendi çabaları ile öğrendiği yabancı diller sayesinde çok geniş bir kelime hazinesine sahiptir. Türkçe yazdığı şiirlerinde dil sapmalarına yer vermemiştir. Nesrin Erbil, şiirlerinde bazı sözcükleri sık sık tekrar etmiştir. Ümit, bekleyiş, acı, üzüntü gibi kavramları kullandığı için şiirlerinin çoğunu soyut değerlerle anlatmaya çalışmıştır. şair şiirlerinde kuralı cümle, devrik cümle, soru cümleleri, kili birleşik cümleler gibi cümle yapılarını kullanmıştır.

“Nesrin Erbil'in iki kitabında yer alan şiirlerinde kullanılan kelimelerin dağılımına bakıldığında ilk sırada mavi, hınç, gölgesiz, dağ, deniz kavramları yer

almaktadır. Bu sembollere bakıldığında şairin kendiliğini elinden alan düzene isyanı ve isyanın neticesinde meydana gelen bir dinginlik ve sonsuzun, sonsuz umudun kapılarını aralayan ya da kaybolmayı kolaylaştıran deniz imgesi ortaya çıkmaktadır.” (Güler, 2007: 70)

Nesrin Hanım, özenle yazdığı şiirlerinde noktalama işaretlerini ayrıca önemsemiştir. Aynı zamanda şiirlerinde halk ağzına da yer vermiştir. Şairin *El Sürmeyin* adlı şiirinde dokunmayın, bırakın el sürmeyin diye vatani için haykırdığını, yine Türkmenlere yapılan haksızlıklar ve zulümlere karşı yazdığı bir halk şiiridir. Bireysel konuları değil toplum için korkmadan, yılmadan milletinin sesini şiirleri ile duyurmaya çalışmıştır.

El Sürmeyin

*Her dostluğa uzayan
Parmaksız bile olsa
Bu el bizim elimiz
Birliğine el sürmeyin*

*Barını eller yemişse bile
Bu bağ bizim bağımız
Çepeçevre bizi saran
Dalına el sürmeyin*

*Ne renkte bakarsa baksın
Kor bile olsa
Bu göz bizim gözümüz
Karanlığa el sürmeyin...*

(Erbil, 2007: 14)

Çocuk yaşından itibaren şiir yazmaya başlayan Nesrin Erbil, etkilendiği şair ve yazarların tesiri ile şiir yazmaya başladığı için daha çok serbest ölçüde şiirler yazmıştır. Ama aynı zamanda hece ölçüsüne de önem vermiştir. Genellikle şiirlerinde 7’li ve 14’lü hece ölçülerini kullanmıştır. Başarılı şair Nesrin Erbil, *Deniz Rüyası* adlı kitabında yazmış olduğu “*Geleceğin Mutlu Kızına*” adlı şiirinde 14’lü hece ölçüsünü kullanmıştır. “*Şiirlerinde kaostaki kozmosu işaret eden şair, genel olarak hece vezni ile yazar ancak seçmiş olduğu yöntem nedeni ile diğer şairleri eleştirmekten de kaçınır.*” (Güler, 2007: 13) Erbil’le ilgili değerlendirmelerde bulunan Pamukçu şöyle der: “*Güzel olan her tarzdaki şiire kucak açan son derece uygar bir şairdir.*” (Pamukçu, 1968: 4) Şair Nesrin

Erbil, şiirinde ahenk ve ölçüden ziyade anlama önem vermiştir. Yazdığı şiirlerinde geleceğe yönelik göndermelerde bulunmuştur. Bu da ona has bir üslup kazandırmıştır. Şairin *Geleceğin Mutlu Kızına* adlı şiirinde geçmişten gelen zorlukları, imkânsızlıkları aşip geleceğin daha parlak ve daha mutlu olacağına inanarak yazmıştır. Mektup tarzında olan bu şiir bir mesaj olarak mutlu olmasını istediği vatan kızlarına armağan etmiştir.

□ele□e□in □ □l□ □□□n□

*Sırmalı yeleklere bezenir zeybekleşir
Yeşil dallar incecik bellinde kemerleşir
Büyürsün büyüklerin senle dertleşir
Varlığın vatan üste bereketler yağdırsın*

*Demetleşsin gül yüzün yiğitlerin elinde
Şiirleşsin sözlerin her ozanın dilinde
Şakrak sesin çınlasın sazının her telinde
Sevgi boyun kalplerde tatlı bir anı kalsın*

*Seni de deden gibi beklemektedir vatan
Süngüsüyle yurduna şeref katan, şan katan
Aynı nesilden geldin, aynı sinir, aynı kan
“Yıldırımlar yaratan bir ırkın ahfadısın”*

*Annen, baba seni de Bayatlın kadar sevecek
Gam çekme güzel yavru herşey iyi bitecek
Gün gelecek hür vatan hakları birleşecek
Tanrının adaleti neredeyse orda varsın*

(Erbil, 1968: 39)

Değerli şair Nesrin Erbil, birçok antolojide yer almış ve aynı zamanda kurum ve derneklere katılmıştır. Katıldığı birçok şiir yarışmasında birincilik kazanmıştır. Çok sayıda ödül ve plaket almıştır. Başarılı şair “2004 yılında merkezi Azerbaycan’da bulunan Dünya Genç Yazarlar Birliği tarafından Türk şiirine hizmet ödülüne layık görülmüştür.” (Küzeci, 2010: 27) Türkmen toplumuna önem veren, Türkmen davası

için canla başla savaşıran Nesrin Erbil, Türkiye de yaşayan birçok Türkmen öğrenciye yardım eli uzatmıştır. Türkmenler için kurulan birçok hayır kurumuna katkı sağlamıştır.

1.2.3. Eserleri

Irak Türkmen edebiyatının önde gelen sanatçılardan Nesrin Erbil, 1957 yılında yazdığı *Yoğurtçu Kadın* adlı ilk şiiri Kardeşlik dergisinde yayımlanmıştır. Birincilik kazandığı bu şiirden sonra yazmaya devam eden şair, şiirlerini ardı ardına dergilerde yayımlamıştır. Üç şiir kitabı çıkaran Nesrin Erbil'in *Deniz Rüyası* (1969) adlı eseri bu türdeki ilk kitabıdır. Şairin bu eserinde toplam 69 şiiri vardır. Daha çok serbest ölçü ile yazan şair bu kitabında 4 şiirini hece ölçüsü ile kaleme almıştır. İkinci eserini ise 1998 yılında İstanbul'da yayımlar. *İki Şehir* adlı bu şiir kitabı toplam 90 şiirden oluşmaktadır. *İki Şehir* kitabında yer alan şiirlerin sadece yirmi biri yenidir. Diğer şiirler daha önce yayımlanan *Deniz Rüyası* eserinden alınmıştır. "1998 yılında İstanbul'da basılan kitap ile ilgili Ekrem Pamukçu'nun değerlendirmesi dışında başka kaynağa ulaşılmamıştır. Şair bu eserinde de bireysel çıkarlarından çok toplumsal etkilenmelere yer verir. Şairin iki kitabında da nesnelere oluşturduğu somut dil etkili bir şekilde kullanılır." (Güler, 2007: 14) Son çıkardığı üçüncü eseri ise 2004 yılında Irak Türkmen Cephesi Kültür Müdürlüğü tarafından yayınlanan *Geleceğim* adlı şiir kitabıdır.

"Şairin yaşadığı coğrafyadaki çalkantılı dönemlerin etkisi ile oluşan şiirlerin temel izlekleri, Nesrin Erbil'in vatan hasreti ve geleceğe dair özlemi, eserin adının oluşturduğu sembolik değerlerle düşünüldüğünde eserin, şairin memleket sevgisi ve zulmün eteğinde şekillenen gelecek kaygısını dile getirmiş olacağı hissiyatı oluşturmaktadır." (Güler, 2007: 14)

1.3. Nedime Hürmüzlü

1.3.1. Hayatı

Nedime Hürmüzlü, 1941 yılında Kerkük'ün Tirkalan köyünde dünyaya gelmiştir. Soylu bir aileden olan Nedime'nin, asıl adı Nedime Mehmet Abdülhakim Hürmüzlü'dür. Hürmüzlü soyundan gelen Nedime Hanım, tarımla uğraşan babası Mehmet Hekim Efendi'nin konağında büyümüştür. Tirkalan köyünde okulun

olmayışı ve ailesiyle beraber yaşamasından ötürü eğitim görmemiş ve okuma yazması yoktur. Ailesini yalnız bırakmak istemediği için ve o dönemin zorlu koşullarından dolayı okula gidememiştir. Ailenin ilk çocuğu olan Nedime Hanım, öğretmen Fatih Arslan ile 3 Aralık 1965 yılında evlenmiştir. Hürmüzlü, bu evlilikten Aydan, Halit, Selçuk, Fidan ve Midhat adında beş çocuk sahibi olmuştur. Nedime Hanım'ın okuma ve yazma bilmeyişi içinde ukde olarak kalmıştır. Eşi öğretmen Fatih Bey'den ders almayı rica etmiş ve harfleri öğrenmeye çaba göstermiştir.

Nedime Hanım'ın edebiyat hayatına başlamış olmasında yakın arkadaşı olan Hamdiye Hanım'ın büyük katkısı olmuştur. Oturup muhabet ettikleri zamanlarda Hamdiye Hanım'ın usta edebiyatçılardan Fuzuli, Hatai ve Sultan Abdal gibi şairlerden şiirler ezberlemiş ve edebiyata merakı olan Nedime Hanım'a mısralar, şiirler okumuştur. Bu şiirlerin etkisinde kalan Hürmüzlü, büyük bir hevesle Hamdiye Hanım'ı dinler ve şiirleri aklında tutmak için tekrarlamıştır.

1987'de Irak'taki dikta rejiminin bir Türkmen köyü olan Tirkalan'a yaptığı hain saldırıdan sonra köy halkı göç etmek zorunda kalmıştır. Şairin baba evi olan yurdundan ve toprağından sürülmesiyle en acılı günlerinden birini yaşamıştır. 1987 yılında ailesiyle beraber Tikrit yakınlarındaki El-Kadsiyye kampına sürülmüşlerdir. Kampta belli bir süre yaşayan aile 3 Kasım 2002 tarihinde Kerkük'e yerleşir.

Sürgün hayatının verdiği zorluklara karşı büyük acı duyan şair, yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak 2 Mart 2004 tarihinde Kerkük'te vefat etmiş ve vasiyeti üzerine Tirkalan'da toprağına verilmiştir. (Hürmüzlü, 2010: 11-15)

1.3.2. Edebi kişiliği

Nedime Hürmüzlü, Irak'taki Türkmen edebiyatçıları arasında kadın halk şairi olarak ismini duyurmuştur. Okuma yazma bilmediği halde yakınlarına, çocuklarına ve eşine şiirler okutturup onları ezberlemeye çalışmıştır. Ümmi olması şiir söylemesine engel olmamıştır. Ailesi ve yakın dostları Nedime Hanım'a destek olmuştur. Şair, şiirlerinin bir kısmını Erşat Hürmüzlü'nün hediye ettiği ses kayıt cihazına kaydetmiş, bir kısmını da dikte ettirmiştir.

Türkmen edebiyatı üzerine araştırma yapan Suphi Saatçi, Nedime Hanım'la ilk kez 2003'te ABD'nin işgalinden sonra gittiği Kerkük'te tanışmış ve evini bizzat ziyaret etmiştir. Saatçi, Nedime Hanım'ın hayatını ve şiirlerini bir kitapta toplamış ve “*Şirin Köyüm Tirkalan*” adlı eserini çıkartmıştır.

Edebiyat tarihçesi Ata Terzibaşı Türkmen halk şairi Nedime Hürmüzlü'yü “*Ümmî Nedime*” olarak tanıtmıştır. Bu tanımlamada bir küçümseme yahut bir aşışılama olduğu sanılmamalıdır. Tersine bunda bir tevazu, hatta bir yüceltme veya kutsama olduğunu da kabul etmek gerekir” (Hürmüzlü, 2010: 15)

Ata Terzibaşı'nın Nedime Hanım'a “Ümmî” lakabını takmasını şöyle ifade eder: “*O, iyi ki okula gitmemiş, yoksa yerli arı dili öz çığırından çıkar külfetli bir hal alırdı.*” (Terzibaşı, 2004: 127) Terzibaşı'nın Nedime Hanım'a Ümmî demesi diğer Türkmen kadın edebiyatçılardan farkını ortaya koymuştur. Türkmen kadın şairleri arasında mizahi şiir türü kullanan ilk kadındır. Okuryazarlığı olmamasına rağmen son dönemlerde keşfedilmiş olan şair Nedime Hanım'ın şiir ve hoyratları çok sevilmiş ve edebi çevrelerce takdir edilmiştir.

Hürmüzlü, Kerkük ağız ile halk şiirlerini okurken onu dinleyenleri sesiyle mest etmiştir. Yaşadığı coğrafyaya sıkı sıkıya bağlı olan şair, şiirlerinde genellikle kendi köyü olan Tirkalan'nın tabiatını, güzelliğini, insanlığını, güllerini, göllerini ve çiftçilerini tema olarak ele almıştır. “*Özellikle koyun-kuzu ve çoban sesleri arasında büyüdüğü ve yaşadığı için, saf ve yalın biçimde kırsal hayatı, köyü ve doğayı dile getiren şiirler terennüm etmiştir.*” (Hürmüzlü, 2010: 19)

Şairin *Köy Havası* adlı şiirinde köy tabiatına olan hayranlığını, köyün güzelliğini ve köyün doğallığını anlatan bir şiir olmuştur. Özenle söylediği bu şiirinde mevsimlere, renklere, meyve ve bitkilere de ayrıca yer vermiştir.

*Bahar olur güller açar
Elvan elvan kuşlar uçar
Sağa sola neşe saçar
Şirindi köyün havası*

*Kehriz suyu arkta gider
Arpa buğday sünbül éder
Felleh biçer tegbir éder
Şirindi köyümün havası*

(Hürmüzlü, 2010: 30)

Görüldüğü üzere pastoral unsurlar taşıyan şiirler söylemiş, gördüğü bildiği coğrafyayı anlatmıştır. Sade söyleyişi halk şiirine yakınlığını göstermesi bakımından önemlidir. Hürmüzlü, bu temalar dışında diğer Türkmen sanatçılarda olduğu gibi “vatan” temasına da özel bir yer ayırmıştır. Vatana, Tirkalan’a ve Kerkük’e olan sevgisini farklı şiirlerle ele almıştır. Vatana sıkı sıkıya bağlı olan şair, 1987’de sürgün edilirken köyü için akıtığı gözyaşlarıyla şiirler söylemiştir. Bu yüzden söylediği şiirlerin çoğu, Tirkalan teması çevresinde oluşan yurt özlemi üzerine ve Türkmenlerin yaşadığı dramı dile getiren örneklerden oluşmuştur. *Şirin Köyüm Tirkalan* adlı şiirinde köyünün talan edilmesi ve yıkılmasına karşı duyduğu acıyı ve yıkımı anlatmıştır. Hesabını Hakk’a yani yüce yaradana bırakan şair, “*benim köyüm şirindigelen geçen bakardı*” diyerek işgal öncesindeki günlere atıfta bulunmuştur:

Şirin Köyüm Tirkalan

*Şirin köyüm Tirkalan
Her şeyin oldu yalan
Senin bu yıkılışın
Ömrüme saldı talan*

*Bir cüt arkın akardı
Halkın asbap yıkardı
Gelen geçen bakardı
Şirinyidiv Tirkalan*

*Hanı o bir cüt bağın
Kurudu dal yaprağın
Yürekte gétmez dağın
Şiriniyidiv Tirkalan*

*Hanı bir cüt mektebin
Hanı defter kitabın
Haqqa kalsın hesabın
Şiriniyidiv Tirkalan*

*Hanı hastanesi
Şakirin çayhanesi
Kamil Beg Divanhanesi
Hayal oldu Tirkalan*

(Hürmüzlü, 2010: 35-36)

Nedime Hürmüzlü'nün kullandığı arı ve duru Türkmen şivesi, diğer Türkmen kadın şairlerden farklı olduğu hemen sezilmektedir. Bu da onun eğitim almayıp, ümmi olmasıyla açıklanabilir. Şairin Türkmen halk şivesine verdiği önem ve arı bir dil kullanımını onu güçlü ve sağlam bir şiire götürmüştür. “*Konuşma gibi zorlamasız ve akıcı bir dille söylediği şiirleri, gündelik hayatı konu edinmiştir. Her düşüncesini şiirle ifade yeteneğine sahip olduğu için konuşma üslubu da şiirleşmiştir.*” (Hürmüzlü, 2010: 23) Halk şairi olduğundan şiiri “toplum için sanat” olarak görmüş ve halkın anlayabileceği tarzda ele almıştır. Onun için şiirin anlamı çok önemli olmuştur. Kendi şiirleri dışında ezberden bildiği diğer şiirleri de söylerken Kerkük ağzını kullanmış ve şiir ritmini bozmadan söylemeye devam etmiştir. Şairin *Ey Kerkük* adlı şiirinde 2002’de sürgünden sonra ailesiyle birlikte yaşadığı Kerkük şehrine ithaf edilmiştir.

Ey Kerkük

*Ey Kerkük geldim sana
Aç kollarını sen bana
Dedelerimin yurdusun
Kurban bu canım sana*

*Fahr éderem köylüyüm
Ne deli ne huyluyum
Derdimi sana söyliyim
Aç kollarını sen bana*

*Başımda saç kadarı
Bitmez gönül kederi
Ben köyüm derbederi
Başım dayandı sana*

(Hürmüzlü, 2010: 40)

Hürmüzlü, halk tarzındaki şiirlerinin yanı sıra mizahi şiir yazan ilk Türkmen kadın şair olmuştur. Bu şiirleriyle büyük başarı elde eden şair, bu mizahi şiirlerinde hikmetli sözler, aile terbiyesi, memleket aşkı ve vatan davası gibi temalaradan yola çıkarak söyleyemiştir. *Şirin Köyüm Tirkalan* adlı eserinde yaklaşık dört mizahi şiiri vardır.

*Saki boş bade vérmez
Kırık saz seda vérmez
Sütü pak kanı temiz
Vatanın ya da vérmez*

(Hürmüzlü, 2010: 23)

Nedime Hürmüzlü'nün okuryazarlığı olmasa da Türkmen edebiyatını takip etmiş, çıkan şiir ve hoyrtalarını yakın çevrelerine kendisi için okumalarını rica etmiştir. Türkmeneli'nin edebiyat ve şiir dünyasına aşina olan Nedime Hanım, *Vatan Sevgisi* adlı şiirinde Türkmen edebiyatçılara olan sevgi ve saygısını ve aynı zamanda her şehrin ün kazanan şairini hatırlatan bir şiir söylemiştir. Şair aşağıdaki bu şiirinde kendi mahlasını kullanarak, kendisine de atıfta bulunmuştur. Klasik şiirdeki mahlas kullanımına benzer bir şekilde "Hürmüz Kızı" mahlasını tercih etmiştir:

*Şairlerin mekanı
Teze Tavuğ Duz'u var*

*Telafer Felekoğlu
Kerkük'ün Nevres'i var*

*Bizde Akif biligi
Bizde Sadık sözü var*

*Eski şairler sözü
Gönlümüzde izi var*

*Mazlum Hattat diyerler
Bir de Ata Terzi var*

*Gönlünden şiir coşan
Bir de "Hürmüz kızı" var*

(Hürmüzlü, 2010: 53)

Nedime Hürmüzlü, şiirin ahenk unsurlarını başarılı bir şekilde kullanmıştır. Hemen her tarzda şiir söyleyen şair, daha çok hece ölçüsü ve klasik tarzda şiirler söylemiştir. Fuzuli ve Hatai gibi şairlerden etkilendiği için şiirlerinde onların etkisi görülmektedir. Gazel tarzında, 8'li hece ve hecenin uzun kalıplarını kullanarak mükemmele yakın eserler meydana getirmiştir. Aynı zamanda mizahi şiirler ve mani söyleyen Türkmen halk şairlerinden biri olmuştur. Hürmüzlü, şiirlerinde vezin ve kafiyeye fazlasıyla önem vermiş ve bu ahenk unsurlarını kusursuz bir şekilde

kullanmıştır. Şairin bir diğer özelliği ise bazı şiirlere başlık vermemiş olması ve bunları sadece rakamla ifade etmiş olmasıdır. Bu da şairi diğer Türkmen edebiyatçılardan farklı kılmıştır. Aşağıdaki şiirinde 8’li hece ölçüsünü kullanmış ve şiir başlığı kullanmıştır.

*Dağ hasretle kalan gönül
Gam elinden olmuş zelil
Kim olacak sana delil
Hangi yola geçeceksin*

*Felek yazmış kara yazın
Géçer bahar gelir yazın
Yeter çalma gamla sazın
Şadlığ ile çalacaksın*

*Seherde uyumuş oldum
Bir rüyayı görmüş oldum
Tabirini sormuş oldum
Pek yakında güleceksin*

(Hürmüzlü, 2010: 47)

Hürmüzlü, birkaç denemesinde divan tarzına yaklaşan kıta, mesnevi ve gazel söylemiştir. Şairin klasik edebiyata meraklı olduğu verdiği şiir örneklerinden anlaşılırken aynı zamanda oldukça doğal ve açık bir dille şiirler söylemiştir.

*Sönmesin şem’i gönlüm ta subh olunca son karanlığı istemem
Bir ‘ömrü zelaletle geçirdib böyle yaşamağ istemem*

*Yarab saxla gözlerim sem’-i qulağa qalmayıb
Elime ‘ikaz alıp ağyara yalvarmağ istemem* (Hürmüzlü, 2010: 54)

Nedime Hürmüzlü’nün okuryazar olmaması ona engel olmamış, sadece kendi toplumuna, halkına ve kültürüne aşina olmuştur. Bu da onu Türkmen halk şairi olmasını sağlamıştır. Tek dil bilen edebiyatçı diline ve kültürüne sahip çıkmıştır. Söylediği şiirlerin hepsine bir anlam yüklemiştir.

1.3.3. Eserleri

Nedime Hürmüzlü’nün şiirleri 1972 yılından itibaren Bağdat’ta yayımlanan *Kardaşlık* dergisinde yayımlanmıştır. Onun dışında şair hayattayken hiç eser

çıkaramamıştır. Onunla tanışmaya giden Türkmen edebiyatçı Suphi Saatçi, şairin söylediği şiirleri toplamış ve “*Şirin Köyüm Tirkalan*” adında bir eser çıkarmıştır. Kitabı toplama fikrini usta edebiyatçı şöyle anlatmıştır:

“Şiirlerinin bir kısmı yakınları tarafından yazılarak meraklılarına dağıtılmıştır. Daha sonra Nedime Hanım’ın tespit edilebilen şiirlerini bir kitapta toplamak fikri doğmuştu. Bu hususta Erşat Hürmüzlü’nün himmeti ile sesinden kaydedilen şiirler, bu arada kızı Aydan’ın rahmetli annesinin ağzından tespit ettiği ve bir deftere yazdığı şiirler ve bazı notlar tarafımıza tevdi edildi. Ayrıca Nedime Hanım’ın bütün yakınları malzeme ve fotoğraf konusunda yardımcı oldular.” (Hürmüzlü, 2010: 11)

Kitap 2010 yılında İstanbul Kerkük Vakfı tarafından basılmıştır. Kitabın içeriği ise Nedime Hanım’ın hayatı, yaşadığı köyü, şiirlerinden oluşmaktadır. Toplam 87 sayfa olan bu kitap şiir bölümü, mizahi bölüm, mani ve hoyrat bölümlerine ayrılmıştır. Kitabın ön sözünde Türkmen halk şiirine kısa bir giriş yapılmıştır. Şairin “*7 ve 8 heceli şiirleri ile hoyrat ve mani tarzı dördümlükleri, onun en başarılı ve en çarpıcı parçaları sayılır. Bu ölçülerde söylediği manzumeler, ister tabiat tasviri, ister ağıt veya mizahi türde olsun, en başarılı şiirleri kabul edilir.*” (Hürmüzlü, 2010: 26)

1.4. Remziye Meyyas

1.4.1. Hayatı

Şair Remziye Meyyas*, 1945 yılında Kerkük’ün Piryade Mahallesi’nde doğmuştur. Asıl adı Remziye Habib Tevik olan Remziye Hanım, Meyyas soyundan gelmiştir. Remziye Meyyas, kültürlü ve eğitilmiş bir aileden geldiği için edebiyatı, sanatı ve gelenek görenekleri iyi bilen bir şairdir. Türkmenler içinde ün kazanmış Türkmen ses sanatçısı Eyüp Meyyas’ın kız kardeşidir. İlkokulu, ortaokulu ve liseyi Kerkük’te bitirdikten sonra Erbil Öğretmen Enstitüsüne yazılmıştır. Öğretmen Enstitüsünden mezun olduktan sonra iş hayatına başlayan Remziye Hanım, Kerkük’e geri dönerken Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokul öğretmeni olarak atanmıştır. Çok uzun yıllar Halimetü’l El-Sadiye okulunda görev alan şair otuz iki yıl çalıştıktan sonra emekliye

---

* Remziye Meyyas Hanımla ilgili alınan bilgiler 11 Şubat 2019 tarihinde sosyal medya üzerinden şahsıma gönderilmiştir.

ayrılmıştır. Hayatın geri kalanını çocuklarına ve yazılarına ayırmıştır. Remziye Hanım, evli ve beş çocuk annesidir. Dine ve eğitime bağlı bir anne olan Remziye Hanım, çocukların hepsini okutmuş ve iyi bir eğitim almalarını sağlamıştır.

Meyyas, 1960'lı yıllardan bu yana edebiyatla uğraşmış ve birçok ürün ortaya koymuştur. Diğer Türkmen kadın şairleri gibi küçük yaşta önce hoyrat söylemeyle başlamıştır. Daha sonraları şiir yazmaya ve hoyrat söylemeye devam etmiştir. Aynı zamanda destan yazan bir şairdir. Meyyas soyadını kullanarak bir destan yazmıştır.

Meyyas, bazı edebi kurum ve derneklere üye olmuştur. “ Irak Türkmen Kadınlar Deniz Örgütü, Kerkük Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği, Türk Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği, Irak Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği ve Öğretmen Sendikası” gibi kurum ve derneklerde üyeliğini sürdürmektedir. Şiir ve yazılarıyla Türkmen edebiyatına büyük katkı sağlamıştır. Aynı zamanda birçok kuruluşlardan ödül ve plaket almıştır. “Pınar Dergisi, Kerkük Birliği, Çocuk ve Kadınlar Derneği, Kültür ve Sanat Merkezi” gibi derneklerde ise plaket ve madalya almıştır.

Remziye Meyyas, Türkçe eserleri dışında Arapaça eserleri de vardır. Arap dili ve edebiyatına hâkim olan şair Arapaça birçok şiiri vardır. Katıldığı dernek ve kurumlarda ismini duyuran Remziye Hanım, başarılı Türkmen şairlerinden biridir. Yaşamını hala Kerkük'te sürdürmeye ve şiir yazmaya devam etmektedir.

1.4.2. Edebi kişiliği

Türkmen kadın şair Remziye Meyyas, Küzeci'nin “Solmayan Papatyalar” adlı eserinde biyografisini ele aldığı şairle ilgili şu ifadeyi kullanmıştır: “*Kadın şairlerimizin perde arkasında kalanlardan olan mutasavvıf şair Remziye Habib Meyyas'tır.*” (Küzeci, 2010: 43) Şairin gazete ve dergiler dışında başka bir kitap eserinde isminin duyulmadığı görülmektedir.

Edebiyatçı ve araştırmacı Şemssetin Küzeci'nin dediği üzere mutasavvıf bir kadın şairi olan Remziye Meyyas, diğer Türkmen kadın şairlerden farklı olarak bir destan sahibidir. İlahi ve dini şiirlere önem veren şair genellikle ele aldığı şiir temaları bu yöndedir. Kültürlü ve sanatlı bir aileden gelmiş olması şiirlerinede yansımaktadır. Değerli Türkmen edebiyatçılardan ve Arap edebiyatçılardan etkilenen şairin şiirlerini

daha çok klasik tarzda ele almıştır. Daha çok dini temellere bağlı şiirler yazan şairdir. Şairin bu yönde yazdığı “Allah’ın Güzel Adları” adlı şiirinde mutasavvıf bir şair olduğunu ispatlanmaktadır. Dörtlüklerle yazdığı bu şiirinde koşma uyak düzeninde yazmış olduğu görülmektedir. Allah’ın doksan dokuz adını kullanarak yazdığı bu şiirinde halk ağzına oldukça yer vermiş ve aynı zamanda “m” sesi ile aliterasyon yapmıştır. Allah’ın isimleri ile yalvarışı, yakarışı ve dua ettiğini şiirsel bir şekilde ele aldığı görülmektedir. Şairin şiirde kullandığı “desalatsız” terim karşılığı olan “güçsüz” terimidir. Aynı zamanda “tevizig” dediği terimin karşılığı ise “dağıtmak”tan gelmektedir.

Allah’ın Güzel Adları

*Lailahe İlallah
Allah’ım adın Rahim
Şeytanı ele Recim
Elim boş kapındayam
Sen özün Rabbi Kerim*

*Bir adın Allah Settar
Cennete de baldan Enhar
Suçum çok yüzüm kara
Rahmetin çok ya Gaffar*

*Bir adın Rabbi Gaffur
Özün her zaman şükür
Desalatsız kulunam
Gösterme mene Sagir*

*Bir adın Rabbi Rezzak
Dünyayı yaptı hallak
Muhammed nurdan olup
Hem güzel hemde ahlak*

*Allah’ım aziz Allah
Teki yok Rahim Allah
İnsan kardeşin keser
Nece bir zalim dünya*

*Bir adın Basir Allah
Her şeyden Habir Allah
Dünyada ahirette
Bizelere ver hayır Allah*

*Bir adın Semii Allah
Yer göğün Bedig Allah
Bütün halka din rızkın
Edipsen tevzig Allah*

(Küzeci, 2010: 46-47)

Yukarıdaki şiirde görüleceği üzere sehli münteni diyebileceğimiz özellikte şiir söyleyebilmektedir. Bu da onun şiirine ayrı bir güzellik katmaktadır.

Remziye Meyyas'ın, dini konular dışında yazdığı şiirleri de vardır. Aşk, ayrılık, sevgi, özlem ve bekleyiş gibi soyut kavramdan oluşan şiirlerde de dini atıflar bulunmaktadır. Özellikle şairin bir diğer önem verdiği tema ve kavram ise vatandır. Şair, vatana olan sevgi ve hayranlığını şiirlerinde sıkça yer vermiştir. Şair "Kerkük Menim Hoyratım" adlı şiirinde Türkmenlerin de milli ölçüsü olan hece ölçüsünü kullanmıştır. 7'li hece ölçüsünü kullanan şair, bir halk şairi olduğunda yazdığı şiirlerinde görülmektedir. Şairin aşağıdaki bu şiiri bizim yerimizde, yurdumuzda ölmek korkusu yoktur, her şeyimiz Kerkük'e feda olsun demek istemiştir.

Kerkük Menim Hoyratım

*Kerkük benim hoyratım
Evim yurdum cennetim
Kerkük'ten uzak düşsem
Hiç kesilmez hasretim*

*Kerkük benim hoyratım
Malım mulkum devlerim
Sana kurban vermişem
Ruhum canım aşiretim*

*Kerkük'üm aman Kerkük
Etrafı duman Kerkük
Allah'tan sonra sana
Getirdim iman Kerkük*

*Kerkük'üm garip Kerkük
Her derde tabip Kerkük
Yer altın asman gümüş
Dünyada acip Kerkük*

*Kerkük başımın tacı
Yürekte bar ağacı
Kerkük'ten vazgeçmerem*

Yıllarca çeksem acı
(Küzeci, 2010: 44)

Remziye Meyyas, şiirin ahenk unsurlarına başarılı bir şekilde yer vermiştir. Şiirlerinde halk ağzına oldukça fazla yer verdiği için bir halk ozanı olarak görülebilir. Genellikle şiirlerinde serbest ve hece ölçüsünü kullanmıştır. Daha çok hoyrat yazan şair en çok 7'li hece ölçüsünü kullanarak şiirler yazmıştır. Meyyas, şiirlerin çoğunda dörtklere yer vermiştir. Başarılı şair "Kerkük Menim Hoyratım" adlı şiirinde kendi ismini ve mahlasını kullanmıştır. Türkmen kadın edebiyatçıları arasında farklı bir üsluba ve özgü çalışmaya sahip olan şairlerden biridir. Aynı zamanda şiirlerinde sade ve yalın bir dil kullanmış ve imgeli söyleyişlerde göze çarpar.

*Kerkük'te bir babam var
Bir zehirli badem var
Yaraların sağalmaz
Anayan bir annam var*

*Kerkük'üm hazar Kerkük
Dünyada bazar Kerkük
Dostlar bağı bostan
Düşmana mezar Kerkük*

*Kerkük Pazar istiri
Hoyrat yazar istiri
Şehitler çölde düşüp
Bizden mezar istiri*

*Kerkük'ün hoyrat Kerkük
Çekip çok mihniyet Kerkük
Bu yiğit şehitler için
He çeker hasret Kerkük*

*Kerkük'ün yedi kızı
Çiçekleri kırmızı
Bu hoyratları yaza
Remziye Meyyas kızı*

(Küzeci, 2010: 45)

Meyyas'ı, Irak Türkmen edebiyatçılarından ayıran "Meyyas Nene Destanı" adlı bir destan sahibi olmasıdır. Kadın şairleri arasında bir ilk olmuştur. okuyucular tarafından

beğenilen bu destan edebiyatçının kendi hayatından ve çevresinden oluşan bir destan olmuştur. Arap alfabesiyle Türkmençe yazdığı bu destanında, Arapça terimlerini de sıklıkla kullanmıştır. Aynı zamanda destanı şair ve edebiyatçılara ve özellikle Meyyas ailesini armağan etmiştir.

Destan

*Meyyas nene doğum yerim bir yerdi
Habip Teyfik babamın adı
Otuz ildi öğretmenem işlerem
Hak Teâlâ helal etsin bu zadı*

*Meyyas nene ömrüm oldı altmış sene bu aydan
Sağlamadı yaralarım bu vaydan
Şehitlerin kutsal adı itmedi
Kan yeri yeri her geçen dem bu caydan*

(Meyyas, 2009: 3)

1.4.3. Eserleri

Remizye Meyyas, 1960'lı yıllardan bu yana edebiyatla uğraşmış ve yedi ürün ortaya koymuştur. Türkçe başta olmak üzere Arapça eserler de yazmıştır. Edebiyat hayatına ilk adım atığı dönemlerde şiir ve hoyratlarını dergi ve gazetelerde yayımlamıştır. Yıllar sonra ilk eserini ortaya koyan şair, 2004 yılında “Seher” adlı ilk Arapça hatıra eserini yayımlamıştır. Bir yıl aradan sonra 2005'te “Kerkük Menim Hoyratım” adlı Türkçe yazdığı eseridir. Aynı yıl Arapça yazmış olduğu “Mihracan El-farak”, “Boşluk Festivali” adlı şiir ve hatıra eseri olmuştur. Remziye Hanım, 2006'da “Hak Yolunda Aydın Hoyratlar” adlı Türkçe şiirini çıkarmıştır. Edebiyatçının 2009 yılında “Meyyas Nene Destanı” adlı yazdığı Türkmençe destanı önemlidir. Birkaç yıl arayla yazdığı “Düşüncelerimin Sünbülleri” diğer bir Arapça eseridir. Remziye Hanım'ın son olarak yazdığı “Anneme Mektuplar” adlı Arapça şiir kitabı da yayımlanmıştır. Birden fazla esere sahip olan başarılı edebiyatçı hem şiire hem de hoyrata çok düşkün olmuştur. Türkçe, Türkmençe ve Arapça yazdığı eserlerin çoğunda zengin bir kelime hazinesine sahip olduğu görülmektedir. Üç dili de gayet başarılı bir şekilde şiirlerinde uygulamaktadır.

1.5. Aydan Al-Nakip

1.5.1. Hayatı

Irak Türkmen kadın edebiyatçıları arasında yer alan, Aydan Abdülkadir Al-Nakip* 1946 yılında Kerkük'te doğmuştur. Kerkük'ün tanınmış ailesinden olan şair öğrenimini Kerkük'te tamamlamıştır. Şair 1970 yılında Üniversite eğitimine başlamıştır. Al-Nakip Bağdat Al-Mustansriya Üniversitesi'nin Muhasebe Bölümünden mezun olmuştur. Üniversite eğitiminden sonra tekrar Kerkük'e dönen Aydan Hanım, devlette memur olarak atanmıştır. Hayatının on beş yılını Kerkük'te Ziraat ve Sulama Dairesinde çalışarak geçirmiştir. Eşinin ve çocuklarının isteğiyle işinden ayrılıp emekli olmuştur. Üç çocuk annesi olan Aydan Hanım, hayatının geri kalanı ailesine, yazılarına ve şiirlerine ayırmıştır. 1968 yılında daha öğrenciyken Arapça ilk şiir kitabını çıkarmıştır. Şiire ve edebiyata önem vermesi babasının ve ağabeylerinin edebiyata önem vermeleri ile olmuştur. Babasının büyük şair olmasından etkilenen Aydan Hanım, şiirlerini ailesinin etkisinde kalarak ele almıştır. Çıkardığı ilk eseri büyük yankı uyandırmasına rağmen eşinin isteği üzerine şiir yazmayı bırakmak zorunda kalmıştır. Aydan Hanım'ın yazmayı bırakmasının bir diğer sebebi ise, Baas rejimi döneminde başlarına gelen zorluklar ve kimliği gizleme olayları olmuştur. Uzun yıllar yazmayı bırakan şair içindeki yazı arzusunu bastırmak zorunda kalmıştır. Eşinin vefatından sonra teseliyi şiirde bulan Türkmen şair, tekrar kendini şiir yazmaya adanmıştır. Eşinin ölümünden sonra şiir yazmaya başlayan şair Arapça iki eser daha çıkarmıştır.

1960'lı yıllarda kendini edebiyatla iç içe bulan Aydan Hanım, ilk edebiyata adım atışında çağdaş Arap edebiyatçılarından etkilenmiştir. Aydan Al-Nakip "*Arap şairlerin eserlerine, şiirsel anlayışlarına, edebiyat akımlarına tanık olmuştur.*" (Köprülü, 1993: 32) Çıkardığı bütün eserlerinin Arapça olması şairin Türkmence yazdığı şiiri bulunmaması, Baas rejiminde halk için konulan bazı şartlardan biri sadece Arapça okunup, yazılıp ve konuşulması olmuştur. Bu yüzden halkın çoğu ana dilleri olan Türkmenceyi ne konuşa bilmiş ne okuya bilmiştir. Şairin Türkçe şiir yazamamasında büyük bir neden olmuştur. Ayrıca okul tahsilinin Arapça olmasından ve Türkçeye çok iyi hâkim olamamasından dolayı yazamamıştır. Fakat çıkardığı Arapça eserleri çok

---

* Aydan Hanımla, 12 Şubat 2019 tarihinde röportaj yapılmıştır.

beğenilmiş ve özenle seçtiği kitap başlıkları Türkmenler tarafından büyük yankı uyandırmıştır. Bazı Türkmen edebiyatçılar tarafından Türkçeye çevirilen şiirleri olmuştur.

Aydan Al-Nakip 'in şairliği dışında yazarlığı da vardır. *Kardeşlik* dergisine önem veren edebiyatçı, köşe yazılarının çoğunu *Kardeşlik* dergisine göndermiştir. Aydan Al-Nakip üniversite dönemlerinde sadece Arap edebiyatına değil aynı zamanda Türkmen edebiyatına da merak salmıştır. Türkmen edebiyatına olan merakını Arap alfabesiyle yazılmış olan Türkmençe şiirler ve öyküleri okuyarak gidermeye çalışmıştır. Bu merakı ve ilgisi sadece şiirde kalmamış düzyazı ve köşe yazarlığına da geçmiştir. Başarılı edebiyatçı yaşamının uzun bir dönemini Kerkük'te geçirmiş daha sonra ise Ankara'ya taşınmıştır. Ankara'da yalnız yaşayan Aydan Hanım, yalnızken şiir yazmayı daha çok sevdiğini arada sırada çocuklarını görmek için Kerkük'e gittiğini vurgulamaktadır.

1.5.2. Edebi kişiliği

Irak Türkmen edebiyatına oldukça önem gösteren Aydan Al-Nakip, Türkmen kadın şairleri arasında önemli bir yere sahiptir. Yazdığı şiirler ve yazıları ile o dönem Irak'ta yaşayan Türkmen kadınlara bir yol gösteren olmuştur. *Kardeşlik* dergisinin "Kadın Dünyası" adlı köşesinde yazdığı yazılarında kadınlara ve annelere öğütler vermiştir. Türkmen kadınlara önem veren edebiyatçı, kendi beceri ve doğru bildiklerini kadınlarla paylaşmaya özen göstermiştir. "*Aydan Al-Nakip, çağdaş ve yenileşme dönemi ile edebiyat ve kültürde tanınmış bir kişiliğe sahiptir*"(Sarıkahya, 1998: 148)

Aydan Hanım, şiir ve köşe yazılarında öğüt vermeyi, kadına destek olmayı, toplumu, tarihi, hayatı, insanlığı önemseydiğini ve bunlara öncelik tanıdığını belirten bir edebiyatçıdır. Kendini ailesine, çocuklarına adayan edebiyatçı, hayata saygıyla, aşkla ve inançla bakan kadınlardan biridir.

Aydan Al-Nakip, şiirlerinde işlediği tema bakımından genellikle, aşkı, tabiatı, yalnızlığı, bekleyişi, yolculukları, özlemi... elle almıştır. Aşk ve tabiat kavramını beraber kullanarak şiirlerinde güzel bir ahenk yakalamıştır. "Uçurumlardan düşme" hissini yaşayarak, tapınakları, dağ, taş fark etmeden arayışı konu edinerek kadınların

cesaretlerini ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Şair Aydan Hanım'ın yazdığı Arapça şiirlerinin birkaçını usta edebiyatçı Faruk Faik Köprülü, Türkçeye tercüme etmiştir. Antoloji kitabında biyografisine yer verdiği Aydan Hanım'ın şiirlerini eserine eklemiştir. Aşağıdaki Arapça olan şiiri de Türkçeye tercüme edilen şiirlerden biri olmuştur.

*Tapınakları geziyorum
Taşa vuruyorum
Dağ çıkıyorum
Sonra da uçurumları
Düşüyorum..?
Kılıcımı çekiyorum
Ama kimi vurayım
Ben ki tutsağım*

(Köprülü, 1993: 36)

Al-Nakip, Arapça yazdığı şiirlerinde kullandığı dil sanatlardır. Arap edebiyatından etkilenen şair, Mehmet Derviş, Blander Haderi, Nasik Almelika ve Abdülvahap Bayatlı gibi usta Arap sanatçıların etkisinde kalarak şiirler kaleme almıştır. Bu şairlerin etkisi şairin uzun yıllar yazdığı şiirlerinde de görülür. Daha sonraları kendi üslubunu ortaya çıkarmıştır. Al-Nakip'e göre şiirin anlamı, derinliği ve insan üzerine bıraktığı etki her şeyden daha önemlidir. Bu yüzden şiirlerinin özellikle anlamlı olmasını, insan üzerinde etki bırakmasını arzularak yazmıştır. Şiirlerinde genellikle kısa dizeler kullanmış ama uzun tutmuştur. Aynı ritmi bozmadan şiire devam etmiştir. Şair şiirlerinde noktalama işaretine de sıkça yer vermiştir. Düz ve köşe yazılarında ise özgün üslubunu sürdürmüştür.

*Acı bana .. Kaderim
Kim olduğunu bilmemek .. İstiyorum
Bana... Acıyan yok
Hikâyem sona ermiyor
Mini mini çocukların
Dudaklarında .. Veda şarkısı*

(Köprülü, 1993: 24)

Aydan Al-Nakip, Arapça yazdığı şiirlerinde genellikle serbest şiir ölçüsünü kullanmıştır. Türkçeye tercüme edilen şiirlerinde şair çağdaş edebiyatın etkisiyle şiirlerde genellikle kendi "ben"liğini kullanmış daha çok kendine atıf yapmıştır. Aydan

Al-Nakip, şiirlerinin çoğunda tecahül-i arif sanatına başvurmuştur ve bu tür şiirleri ona has bir üslup yaratmıştır. Ayrıca klasik edebiyatı da çok önem verdiği görülür.

Şairin kullandığı şiir ölçülerini ise Faruk Faik Köprülü şöyle açıklamıştır. *“Türkmen edebiyatına olan merakı ve ilgisiyle çağdaş Türkmen şiirlerine serbest şiir türünü kazandırmıştır. Ozanımız Aydan, her zaman içindeki gizemli duygularını sade dil ve sözcüklerle şiirlerine aktarmıştır ve sembolizm akımına sıkıca bağlı olduğu da dikkat çekmektedir.”* (Köprülü, 1993: 33)

*Benliğim...yaşıyor...
Taşdandır yüzüm benim ...
Gözlerimde tana var
Ne zaman kavuşurum?
Gökyüzünde, adımın
Sağır harfleri var
Kaderin gönlü öyle taş
Olur mu ...?*

(Köprülü, 1993: 35)

Aydan Al-Nakip, Türkmençe hiç eseri bulunmayan kadın şairlerden biri olsa da, ele aldığı şiir ve yazıları ile tüm Türkmen edebiyatçıları tarafından tanınmış ve şiirleri önemsenmiştir. Yazıya almadığı fakat sadece söylediği Türkmençe şiirleri bile edebiyatçıları arasında büyük yankı yaratmıştır. Arapça eser çıkarmaya devam eden edebiyatçı, bunun yanı sıra ana dili olan Türkmençe şiirler yazmak istediğini de belirtmiştir.

1.5.3. Eserleri

Aydan Al-Nakip, çıkardığı ilk eseri 1969 yıllarında “Atasır Alhacr” adlı Arapça şiir kitabıdır. Bu kitabın basımı yazarın yaşadığı Kerkük şehrinde olan Kerkük Cumhuriyet Basımevi’nde basılmıştır. Kitabın ayrıntısı ise 84 sayfalık olup tam 24 şiir parçasından oluşmuştur. Şairin uzun yıldan sonra çıkardığı bir diğer Arapça şiir kitabı ise “Albab Allezi Aatrakat Cidar” adlı eserdir. 2012 yılında Kerkük’te çıkarmıştır. Eser 79 sayfa olup toplam 20 şiiri kapsamaktadır. Şiir kitabın kapağı süsleyen resim ise ünlü ressam Muhammed Hikmet Bayatlı tarafından çizilmiştir. Eserin basımı Kerkük Cumhuriyet Basımevi’nde olmuştur. Şairin ele aldığı üçüncü Arapça şiir kitabı olan “İ’ndama Yahtaribul Alkamar” herkes tarafından çok beğenilmiştir. Bu eseri 2018

yılında Kerkük'te çıkmıştır. 147 sayfadan oluşan bu eseri 36 şiir içermektedir. Aydan Hanım, bu eserini ABD'de yaşayan kızına armağan etmiş ve onun için kaleme almıştır. Şair daha basılmamış olan dördüncü eserini vefat eden eşi için yazmıştır. Şair şimdilerde daha çok şiir yazdığını belirtmektedir. Şairin yaşadığı dönemin ve Arap edebiyatının etkisiyle eserlerinde ele aldığı konular genellikle aşk, ayrılık, vatan, sevgi, Kerkük kalesi, bayrak sevgisi gibi temalardır. Aynı zamanda öğüt verici ve didaktik şiir ve düz yazılar yazmıştır. Eserinde daha çok serbest şiir ölçüsünü kullanmış. Aynı zamanda aruz ve hece ölçüsüyle de yazmaya çalışmıştır. Şiirleri dışında köşe yazılarıyla da *Kardeşlik* dergisini süslemiştir.

1.6. Kadriye Ziya

1.6.1. Hayatı

Kadriye Muhammed Enver Ali Ziya*, 1950 yılında Kerkük'te dünyaya gelmiştir. Irak Türkmen kadın şairlerinden biri olan Kadriye Hanım, ilk ve ortaokulu Kerkük'te tamamlamıştır. Daha sonra Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. *"Bu okuldan mezun olup Bastamlı Köyü'nde öğretmen olarak göreve başlamıştır."*(Küzeci, 2010: 49)

Kadriye Hanım'ın babası Muhammed Enver Ziya Kerkük'ün tanınmış bilgin ve din adamlarındandır. Babasının etkisinde kalarak edebiyat hayatına adım atmış ve şiirler kaleme almıştır. Kadriye Hanım, edebi yazılarında Ziya soyadını kullanmış ve öyle tanınmıştır. Daha gençken babası sayesinde edebiyat ve kültür alanında kendini geliştirmeye çalışmıştır. *"Muhammed Enver Ziya'nın nurlu sözlerinden esinlenerek ve edebiyata daha iyi hâkim olabilmek için Nizar Kabbani, Fuzuli, Namık Kemal, Ziya Gökalp ve Yunus İmran'ın şah eserlerini iyice okuduktan sonra edebiyatla daha fazla ilgilendiği görülmektedir."* (Köprülü, 1993: 43)

Hem edebiyat hayatında hem çalışma hayatında aktif bir kadın olan Kadriye Hanım, uzun yıllardır Türkmen Kadınlar Birliği Başkanlığı görevini sürdürmektedir. Türkmen kadınların sesini daha gür bir tonda ifade etmek için çaba harcamaktadır.

---

* Kadriye Ziya Hanım ile Şubat 2019 tarihlerinde birkaç kez telefon üzerinden iletişime geçilmiş, fakat şairin yoğunluğundan dolayı bilgileri ve şiirleri kaynaklardan toplanmıştır.

Kadın haklarını savunan, yaptığı faaliyetlerle boy gösteren şair aynı zamanda bunları şiirlerine de yansıtmaktadır.

Kadriye Ziya, kadınlar ve edebiyatçılar için kendi düzenlediği faaliyetler dışında, yurt içinde ve yurt dışında birçok çalışmaya katılmış ve ödül almıştır. Ayrıca birçok kurum ve derneklere üye olmuştur. Şiir yarışmalarına katılmış ve birçoğunu da kendisi düzenlemiştir. Vatanı, vatanındaki Türkmen kadınlar için hala aktif bir şekilde Kerkük Kadınlar Birliği kolu olarak çalışmaktadır.

1.6.2. Edebi kişiliği

Kadriye Ziya, edebiyat hayatına adım attığından bu yana birçok eser meydana getirmiştir. Babasının ve diğer usta sanatçıların etkisinde kalan şair gençlik yıllarındayken yazdığı şiirlerinde bu etki hissedilmiştir. Daha sonraki dönemlerde ise kendine has bir üslup benimsemiş ve o yolda ilerlemiştir. *“Kadriye Ziya, toplumsal ve Türkmen meselesiyle ilgili konuları inci tanesi gibi şiirlerinde işlemiş ve toplumun her kesimine aşılmaya gayret göstermiştir.”* (Küzeci, 2010: 49)

Kadriye Hanım'ın şiirleri dışında yazdığı yazıları da vardır. Dergi ve gazetelerde köşe yazarlığıda yapmıştır. Başarılı edebiyatçının biyografisi birçok edebiyatçı ve yazar tarafından ele alınmıştır. Türkçe dışında Arapçaya da hakim olan şair Arapça da şiirler yazmıştır. Arap edebiyatında oldukça merak salan Kadriye Hanım, Arapça dergi ve gazeterlerde de yazıları yayımlanmıştır.

Faruk Faik Köprülü'nün eserinde ele aldığı Kadriye Hanım'ın şiire olan merakını ve yazdığı şiirleri böyle yorumlamaktadır: *“Ozanımız Kadriye Ziya'nın genel bir görüşle şiirlerine tanıtmak istersek.. Hemen hemen kendimizi ilkbaharın deminde bulmuş oluruz. Çünkü kuşların sesini, çiçeklerin benek benek jalesini, bülbüllerin nefesini ve doğanın tüm güzellik ve özelliğini tümcelerinde nazik ve sade bir dille ifade etmeye çalışmıştır”*(Köprülü, 1993, s. 44).

Kadriye Hanım, genellikle şiirlerinde yurt sevgisi, toprak, güneş, bayram, neşe, güzellik, gönül, aşk ve sevgi gibi iç açıcı, güzel ve doğal temaları işler. Umustuz ve kahreden temalardan az da olsa kaçınmıştır. Bir diğer önem verdiği unsur ise dini temaları şiirlerinde yansıtmasıdır. Babasının büyük din adamlarından olması şairi dine

ve bu tür şiir yazmaya yöneltmiştir. Vatan kavramını ve vatana olan bağlılığıyla tanınan şair, şiirlerinde vatanı ana tema olarak ele almıştır. Davasına ve vatanına olan saygı ve sevgisi şiirlerinde yasımıştır. Kadriye Hanım, insana ve insanlığa önem veren şairlerdendir. Şairin yazdığı “İnsan” adlı şiirinde insanın bu hayat için koşuşturmasından başına gelenlerden bir şeyler elde etmek için, kötü yollar denemesinden o yoldan çıkmak içinde çaba ve çırpınışını anlatmaktadır. Şair bu şiirini Arap alafesiyle Türkmen şivesini kullanarak yazmıştır.

İnsan

*Yürür hayran
Dünya olmuş ona seyran
Bilmez dünya nedir
Nedir dert nedir derman
Yürür durmaz
Yürür geçer yılları
Aşar batık selleri
Her gördüğünü ister
Aza kanmaz
Yürür eğer durmak istersen de durmaz
Kandırsan da inanmaz
Bir gün olur çarpar çırpar
İşte onda dert bular
Derde bulanır
Aşa bilmez selleri batar kalır
Günlerin geçmesini dilemez
Anların geçmesine bile ağlar*

(Ziya, 1989: 28-29)

Kadriye Hanım, şiirlerinde serbest ve hece ölçüsünü kullanmıştır. En çok 7’li ve 8’li hece kalıplarını kullanmayı tercih etmiştir. Diğer Türkmen kadın şairleri gibi hoyrat söylemeye çok önem vermiş ve hoyrat söylerken kullandığı terimleri özenle seçmiştir. Bir halk şairi olarak da tanınan Kadriye Ziya, şiirlerinde halk ağzına da oldukça sık yer vermiştir. Türkmençe yazdığı şiirlerinde noktalama işaretlerine çok yer vermemiştir. Genellikle şiirlerinde bahar ve bahar tavsirlerini şiirsel bir şekilde ele almıştır. Şairin “Gönül” adını verdiği şiirinde halk ağzına sıkça yer verdiği görülmektedir. Şiirde geçen (nece) terimi (nasıl) anlamına gelmektedir. Şair aşağıdaki bu şiirinde “Ah, vah” diyerek isyankâr bir tavır sergilediği, gönlünün acı çeken bir durumda olduğunu anlatmaktadır. Şiire başladığı andan itibaren sonuna kadar aynı ritimle şiire devam eden şair, kendine

özgü bir üslup yaratmıştır. Aşağıdaki şiirini 8’li hece ölçüsüyle yazmış ve aynı zamanda şiirlerinde çoğunlukla dörtlükler kullanmıştır.

Gönül

*Ah şu gönül vah şu gönül
Herkesi aldatan gönül
Dertlere dert katan gönül
Gözleri ağlatan gönül*

*Gün olur dağlardan yüce
Gün olur rüzgardan ince
Gün olur batarsın gönül
Kimse bilmez derdin nece*

*Baharı dolduran sensin
Aşkı öldüren sensin
Yazın gözün kışın gönül
Durmadan dert satan sensin*

*Dereelerde sular çağılır
Çöllerde ceylanlar ağlar
İçten içe dertli gönül
Sessiz sessiz insan ağlar*

(Ziya, 1989, s. 62).

Kadriye Ziya, hemen hemen bütün konu ve temalarda şiir yazmıştır. Şair bunların yanı sıra kısa masal ve öykü tarzı yazıları da vardır. Gazete ve dergilerde daha çok köşe yazarlığı yaptığı görülmektedir. Şairin dergilerde Kerkük şehri hakkında yazdığı yazıları, anlatımları ve vatanına verdiği değer görülmektedir. İnsanlara yazdıklarıyla öğüt vermek ve toplumun birlik olması gerektiğini anlatmayı amaçlamıştır.

1.6.3. Eserleri

Kadriye Ziya, edebiyat hayatına başlamasından bu yana iki eser meydana getirmiştir. Fırsat buldukça yazan ve yazılarının çoğunu gazete ve dergilerde yayımlayan şair, ortaklaşa bir çocuk eseri çıkarmıştır. 1973’te ortaklaşa çıkardığı “Küçük Arkadaş” adlı çocuk kitabı olmuştur. Kitabın içeriğinde çocuklara yazılmış

masallar ve ögütler vardır. Şair bir diğer eseri ise tek başına yazmış olduğu Türkmençe şiir kitabıdır. Arap alfabesini kullanarak Türkmen şivesiyle yazmış olduğu “Gönül” adlı şiir kitabı şairin ikinci eseri olmuştur. Kitap 95 sayfadan oluşmuş ve 57 şiir başlığı taşımaktadır.

1.7. Pakize Sıddık

1.7.1. Hayatı

Pakize Seyit Süleyman Seyit Sıddık*, 1951 yılında Kerkük’ün Piryade Mahallesi’nde dünyaya gelmiştir. Tanınmış bir ailenin ferdi olan Pakize Hanım, babası Terzi mahlası ile tanınan Türkmen şairi Seyit Süleyman Seyit Sıddık Terzi’dir. Annesi ise Zahide Muhammet’tir. Pakize Sıddık, ilk ve ortaokulu Kerkük’te bitirmiş, daha sonra Kız Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. Uzun yıllar İndaniye Okulunda öğretmenlik yapan Pakize Hanım, yıllar sonra emekli olmuştur. Emekli olduktan sonra kendini çocuklarına ve edebiyata adayan bir Türkmen kadınıdır. Öğretmenlik yaptığı dönemlerde edebiyatla uğraşmış fakat şiire çocuk yaşlarda başlamıştır. Edebiyatla uğraşan kültürlü bir aileden gelmesi şairi, edebiyatla haşır neşir olmasını sağlamıştır.

Pakize Sıddık’ın Saip Bayatlı ile kırk beş senelik evliliği sürmektedir. Bu evlilikten üçü erkek, ikisi kız olmak üzere beş çocuk sahibidir. Çocuklarının hepsi iyi bir eğitim almış ve üst mertebelere gelmişlerdir.

Pakize Sıddık, babasının tanınmış bir şair olmasından etkilenmiş ve klasik tarzda şiirler kaleme almıştır. Aile kütüphanesinden yararlanan Pakize Hanım, babası gibi usta bir edebiyatçı olmak istemiştir.

Türkmen şair Pakize Sıddık, Türkçe dışında Arap dili ve edebiyatına da hakim olan bir şairdir. Arapçayı çok iyi bildiğinden Arapça şiir ve düz yazıları kaleme almıştır. Aynı zamanda Türkçe ve Arapça her iki dilde de gazete ve dergilerde köşe yazarlığı yapmıştır. Pakize Hanım, şiir ve düz yazı dışında, makale, inceleme ve denemeler yazmıştır.

---

* Pakize Sıddık Hanımla, ilgili alınan bilgiler ve şiirler 14 Şubat 2019 tarihinde sosyal medya üzerinden şahsıma gönderilmiştir.

Faruk Faik Köprülü'nün "Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatçıları" adlı eserinde biyografisini ele aldığı Pakize Hanım'ın, edebi hayata başlamasını şu sözlerle ifade etmiş: "*Şairimiz Pakize 1968'lerden beri şiirsel denemelerini sürdürüp edebiyat alanına katılan kadın şairlerimizden biridir.*"(Köprülü, 1993: 48) Şairin klasik tarza yakın olan şiirlerini kaleme alırken, anlaşılır ve açık bir dil kullanmıştır. Bazı şiirlerini de sanatlı bir dille yazmayı denemiştir.

Tanınan kadın şairlerden biri olan Pakize Hanım, şiir ve öykülerini genellikle gazete ve dergilerde yayımlamıştır. Katıldığı birçok şiir yarışmasında şiirlerini okumuş ve ödüller almıştır. Bağdat ve Kerkük'te yapılan şiir çalışmalarına ve derneklerine katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda birçok kurum ve derneklerde üyeliği mevcuttur. "Irak Genel Edebiyatçılar Derneği ile Türkmen Edebiyatçılar Derneği bunlardan ikisidir. Başarılı sanatçı, şiir ve öykü yazmaya halen devam etmektedir.

1.7.2. Edebi kişiliği

1.7.2.1. Şiiri

"Şair, olgun bir edebiyat çevresinde yetişmiştir. Babasının etkisinde kalarak klasik şiire çok ilgi göstermiş ve babasının çizgisinden ayrılmadığı görülmüştür." (Sarıkahya, 1998: 164) Pakize Sıddık, edebiyat hayatına başladığından bu yana farklı ürünler ortaya koymuştur. Babasının şiirleri dışında okuyup beğendiği bütün şiirlerden etkilendiğine vurgu yapmıştır. Onun için her şiirin ayrı bir güzelliği ve ayrı bir özelliği vardır. Sadece şiirle yetinmeyen şair öykü, makale ve inceleme yazmıştır.

Diğer Türkmen kadın şairleri gibi vatanına ve Türkmen toplumuna düşkün bir edebiyatçı olduğundan kaleme aldığı şiirlerinde işlediği konular vatana sahip çıkma, Türkmenlere yapılan eziyetler ve toprak kaybıdır. Baas rejiminde Türkmenlere uygulanan zulümlere karşı çok üzölmüş ve üzütlölerini şiirler yazarak dile getirmiştir. Şair milliyetçi bir ruha sahip olduğundan genellikle şiirinde kullandığı tema vatan, bayrak, millet, toprak, Türkmen toplumu, Kerkük ve davadır. Pakize Hanım "Gençlik Marşı" adlı şiirinde gençlere seslenmektedir. Vatanı koruma ve ona sahip çıkma gençlerin vazifesi olduğunu vurgulamaktadır.

Gençlik Marşı

*Koşun millet severler, hep koşalım ileri
Koruyalım sınırı durup kalmadan geri
Yurt sizin millet sizin tarih ile şan sizin
Düşman niçin gelmeli, kimden almış o izni
Görmeyin kendinizi kıymeti az insanlar
Ey vatan bekçileri mihnetleri aşanlar
Zafer yolu aydındır, gökte bir yıldız gibi
karanlığı parçalar, umutlu gündüz gibi
Ahlaka da gelince, her şeye pahalıdır
İş insanın cemali, ahlakta kemalidir*

(Köprülü, 1993: 51)

Pakize Sıddık, ailesine ve çocuklarına düşkün bir anne olduğunu “Kızıma Öğüt” adlı şiirinde görülmektedir. Kızına öğüt vermek için şiir yazmıştır. Şair, anlam kadar şiirde ritme de önem vermiştir. Aynı zamanda anlaşılır ve açık bir dil kullanmıştır. Şiirde ahlaki öğütlere yer veren şair, didaktik tarza kapı aralamıştır.

Kızıma Öğüt

*Yakınlaş bana kızım, çatışsın dizinle dizim
İyice aç kulağın, dinle sözüm tut izim
Kızım uyma ellere, kanma tatlı dillere
Ara ağladanını, boşver güldürenlere
Önem verme süs püse, düzen falan elbise
Süslen yüksek ahlakla, hürmet eyle herkese
Dalma dedikoduya, katılma her konuya
Fazla dinle az söyle, mey eyle okumaya
Bağlan kendi yuvana, saygı göster kocana
İlkeli çocuk yetir, erersin muradına*

(Küzeci, 2010: 59)

Şairin vatan, bayrak gibi temaların dışında soyut kavramlardan oluşan aşk, ayrılık, özlem, bekleyiş, hasret ve yalnızlık gibi temaları da ele almıştır. Pakize Hanım, “Haklıyım Ben” adını verdiği şiirinde şair kendi benliğini kullanarak kendine atıfta bulunmuştur. Başına gelen olaylardan yorgun, insanlığın bu duruma gelmesinden utanç duyan, hayal kırıklığına uğramış ve *avare gariban gezen bir insanım ben* diyerek kendi duygu ve düşüncelerini ustaca kafiyeli bir şekilde şiirinde ele almıştır. Açık ve anlaşılır bir dil kullanan şair aşağıdaki bu şiirinde halk ağzına da yer vermiştir. Babasının

etkisinde kalarak klasik şiir tarzına önem veren şair, modern tarzla klasik şiir tarzını birleştirmeye çalışmıştır. Şair aşağıdaki bu şiirinde aliterasyon ve asonaslara yer vermiştir.

□ **aklım** □ **en**

*İçime boğulsam da haklıyım ben
Derdime gömülsem de haklıyım ben
Solmuş umut,kırılmış hayallara,
Çıldırıp delirsem de ,haklıyım ben.
Ucsuz bucaksız bir ormandayım ben
Avare...gariban ,neredeyim ben?
Çatık kaşlar...sivri yırtıcı dişler...
Kimi kim...nesi ne?bilmiyorum ben
Kıvanç duyduklarımdan kıvrandım ben
Kötü davranışlardan usandım ben
İnsanlarda gördüğüm fenalıktan,
Kendi insanlığımdan utandım ben
Dünyayı cennet gibi görmüş idim ben
İnsanları melek ola sanmış idim ben
Bu fikire yıllarca kana kana
Ne yalan bir hayala dalmış idim ben
Sorup soruşturmayın, yorgunum ben
Yaralıyım, can evinden vurgunum ben
Vicdanım var... şanımlı var onurum var
Sessizim... yosunlanıp durgunum ben.*

Pakize Hanım, klasik tarzda şiirler kaleme alsada kullandığı dili açık ve sadedir. Vezin ve kafiyeyle oldukça önem veren şair, şiirin hemen her türü ile yazmayı denemiştir. Klasik şiirlerde kullanılan belli sembollerini kendi üslubunca kullanan şair, duygularını daha açık bir biçimde ifade etmiştir. Daha çok şiirlerinde 8'li ve 14'lü hece ölçülerini kullanmıştır. Genellikle ikiliklerden veya dörtlülüklerden oluşan şiirler kaleme almıştır. Sıddık, "Yer Yüzünde Cennet Yurdum" adlı şiirde 14 hece ölçüsünü kullanmış ve şiir ikiliklerden oluşmuştur. Aynı zamanda şair şiirlerinde teşbih ve telmihlere yer vermiştir. Sıddık, aşağıdaki bu şiirinde "m ve n" sesleri ile de aliterasyon yapmıştır.

Yer Yüzünde Cennet Yurdum

*Ulu Tanrım, cennet gibi yaratmışın yurdumu
Şifadır her hastaya suyunun bir yudumu*

*Gönül açar neş'e saçar gülleri gülistanı
Verme dünya malına böyle cennet vatani*

*Dedelerin ocağı, tatlı anne kucağı
Kurbanım o babaya, her dem yanar çırağı*

*İmanla güç emmişiz anaların sütüyle
Korku bize yol bulmaz çakal ile it ile*

*Hazret Eyüp'ün sabrı, İmam Ali'nin gücü
Birleşmiş içimizde büker polatı tuncu*

*Memleketler içinde bambaşkadır yurdumuz
Cihanda seda vermiş kuvvetimiz, sabrımız*

*Cümle âlem hayrandır, suyuna, toprağına
Mis kokan havasına, bahçesine, bağına*

*Peygamberle meskeni evliyalar merkadı
Tarihte sağa, sola yetiştirmiş imdadı*

*Şafak yurdumda söker bambaşka bir şekilde
Kurumlar tesbih eder her sabah yerde, gökde*

*Dua diler Tanrı'dan korkusu bu vatani
Kahredip mahveylesin bizlere şer satanı*

(Küzeci, 2010: 56)

Başarılı edebiyatçı Pakize Sıddık, Irak Türkmen edebiyatçıları arasında özel bir yere sahiptir. Bir halk şairi olarak da görülen edebiyatçı yazdığı şiirleriyle okuyucular tarafından beğenilmiştir. Şair edebiyat festivallerine katılmış ve birçok ödül almıştır. Şairliği kendine bir meslek olarak edinmiş ve farklı ürünler ortaya koymuştur.

1.7.2.2. Öykücülüğü

Şiirleri dışına öyküleriyle de tanınan Pakize Hanım, genellikle kısa öyküler yazmıştır. En az iki en fazla dört sayfadan oluşan öyküler kaleme almıştır. Yazarın “Şok, Derviş, Hediye Ninenin Defteri, İftira” adlı dört öyküsü mevcuttur. Yazarın öykülerinde olaylar kısa ve net bir plan içinde geçer, kısa öyküler yazdığından gereksiz olay tasvirlerine yer vermemiştir. Yazdığı öyküleri kısa tutan edebiyatçı, okuyucuları sıkılmamayı amaçlayıp kısa zamanda okunacak metinler ortaya koymuştur. Yazar

genellikle bir durum veya bir kişi üzerine yoğunlaşmıştır. Pakize Sıddık, öykülerin çoğunda zirve en son cümlesinde olur “Hediye Ninenin Defteri” adlı öyküsünde, öykünün sonunu beklenmeyen şekilde bitirir ve son cümlelerini mesaj olarak sonlandırır. “Hediye Nine’nin gelinliği, duvağı, imli terliği, karanfilli gök boncuk kolyesi, gümüş halhalıyla, saç bağları...”

Pakize Hanım, öykülerinde genellikle yerel, evrensel, bireysel ve toplumsal konular işlemiştir. Yazarın öykülerindeki kişi sayısı sınırlıdır. Kısa öyküler ele aldığı için şahıs kadrosu genellikle birkaç kişiden oluşmuştur. Yazarın “Şok” adlı öyküsünde sadece üç kişiye yer verilmiştir. (Osman Ağa) öykünün ana karakteri olmuş diğer iki kişide yan karakter olarak alınmıştır.

Yazar, öykülerinde genellikle kapalı mekanlara yer vermiştir. Ev, oda, han, kervansaray ve hamam gibi yerlerdir. Yazar “Derviş” adlı öyküsünde “Kırık kopuk merdivenleri çıkıp, ikinci katta kuytu köşedeki odasına doğru gitti, kapıyı ayağıyla itti. Karanlık, soğuk, isli oda denilen deliğe girdi.” Burada odanın açık bir şekilde tavsirini yapmıştır.

Pakize Sıddık, öykülerinde zaman unsuruna çok fazla yer vermemiştir. Sadece “Şok ve İftira” adlı öykülerinde tek bir zaman parçası seçilmiştir. Şok adlı öyküsünde Cuma gününe, İftira adlı öyküsüne ise yaz tatiline vurgu yapmıştır.

Yazarın öykülerinde kullandığı dili açık ve anlaşılırdır. Basit öykülerden oluştuğu için dil sapmalarına yer vermiştir. Aynı zamanda öykülerinde diyalog ve konuşmalarada yer vermiştir. Öykülerinde genellikle iyimser ve karamsar duygulara yer vermiştir.

Pakize Sıddık, okuyucu üzerinde bıraktığı etki genellikle düşündürülen ve duygulandıran etkilerdir. Yapı ve özellik bakımından ise kısa ve modern öyküler yer almıştır.

1.7.3. Eserleri

Edebiyatçı Pakize Sıddık, “2003 öncesi şiir ve hoyratlarını *Kardeşlik dergisi ve Yurt gazetesinde yayınladı, 2003’ten sonra Türkmeneli, Altunköprü, Türkmen Bohçası ve Yıldız dergisinde yayınlamaktadır.*” (Küzeci, 2010: 55) Şiir ve öykülerini sadece

dergi ve gazetelerde yayımlamayı tercih etmiş ve kendisinin de belirttiği üzere kitap çıkarmaya gayret etmemiştir. Fakat 1973 yılında “Küçük Arkadaş” adlı eserde diğer Türkmen kadın edebiyatçılarla ortaklaşa bir çocuk kitabı çıkarmış ve Kerkük’te basılmıştır.

1.8. Münevver Molla Hassun

1.8.1. Hayatı

Kerküklü Türkmen kadın edebiyatçı Münevver Molla Hassun*, 1953 yılında Kerkük’ün Musalla mahallesinde doğdu. Asıl adlı Münevver Hüseyin Abdülvahap olan Münevver Hanım, Molla Hassun soyadı ile tanınmaktadır. Kerkük’ün tanınmış Kökemen ailesinden olan Münevver Hanım’ın babası Hassun Bey ve annesi Mevlan Salihi Hanımdır. İlkokulu El-Merkeziye’de ortaokulu ise Kale okulunda tamamlayan Münevver Hanım, Kerkük Öğretmen Okulu’ndan mezun olmuştur. Dönemin zor şartlarına rağmen eğitim hayatına devam eden başarılı edebiyatçı El –Hurra Üniversitesi’nin Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun oldu. Münevver Hanım, 1972 yılında Tirkalan köyünden petrol müfettişi Haşim Hürmüzlü Beyefendi ile dünya evine girmiştir. Bu evlilikten Mehmet, Taha, Şeyma ve Neşe adında dört çocuk sahibi olmuştur. 1973 yılında iş hayatına atılan genç edebiyatçı, 2003 yılına kadar Arapça öğretmeni olarak çalışmıştır. Bazı siyasi nedenlerden dolayı o dönem Türkmenlerin idareci olarak çalışmaları yasaklandığından genç edebiyatçı, idareci olarak çalışamamıştır ancak Saddam rejiminin sona ermesinden sonra başarılı bir şekilde 2006 yılına kadar müdür yardımcılığı ve okul müdürlüğü gibi görevlerde bulunmuştur. 2006 - 2016 yılları arasında Eğitim Genel Müdürlüğü’nde eğitim müfettişi olarak çalışmıştır. Bu çalışmalar dışında gazetecilik ve edebiyat alanlarında da gayet başarılı olan Münevver Hanım’ın biyografisi ve Kerkük Kalesi hakkında yazmış olduğu düzyazı ve şiirlerinden örnekler, Irak Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul ve lise 3. sınıflarda okutulan, Arapça ve Edebiyat ders kitaplarında yer almıştır. Münevver Hanım’ın edebiyata olan ilgisi, çocukluk yıllarından itibaren başlamıştır. Eğitimli ve kültürlü bir aileden gelmiş olması genç edebiyatçının şiir ve hoyratla daha fazla

---

* Münevver Molla Hassun Hanımla, 12 Şubat 2019 tarihinde röportaj yapılmıştır. Aynı zamanda şiir ve öyküleri sosyal medya üzerinden tarafıma gönderilmiştir.

uğraşmasını sağlamıştır. Sadece şiir ve hoyrat yazmakla kalmamış; tiyatro, düzyazı, makale ve incelemeler de yazmıştır.

Edebiyatçı Münevver Hanım, aktif olarak Irak ve Irak dışında düzenlenen şiir şölenleri, edebiyat, eğitim, liderlik, kadın hakları ve gazetecilikle ilgili çok sayıda kurultay, konferans ve çalışmaya katılmıştır. Ayrıca kendisi için, özel toplantı ve şölenler de düzenlenmiştir. “Irak Kızılay Derneği, Türkmen Karar Partisi, Iraklı Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği Kerkük Şubesi, Türkmen Edebiyatçılar Örgütü, Irak Türkmen Kadınları Deniz Örgütü, Genel Eğitim Müdürlüğü, Deniz Türkmen Kadınlar Örgütü” gibi kurum ve kuruluşlar edebiyatçı adına etkinlikler düzenlemiştir. Edebiyatçıda bu etkinliklere doğrudan katılmıştır.

Edebiyat alanında ve Türkmen davası hakkında çok sayıda yazı ve çalışmaları olan Münevver Hanım, üyesi olduğu birçok kurum ve dernekler de vardır. Edebiyatçılığı yanında kadının sosyal hayata daha aktif katılması gerektiğine inanan Münevver Hanım, pekçok sivil toplum kuruluşuna üye olmuş ve bu konuda Türkmen kadınına öncülük etmiştir. Üyesi olduğu kurum ve dernekler şunlardır: “Irak Türkmen Edebiyatçılar Örgütü (başkan yardımcısı ve örgütün kurucularından), Irak Türkmen Öğretmenler Örgütü, Türkmen Kadınlar Birliği’nin kurucularından, Irak Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği üyesi- Genel Merkez, Türk Dünyası Edebiyatçılar Birliği, Dünya Edebiyatçılar Birliği - Amerika, Irak Gazeteciler Rabıtası, Türk Platformu - Türkiye, Yaratıcılar Topluluğu, Uluslararası Arap Şairler Topluluğu, Kültür Bakanlığı – Genel Kültürel İlişkiler Dairesi – Kültür Evi (İstışare Heyeti Üyesi), Irak Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği (Nazik El Melaike Forumu Üyesi)” gibi.

Başarılı Türkmen edebiyatçı Münevver Hanım, şimdi hayatına Kerkük’te devam ediyor. Üye olduğu kurum ve derneklerle sık sık irtibat halindedir. Türkmen davasının yücelmesi için yazı ve faaliyetleri ile gayret göstermeye devam etmektedir.

1.8.2. Edebi kişiliği

1.8.2.1.Şiiri

Türkmen Kadın edebiyatçı Münevver Molla Hassun, Faruk Faik Köprülü’nün, “*Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatçıları*” adlı antoloji kitabında ele aldığı Münevver

Hanım'ın biyografisinde edebiyata başlamasıyla ilgili şunları söyler: “*Molla Hassun, 1970’lerden bu yana edebiyat dünyasıyla bağ kurmuştur. Edebi yaşamının başlangıcında ilkin Arapça eserlerden Nazik Al Melike’nin şiirleri, Bedir Şakir Alsiyab’ın şiir, yazı, denemelerinden etkilenmiş kendi edebi kimliğini oluştururken bunların tesirinde kalmıştır*”(Köprülü, 1993: 54) Değerli edebiyatçının hayatı, edebi kişiliği ve eserlerine dair birçok bilgi, edebiyat tarihleri, biyografik eserler ve antoloji gibi kaynaklarda yer almıştır.

Münevver Hanım birçok şiir, hoyrat ve öyküler kaleme almıştır. Kendi şiir ve hoyratları dışında müşterek divanlar da yazmıştır. Şairin müşterek yazdığı divanları sırası ile şöyledir: “*Kerkük’ten Dokuz Şair (2000), Rafif El Türeyya (2013), Nazik El-Melaike (2013), Yağmur Parmaklar (2014), Kerkük Şairlerin Gitarı (2014), Kuşların Ağlamak Mevsimi (2018)*” adlı Arapça divanlardır.

Molla Hassun, aynı zamanda birçok dergi ve gazetelerin başyazarlığını yapmıştır. “*Kerkük İncileri Dergisi, Yıldız Yayın Dergisi, Karar Gazetesi*” gibi dergilerde kültürel ve toplumsal meseleleri konu alan yazılar yazmıştır. Özellikle *Karar* gazetesinde yayımladığı yazılar Türkmen davasına hizmet eden siyasi içerikli yazılardır.

Edebiyatçı Münevver Hanım yurt içi ve yurt dışında pek çok yarışmaya katılmış, özellikle şiir ve öykü dalında başarılar elde etmiştir. Bunlardan bir kısmı şunlardır:

Münevver molla Hassu’nun katıldığı öykü yarışmaları:

- Kaşgarlı Mahmut Öykü Yarışması (2010), “*Düne Yolculuk*” adlı öyküsüyle ikincilik,
- Kaşgarlı Mahmut Öykü Yarışması (2014), “*Son Öpücük*” adlı öyküsüyle ikincilik,
- Kaşgarlı Mahmut Öykü Yarışması (2016), “*Gümüş Bulutların Arasında*” adlı öyküsüyle ikincilik,
- Kültür, Bir Çözümdür (Bağdat'ta 2017), öykü yarışmasında dereceye girmiştir,
- Kaşgarlı Mahmut Öykü Yarışması (2018), “*Solmayan Özlem*” adlı öyküsüyle ikincilik kazanmıştır.

Şairin katıldığı şiir yarışmaları:

- Nazik El Melaike (2010), ikincilik
- 7. Uluslararası Yaratıcı Serbest Kalem (2016, Mısır), mansiyon,
- 8. Uluslararası Yaratıcı Serbest Kalem (2017, Mısır), mansiyon,
- 9. Uluslararası Yaratıcı Serbest Kalem (2018, Mısır), mansiyon,
- Gülnar El Cezayir (2018, Cezayir) “*Işıltılar*”adlı şiiri ile mansiyon almıştır.

Münevver Molla Hassun, bunların dışında kufede yapılan şiir festivalinde başbakanlık tarafından ödüllendirilmiştir. Münevver Hanım, sadece yurt içinde değil yurt dışında da tanınmış edebiyatçılardan biridir. Başarılı edebiyatçı kendini daha da çok geliştirmek için yurt dışında katıldığı birçok kurs ve kurumlarda sertifikalar almıştır. “*Uluslararası Geliştirme Liderleri, Uluslararası Şairler Topluluğu, Değişim ve Gelişme Liderleri, Yaratıcı Serbest Kalem*” gibi birçok önemli sertifikaya sahiptir.

Münevver Molla Hassun, Irak Türkmen edebiyatçıları arasında çok önemli bir yere sahiptir. Yazdığı şiir ve hikâyeleri sadece Türkçeye değil Arapça, İngilizce, İspanyolca ve Azerbaycan Türkçesine çevrilmiştir. Münevver Hanım’ın şiir ve hoyratlarında ele aldığı temalar genellikle aşk, gönül, sevgi, bekleyiş, özlem, acı ve yalnızlık gibi soyut kavramlardır. Aynı zamanda tasavvufi şiirler de kaleme alan şair; vatan, bayrak, Türkmen, yurt sevgisi gibi konularla ilgili milli şiirler de yazmıştır. Türkmen kadınlara ayrı bir önem veren Münevver Hanım, hem üye olduğu kadın dernekleri hem de şiirlerinde bu konuya ciddiyetle eğilmiştir.

Kendine has bir üslubu olan Münevver Hanım, şiirlerinde “gül” sembolünü sıkça kullanır. Şair gülü konuya göre farklı renk ve çağrışımlarla dille getirir. *İçten İçe* adlı şiirinde “*okşa solmuş gülleri*” adlı dizesinde gülün solmuşunu gecenin karanlığıyla bağdaştırmış, gönül kapısının açılışını yeni doğan günlerin aydınlığıyla birleştirmiştir.

Şair içindeki duyguları şiire aktarırken dış dünyanın somut unsurlarından yararlanır. Somutlaştırdığı duyguları belli remizlerle ifade eder. Özellikle olumsuz duyguları ifade ederken seçtiği kavramlar dikkat çekicidir. Zamanın acımasızlığı, insani maceranın buna yenik düşmesi “*İçten İçe*” şiirinde olduğu gibi açıkça dille getirmiştir.

İçten İç

*Aç gönül kapısını, okşa solmuş gülleri
Sarmadan, yeni doğan günleri karanlıklar*

*Zamanın pençeleri, güleri ezip geçer
Çoklar var bu dünyada, gam eker hasret biçer*

*Kalsan derin uykuda, zaman beklemez seni
Yüce yapraklarına, tarih eklemez seni*

Münevver Hanım, şiirlerinde dini referanslı kullanımlara da yer verir. Klasik şiirlerde kullanılan belli sembolleri kendi üslubunca kullanan şair, bunları duygularını daha açık bir biçimde ifade etmek için tercih eder. Tarih, yurt ve bayrak gibi ortak değerleri islami literetüre uygun olarak işler. Şiir türü olarak bir kadın şairden beklenmeyecek derecede epik bir söyleme de sahiptir. Aşağıdaki mısralarda bu özellik rahatlıkla görülebilir:

*Bülbül ol güle sarıl, gülün ömrü solmadan
Seçersen hak yolunu seç, her söze aldanmadan*

*Yurt için tarih için, aslan gibi düş yola
Yükselt yüce bayrağın, bakmadan sağ sola*

*Zillete boyun eğme, düşmanın kır kolunu
İçten yurduna bağlan, seç şehitlik yolunu*

Münevver Molla Hassun, yazdığı şiir ve hoyratlarında açık ve sade bir dil kullanmıştır. Aldığı eğitimden dolayı Arapçaya daha yatkın olan şair, Türkçeyle yazdığı eserlerde de küçümsenmeyecek başarılar elde etmiştir. Özellikle yurt dışında katıldığı yarışmalarda Arapçayla yazdığı şiirlerle öne çıkmıştır. Kerkük ve çevresinde Türkçeyle Bağdat ve civarında Arapça eserleri ile bilinmektedir. Şiir ve hoyratları okunduğunda şairin zengin bir kelime hazinesine sahip olduğu görülecektir. Şairin Arapçayla yazdığı şiirler genellikle klasik edebiyat tarzındadır. Arapça yazdığı şiirlerde dili daha süslü ve sanatlıdır. Münevver Hanım, Türkçe yazdığı şiirlerde halk ağzına sıkça yer vermiştir. Yöre halkının kullandığı dili tercih ederek toplumun her kesiminden okuyucu kitlesine ulaşmıştır.

Münevver Hanım, masal formunu manzum bir şekilde kullanarak şiirine ayrı bir söyleyiş genişliği getirmiştir. “*Ey Ruhumun Nisanı*” adlı şiirinde bu özelliği kullanarak okuyucuya nasihat etmeyi amaçlamış ve başarılı olmuştur. Aşağıdaki şiirinde annesinin ölümü üzerine yaşadığı üzüntüyü, acıyı ve kederi şiirsel bir tarzda kaleme almıştır. Münevver Hanım, şiirlerini yazarken noktalama işaretlerine de çok yer vermiştir. Dizelerin sonunu getirmeyip sonuna noktalar koyarak okuyucunun muhayyilesine bırakmıştır.

Ey Ruhumun Nisanı

*Bir varmış bir yokmuş
Annemin... unutulmayan sözleri varmış...
Sessiz yıllara,
Paylaşırdı üzüntüyü...
Birer birer düştü.
Ömrümün yaprakları
Büktü yelkenlerini
Bize veda ederken..
Kapattı hayatının pembe penceresini.
Ey Ruhumun nisanı:
Benimle paylaşırdın
Hayatın mutluluğunu,
Acımı da yaşardın..!
Rüyalarla dolu yeşil
Yüklenen bulutlar gibi
Doğmamış, doğmayacak
Sözlerle,
Süslerdin mevsimlerin yüzünü.*

Başarılı edebiyatçı Münevver Hanım, daha çok serbest tarzda şiirler kaleme almıştır. Fakat Türkmenlerin de milli ölçüsü olan hece ölçüsünü de kullanmıştır. Daha çok 7’li hece ölçüsünü kullanan şair, şiir yapısında devrik anlatımı tercih eder. Araştırmacı Küzeci, Münevver Hanım’ın şiirde kullandığı ölçülerle ilgili olarak: “*şiirlerinde milli duyguları ifade etmeye çalışan şairimiz, hece ve serbest ölçüde çalışmalarını tatmin edici olsa da bazen derin düşüncelerini, beyin fırtınasından doğan heyecanı istediği gibi şiirlerine yansıtmadığını his ediyoruz.*” (Küzeci, 2010: 61) değerlendirmesinde bulunur.

Münevver Molla Hassun, aynı zamanda şiirlerinde edebi sanatlara sıkça yer vermiştir. “*Sorular*” adlı şiirini baştan sona soru cümlelerini kullanarak yazmış bilinçli bir şekilde istifham sanatına vermiştir.

Şairin dini temalı şiirlerinde öne çıkan duygulardan biri de klasik şiirdeki ilahi aşktır. “*Her âşıktan bir sorum var dinleyin*” şiirinde bu ilahi aşka vurgu yaptığını görürölür. Şairin “*Böyle kutsal, böyle ulvi sevda var mı..?*” diye yazdığı dizede yüce Rabbin büyüklüğü ve kutsallığını vurgulamıştır.

Sorular

(Her aşkıktan bir sorum var dinleyin..)

*İnsanoğlu kötülükten çekilirse
Hayat sonu... Ne..? Ne demektir bilirse
Gönülde aşk'ı ilahi ekilirse
Böyle kutsal..Böyle ulvi sevda var mı?
Ben sorumu karşınızda söyledim..!
Cevap sizden bekliyorum. Beklerim..!*

(Küzeci, 2010: 62)

1.8.2.2. Öykücülüğü

Münevver Hanım, şiirleri dışında öyküleri ile de ön plandadır. Dört öyküsü bulunan edebiyatçının yazdığı öyküler okuyucular tarafından oldukça beğenilmiştir. Genellikle “short story” yani kısa öykü tarzında yazmıştır. Öyküleri en az iki en çok beş sayfadan oluşmaktadır. Yazar öykülerinde konu olarak daha çok toplumsal, yerel ve siyasi meseleleri ele almıştır. Baas rejiminin Türkmenlere uyguladığı zorunlu iskân politikası toprak reformu, Türkmenlerin maruz kaldığı haksızlıklar açık bir dille öyküleştirilmiştir. Münevver Hanım’ın öykülerinde daha çok olay unsurları ön plandadır. Daha önce yaşanan veya görülen bir olayı aktarmak ister. Bu yönüyle olay öyküsünün temsilcisi gibidir.

Yazarın öykülerindeki şahıs kadrosu farklı bir bakış açısı ile verilmiştir. Öykü karakterlerin çoğunda kişilerinin ruh derinliklerini, iç dünyalarını ele almıştır. Münevver Hanım’ın, öykü karakterlerinde yer alan kişilerin tepkisi genellikle olaylar karşısındadır. Tip ve karakter yaratmada başarılı olsa da kurguda zaman zaman sıkıntılar yaşamıştır.

Yazar, öykülerinde hem açık hem de kapalı mekânları kullanmıştır. Olayın gerçekliğine göre bu mekânlar somut veya soyut olarak tasvir edinmiştir. Okul, ev, oda gibi kapalı mekânlar ve aynı zamanda köy, tarla, gök gibi açık mekânlarda kullanmıştır. Genel olarak öykülerinde yazar zamanı belirtmemiştir. Sadece “Son Öpücük” adlı öyküsünde Cuma gününe vurgu yapmıştır. Yazarın öykülerinde çatışma unsuru görülmektedir. İnsanın kendi kendisiyle, insanın başka insanlarla ve insanın canlı cansız diğer nesnelere çatışması görülmektedir.

Münevver Hanım’ın kullandığı dilde daha çok konuşma dilinin özellikleri görülür, aynı zamanda diyaloglara da yer verilmiştir. Öykülerinde karamsarlık duygusu ön plandadır. Okuyucuda bıraktığı etki, bu karamsarlıktan dolayı çoğunlukla olumsuzdur.

1.8.3. Eserleri

Münevver Molla Hassun, edebiyat dünyasına ilk adım attığı günden bu yana birçok eser çıkarmıştır. Arapça ve Türkçe şiir kitapları dışında inceleme ve tarih kitapları da çıkarmıştır. 2001 yılında çıkardığı ilk Türkçe şiir kitabı olan “*Bitmeyen Çile*”si okur tarafından büyük beğeni kazanmıştır. 2002’de “*Dumanlı Limanlar*” adlı Arapça şiir kitabını çıkarmıştır. İki yıl ardi ardına iki farklı dil ile şiir kitabı çıkaran Münevver Hanım, uzun bir ara verdikten sonra 2010’da Arapça “*Kıra’at ve Ru’ya*” adlı inceleme kitabını çıkarmıştır. Bu kitapta Arapça ve Türkçe eserleri inceleyen Münevver Hanım, edebi eleştiri ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Yine uzunca bir ara verdikten sonra 2016 yılında Arapça olarak yayımladığı “*Susuzluk Tılsımları*” adlı şiir kitabı büyük ilgi görmüştür. Aynı yıl Türkmen çocuklar için yazdığı “*Şanlı Tarihimiz*” adlı eseri milli tarih bilincinin aşıl原因an önemli bir eserdir. Son çıkardığı şiir kitabının adı “*Gönül Zirvesinden*” dir. Bu kitap son dönem Türkçe şiirlerinden oluşmaktadır.

Yayımlanmış bu eserleri dışında başarılı edebiyatçının gazete ve diğer edebiyat ürünlerinde, Arapça ve Türkçe inceleme, düzyazı, öykü ve şiirleri Irak, Türkiye, Azerbaycan ve bazı Arap ülkelerinde okuyucuyla buluşmuştur. Türk ve Arap yazarlar tarafından yazı ve kitapları değerlendirilen edebiyatçının bu çevrelerce tanındığını tespit edilmiştir. Kendisi ile yapılan röportajda yazmaya başladığı başka bir eserinin olduğunu söyleyen edebiyatçı Münevver Hanım, yazmaya ve eser vermeye devam etmektedir.

1.9. Leyla Merdan

1.9.1. Hayatı

Leyla Merdan*, 1953 yılında Kerkük şehrinin Begler Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Tanınmış bir ailenin çocuğu olan Leyla Merdan, ilkokul, ortaokul ve liseyi Kerkük'te tamamlamıştır. Eğitime büyük önem veren edebiyatçı, dönemin şartlarından kaynaklanan nedenlerle yükseköğrenimini tamamlayamamıştır. Kendi imkânları ile kendini geliştirmeye başlayan şair, yaratıcı bir kadın olan Leyla Hanım liseyi bitirir bitirmez hemen Kerkük'te çalışmaya başlamıştır. Önce Telekom Dairesi'nde memur olarak çalışmaya başlamış ve kısa bir süre sonra oradan ayrılmak zorunda kalmıştır. Daha sonra bir petrol şirketine girmiş ve orada çalışmıştır. Leyla Merdan, evli ve bir çocuk annesidir. Leyla Merdan sanatla uğraşan bir aileye mensuptur. Kardeşleri Muhammet Merdan, Behçet Merdan ve Nusret Merdan da edebiyatla uğraşmış ve sanatla iç içe olmuş kişilerdir. *“Leyla Merdan, türkülerin söylendiği, kitapların okunduğu bir evde büyümüştür. Tanınmış yazar ve şair ağabeylerinden etkilenerek yazı, şiir, öykü, piyes, eleştiri ve Necip Mahfuz'un romanlarını okuyarak edebi sahada varlık göstermiştir.”* (Köprülü, 1993: 67)

Genç yaşlarda şiir ve öykü yazmaya başlayan Leyla Merdan, okulda Arapça eğitim almış olduğundan ilk kaleme aldığı manzumeleri doğal olarak Arapçadır. Daha sonra şair ana dili olan Türkçe şiirler yazmaya özen göstermiş ve Türkçe, Türkmençe birçok eser ortaya koymuştur. Başta Türkçe şiirlerini yayımlayamamış daha sonradan *Yurt, Türkmen Sesi* gazeteleri ve *Birlik Sesi* dergisi gibi yayın organlarında basılmıştır. 18 Mayıs 1984 yılında yazdığı ilk Türkçe eseri olan *“Sen”* adlı şiirini *Yurt* gazetesinde yayımlamıştır. Merdan sadece Türkçe şiirlerini değil, Arapça kaleme aldığı manzumelerinin bir kısmını da gazete ve dergilerde yayımlamıştır. Arapçaya iyi derecede hâkim olan Merdan'ın şiirleri Arap şair ve sanatçılar tarafından beğenilmiştir

Şiir ve öykü yazmada başarılı olan Leyla Hanım, aynı zamanda Irak Edebiyatçı ve Yazarlar Birliğine üye olmuş ve edebiyat alanına ciddi katkılar sunmuştur. Maalesef başarılı edebiyatçı kanser hastalığına yakalanmış, bu nedenle şair edebi çalışmalara ara

---

* Leyla Hanım'ın, bilgi ve şiirleri ağabeyi tarafından 12 Şubat 2019 tarihinde şahsıma verilmiştir.

verip kanserle mücadele savaşına girmiştir. Sanatçı 09 Nisan 2004 Cuma günü Kerkük'te vefat etmiştir.

1.9.2. Edebi kişiliği

1.9.2.1. Şiiri

1970'li yıllarda edebiyat hayatına adım atan Leyla Merdan, ilk edebi eserini Arapça çıkarmıştır. Sık sık yarışmalara katılıp derece yapan Merdan, *“Kuzey Irak Milli Talebe ve Gençler Birliğinin 1973 yılında düzenlediği kısa hikâye yarışmasında “Güneş Uğruna Yok Olacağım” başlıklı Arapça hikâyesiyle birinciliği kazandığı gibi 1975 yılında da “Çevrimlerin Ardında Kalan Düşler” başlıklı Arapça hikâyesiyle de yine birinciliği kazanmıştır.”* (Terzibaşı, 2013: 96)

Bu başarılar onu daha da motive etmiş edebiyata daha çok ilgi göstermeye başlamıştır. Leyla Merdan, Arapçaya hâkim olması dışında Türkçeyi de gayet iyi kullanmıştır. Faruk Faik Köprülü'nün 1993 yılında çıkardığı *“Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatçıları”* adlı eserinde biyografisini ele aldığı Leyla Merdan'la ilgili şöyle yazmıştır: *“1975'lerden beri Türkmence şiir, düz yazı, kısa öykü ve hatıra uğraşlarını sürdürüp Türkmen edebiyatı kervanına katılan hanımlardan biridir. Aynı zamanda iç dünyasını ve yalandan hülyasını ayrı bir dile ve umut verici bir yöntemle dile getirmiştir.”* (Köprülü, 1993: 69)

Leyla Merdan, kansere yakalandıktan sonra edebiyatla daha az uğraşmak zorunda kalmıştır. Buna rağmen Türkmen edebiyatına kısa sürede ciddi katkılar sağlamıştır. Yazdığı öykülerle genç yazarlara yol göstermiş onların yetişmesini önemsemiştir. Leyla Merdan'ın birçok antoloji ve kitapta biyografisi yer almıştır. Aynı zamanda Arapça şiirlerinin birçoğu Türkçeye tercüme edilmiştir.

Leyla Merdan'ın şiirlerinde işlediği temaları genellikle hüznün, bekleyiş, aşk, keder, acı, karamsarlık ve kaybetme korkusu gibi soyut kavramlardan oluşan şiirler kaleme almıştır. Aynı zamanda vatana olan sevgisini şiirlerinde sıkça belirtmiştir. Şair, şiir başlığı olmayan şiirler de yazmıştır. 1984 yılında ilk Türkçe şiiri olan “Sen” şiirinde iç dünyasındaki karanlığı, acıyı ve bekleyişi anlatmıştır. Sevgilinin bekleyişini şair baharın bekleyişine benzetmiştir: *“Baharı bekler gibi”* ifadesi bunun en naif göstergesidir. Coğrafya ve kültür olarak yörede en çok kullanılan imgelerden olan

ceylan, şairin şiirinde güzellik unsuru olarak kullanılmıştır. Merdan, modern Őir tarzında ele aldığı bu Őirlerde anlaşılır bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Sevgiliyi aramaya çıkan Şair son umudu olan martılardan onu sormuştur. aresizliği ve yalnızlığı anlattığı bu Őiri Şairin aşk temalı ilk Őiridir:

Sen

*Karanlık gecelerde seni arıyordum
Buğulu pencerelere
Adını yazıyordum
Dolaştığımız sokaklarda
Baharı bekler gibi
Seni bekliyordum
Neredesin
Mühür g zli ceylanım
Uçan martılardan
Seni soruyordum*

(Terzibaşı, 2013: 96)

Merdan'ın Őirlerinde kullandığı dil, açık ve sadedir. “* slubu az çok sembolizme kayan soru ve yanıtli monotonloğu andıran biçimdedir. Őirlerinde yeni ve bakir mazmunlar görülmektedir.*” (Terzibaşı, 2013: 96) Leyla Merdan, Arap alfabesiyle Türkçe ve Türkmençe Őir ve öyküler yazmıştır. Arapça çıkardığı eserinde bütün öykülerini bir araya toplamıştır. Türkçe öykülerini de Arap alfabesiyle yazmış ancak bir araya getirme Şansı bulamamıştır. Irak Türkmen Şivesiyle yazmış olduğu Őirlerinde halk ağzına da yer vermiştir. Őarin vatani için yazdığı Őirlerde bütün zorluklara karşı duracağına, düşmana karşı korkmadan sesini yükselteceğine inanan bir ses vardır. “Günaydın” Őirinde vatana olan sevgisini içtenlikle dile getirir. Merdan'ın serbest tarzda yazdığı aşağadaki Őirde vatanla ilgili kavramları özenle seçtiği görülür:

GÜNAYDIN

*Günaydın vatanım
Güneşinin altında
Yemin ettik
ıkaracağız düşmanı
Siperlerin içinde marşlar söyledik
Sabah uykudan uyananda*

*Yeni zafer beklerim
Nasıl ki bir güvercin
Fırat'ın kenarında
Temiz bir su beklerse*

*Günaydın toprağım
Temiz toprak
Nasıl ki senin üzerinde
Hurma ağaçları büyümezse
Ben de silahımın üzerindeki
Gecenin yorgunluğunu sileceğim
Senden bir dağ yapacağım
Düşmanın önünde
Günaydın vatanım*

(Dergisi, 1987: 14)

Leyla Merdan, şiirlerini serbest ölçüde kaleme almıştır. Türkmece şiirlerinde hece ölçüsü ve kafiye çok yer vermez. Sadece serbest ölçüyle yazan edebiyatçı, şiirlerinde mısra sayısına, uzunluk ve kısalığa önem vermemiştir. Ayrıca şekilden ziyade anlama önem veren Merdan, Arapça şiirlerinde vezin ve kafiye daha fazla önemsemiştir. İçerik bakımından şair daha çok duygusal ve acıklı şiirler yazmıştır. Genellikle bir bekleyiş ve çaresizlik içinde kalan Merdan, “Sümbül” adlı şiirinde sevgilinin kokusunu sümbül çiçeğinin güzel kokusuna benzetmiştir. Şairin içindeki sevdâyı gidermesi için gurbete gitmesiyle de değişmeyeceğini, yaşadığı aşkın bir rüya kadar güzel bir sümbül kadar güzel koktuğunu vurgulamaktadır.

Sümbül

*Gece bittiği zaman güzel yüzlerin
Sesin gülmem sanki seslerin
İçinden çıkıp gelirsin, bunları
Kulaklarıma fısıldarsın ey güzel
Sümbülüm... bu güzel yerde çıkmışsın
İçime sevdâyı girdirmek için
Gurbetliğimi öldürmeye kalbimden çıktın
Rüya gibi hayatımı yeşerttim
Seni terk edilen yerlerde
Gün gibi o yeri aydınlatsın
Sevda yerlerden acıyı silmeye...*

(Gazetesi, 1993: 11)

Irak Türkmen edebiyatçıları arasında şiirleriyle ismini duyuran Merdan, Türkçe basılmış eserleri olmasa da bir kitap olacak kadar şiir yazmıştır. Kanser hastalığına yakalandığından başka eserler yazamayan şairin tek kitabı Arapçadır.

1.9.2.2. Öykücülüğü

Leyla Merdan, sadece şiir yazmamış ayrıca kısa öyküler de kaleme almıştır. Türkçeye göre Arapçaya daha çok hâkim olmasından dolayı öykülerini Arapça yazmayı tercih etmiştir. Genellikle Türkçe öyküleri birkaç sayfadan fazla değildir. Yazarın öykülerinde kullandığı konular, daha çok toplumsal ve siyasal temalara dayanır. Yazarın, Türkmen toplumuna zulüm ve haksızlık yapan Baas rejimi döneminde, ele aldığı “Güneşe Şarkımız” adlı öyküsü yaşanmış gerçek bir olaydan alınmıştır. “*Küçük oğlumun yüzünü hatırlardım, iniyordu çocuklarla, o çocuklar ki kurşunlanmış ve vücutlarının yarısını parçalanmıştı.*” Leyla Merdan’ın öykülerinde daha çok olay unsurları ön plandadır. Genellikle yaşanmış olayları konu edinmiştir. Öykülerinin ana kişisi çoğunlukla kendisidir. Bu nedenle toplumsal olaylara karşı duruşunu karakterleri vasıtasıyla dile getirir. Öyküleri edebiyat çevreleri ve okuyucular tarafından beğenilmiştir. Daha basit ve çabuk anlaşılır öyküler yazan edebiyatçı, öykülerinde düşünmeye veya heyecanlandırmaya ait kurgu unsurlarına yer vermez. Daha çok acındıran ve duygulandıran öyküler yazmıştır. “*Kız arkasından baktı... adam uzaklaştı kızın gözlerinden kayıbolasıya kadar...*”

Yazar, öykülerinde mekân kullanımında dikkatlidir. Olayın özelliğine ve gidişatına göre mekânlar somut ve soyut olarak ele alınmıştır. Merdan’ın öykülerinde, ele aldığı zamanı genellikle aktüel zamandır. Kullandığı dil, daha çok konuşma dilidir. Diyaloglara ve iç konuşmalara da yer vermiştir.

“Adam: Ben büyük adamım aşkı hiç tatmadım yıllarım rüya gibi geçti.

Kız, adama yaklaşarak: “Senin gözlerin benim yıldızımdır” dedi.

Yazarın öykülerinde karamsarlık duyguları daha çok ön planda olmuştur. Öykülerini yazıp bir kitap haline getiremeyen edebiyatçı, “*Bazı kısa hikâyelerini Türkmeneli gazetesiyle el-Irak ve el-İhâ- Kardeşlik dergisinde yayımlamıştır.*” (Terzibaşı, 2013: 95)

1.9.3. Eserleri

Leyla Merdan, edebiyat hayatına ilkin Arapçayla başlamış ve Arap edebiyatından etkilenererek şiir ve öykü kaleme almıştır.

“Irak Edebiyatçı ve Yazarlar Birliğine üye olan Leyla Hanım’ın tek kitabı Arapça (Sabahü’l-hayr Yâ Medineti) yani (Günaydın Şehrim) unvanını taşıyor. 2002 yılında basılan bu kitap 71 sayfadan oluşmakta ve on iki parça şiir, yedi hikâyeyi içermektedir. Ressam Kemal Razzukî’nin çizdiği hayali tablo ve desenlerle süslüdür.” (Terzibaşı, 2013: 96)

Türkçe yazdığı şiir ve öykülerini bir kitapta toplayamamıştır. Ancak Merdan, yazdığı şiirlerin birçoğunu gazete ve dergilerde yayımlama şansı bulmuştur. Türkçeden çok Arapça eseri olan Leyla Hanım, 1973’te yazmış olduğu (*Sanghan El-Şems*), (*Güneş Uğruna Yok Olacağım*) adlı öyküsü Arap edebiyatçıları tarafından beğenilmiştir. Bir diğer Arapça yazmış olduğu öyküsü ise 1975’te olan (*Ahlam min waraa Al-aswaa*), (*Çevrimlerin Ardında Kalan Düşler*)’dir.

1.10. Ayhan Haceroğlu

1.10.1. Hayatı

Türkmen kadın şairi Ayhan Haceroğlu*, 1962 yılında Kerkük Musalla Mahallesi’nde dünyaya gelmiştir. Aslı adı Ayhan Hüsamettin Zeynelabidin olan şair, Haceroğlu, mahlasını kullanmıştır. Babasının adı Hüsamettin annesinin adı Vehibe’dir. İlkokul, ortaokul ve liseyi Kerkük’te tamamlayan Haceroğlu evli ve üç çocuk annesidir. Çalışma hayatına bankacı olarak adım atan Ayhan Hanım, aynı zamanda Türkmen Kardeşlik Ocağı’nda idareci olarak da çalışmıştır. Aktif olarak çalıştığı bu tür kurumlarda görevini başarılı bir şekilde sürdürmüştür. Şair Ayhan Haceroğlu; dil, kültür ve edebiyat alanındaki birçok dernek ve kurumlara üye olmuştur. Üye olduğu kurum ve derneklerden bazıları şunlardır: “Türkmen Kardeşlik Ocağı, Türkmeneli Kadınlar Derneği, Irak’ta Türkmen Örgütü, Azerbaycan Edebiyatçıları Gençlik ve Yazarlar Birliği” gibi. Şair Ayhan Hanım, Irak’ta gelenek olduğu üzere diğer bütün şairler gibi şiire hoyrat söyleyerek başlamıştır. Uzun yıllar sadece hoyrat söyleyen şair, 2005

---

* Şairin bilgi ve şiirleri 16 Şubat 2019 tarihine sosyal medya üzerinden şahsıma gönderilmiştir.

yılından sonra modern şiirler yazmaya başlamıştır. Yükseköğrenim görmemesine rağmen şiirlerinde sağlam bir dil kullanmıştır. Kerkük'ün kültürel ortamında büyüyen şair bunu eserlerine yansıtmıştır. Irak Türkmen edebiyatının şekillendiği son dönem dergilerinde çeşitli görevler almıştır.

Başarılı şair Ayhan Haceroğlu, yazdığı şiirleri ve çalışmaları ile birçok ödül almıştır. Aynı zamanda yurt içinde ve yurt dışında büyük başarılar elde etmiştir. “Azerbaycan Edebiyatçılar Gençlik ve Yazarlar Birliği” tarafından açılan şiir yarışmalarında başarı göstermiş ve taltif edilmiştir. Ayhan Hanım'ın şiirleri birçok antolojide yer almış, biyografisi Irak Türkmen edebiyatından bahseden son dönem seçki ve tarihlerde ele alınmıştır. Uzun yıllar Kerkük'te yaşayan Ayhan Haceroğlu, daha sonra İstanbul'a taşınmış ve halen burada ikamet etmektedir.

1.10.2. Edebi kişiliği

Şair Ayhan Hanım'ı edebiyatla tanıştıran, onu şiir yazmaya teşvik eden sanatçılar Mehmet İzzet Hattat, Nesih Bezirgân ve Osman Mazlum gibi değerli usta şairler olmuştur. Bu sanatçılar aynı zamanda Ayhan Hanım'ın etkilendiği edebiyatçılardır. Bunlardan okumalar yapan şairin ilk dönem şiirlerinde bu sanatçıların etkisi açıkça görülür. Şairin kullandığı dil ve imajlarda bu sanatçıların tesiri uzunca süre devam etmiştir. Daha sonraki dönemlerde kendine özgür bir şiir iklimi oluşturmaya gayret etmiştir. Özellikle Türkiye'ye taşındıktan sonra şiirlerinde modern çizgiler görülmeye başlamış, üslup itibari ile çağdaşlarına yaklaşmıştır. Türkmen kültürü ile modern Türk kültürünü sentezleyen şair şiirde yeni ufuklar yakalamayı bilmiştir.

Ayhan Hanım, üye olduğu “Türkmeneli Kadınlar Derneği”de yaptığı çalışmalarda Türkmen kadınların sosyal hayata katılımı, kadın hakları ve eğitimi gibi konularda öncülük etmiştir. Şairin bu çalışmaları aynı zamanda şiirlerinde tema olarak yer almıştır.

Ayhan Haceroğlu, Irak Türkmen kadın şairleri arasında önemli bir yere sahiptir. Yazdığı şiirleriyle fark yaratmıştır. Milliyetçi bir ruhuna sahip olan Ayhan Hanım şiir ve hoyratlarında genellikle vatan aşkı, Türkmen sevgisi, Kerkük aşkı, bayrak sevgisi, toprak kokusu, Türkmen davası gibi temaları ele almıştır. “Vatan” kavramı şairin şiirlerinde ana tema olarak görülür. Türkmen sorununun yaşandığı dönemde (Baas

rejimi devrilene kadar) temel olarak kültürel ve sosyal hakları talep eden şiiirler kaleme almıştır. Türkmen davasına, bayrağına sahip çıkılması gerektiğini söyleyen şair politik bir tavır sergilemiştir. Onun bu duruşu sadece Irak'ta değil, Türkiye'deki milliyetçi çevrelerce de desteklenmiştir. Türkmeneli coğrafyası, tarihi, kültürel mirası onun şiiirlerinde vazgeçilmez değerler olarak yer almaktadır. Hemen her ortamda bu ülkü değerlere atıfta bulunan şair, Türkmenleri aynı bağlarla bağlanmaya davet eder. Bu dönemde kalemlle gösterilecek mücadelenin çok daha kıymetli olduğunu savunan Haceroğlu, politik ve kültürel taleplerin bu yolla karşılanması gerektiğine inanır.

Haceroğlu, şiiir hayatına gelenek olduğu üzere hoyratla başlamıştır. Bu ilk dönem hoyratlarında yöre dili oldukça etkilidir. Şair cinas ve ayaklı mani türlerini başarıyla kullanır. Hoyrat söyleme dönemi onun acemilik devri olarak kabul edilebilir. Takip edip etkilendiğı ustalarla beraber modern şiiirle tanışmış, gelenekle modernini birleştirmiştir.

*Ne gamnan
Sazı çalam ne gamnan
Derde batan korkmaz
Ne kahırdan ne gamnan*

Kerkük hayranlığını şiiirine taşıyan şair, son dönemde şehrin değışen demografik yapısına atıfta bulunarak Türkmen kimliğinin korunması gerektiğini ısrarla anlatır. Şair vatanında yaşanan savaşları, Türkmenlere yapılan haksızlıkları, Türkmen davası için verilen mücadelede şehit olan kahramanları ele almıştır. “Kutsal yurdum neden dayım yaslısın” mısrai şairin bu konudaki hassasiyetini gözler önüne sermektedir. Şairin “kutsal” olarak nitelediğı yurduna kavuşmaması, Kerem ile Aslı'nın vuslatına benzetilmiştir. Âşıkların çektiğı acı, vatanın çektiğı acıya teşbih edilmiştir. Irak Türkmenlerinin yaşadığı acılardan dolayı yüzlerinin hiç gülmediğini de anlatan Haceroğlu “Sanma bir gün yakın olmaz İrağın” diyerek bunu vurgulamıştır. Aşağıya alınan “Kutsal Yurdum” şiiiri yukarıda bahsedilen dikkatlerin bir tezahürü olarak okuna bilir:

Kutsal Yurdum

*Kutsal yurdum gökte esir bayrağın
Dehne başı kim kuruttu bulağın?
Sanma bir gün yakın olmaz İrağın
Göz tikmişim gidip gelmez yollara*

Eğri yollar kelepçedir kollara

*Kutsal yurdum neden dayım yaslısın
Yüzü gülmez yaralısın pahlısın
Kavuşmayan Kerem biziz Aslısın
Korkuyorum sevdan değsin nazara
Hak almadan düz düşelim mezara*

*Kutsal yurdum değerlisin yanımda
Uşak çağdan sevdan gezer kanımda
Sen emret iste vereyim canımı da
Kara toprak sandığım ol öldüysem
Bağban gibi topla beni solduysam*

(Küzeci, 2010: 107)

Haceroğlu, şiirlerinde geniş bir kelime hazinesiyle karşımıza çıkar. Şiir ve hoyratlarında zengin bir dil kullanmıştır. Dili gayet anlaşılır ve sadedir. Aynı zamanda sanatlı ve edebi bir dil tercih ettiği şiirleri de vardır. Şair şiirlerinde halk ağzına da yer vermiştir. Irak Türkmen şivesi şiirlerinde sıkça görülür. Haceroğlu, adını bazı şiirlerinde mahlas olarak da kullanır. Bu özellik diğer Türkmen kadın şairlerde bulunmamaktadır. Haceroğlu'nun mahlas kullanımı, şiirlerindeki şekil özellikleri onun şiir konusundaki bilgisini açıkça gösterir. Klasik şiir formlarını heceyle sentezleyerek kendine özgü bir şiir ortaya koyar. Beyit ve dörtlük kullanımı yanında serbest ölçüyle de şiirler kaleme almıştır.

Şiirin ahenk unsurlarını başarılı bir şekilde kullanılan şair, vezin ve kafiyeye özen göstermiştir. Klasik şiirin gazelini modernize eden şair dil ve ifade itibariyle başarılı denemeler yapmıştır. Küzeci, "Solmayan Papatyalar" adlı eserinde Haceroğlu için şu tespiti yapar: "Klasik şiir tarzını benimseyen Haceroğlu, milli duygularını şiire yansıtıp, yaşadığı topraklar ile kültürel mücadeleye atıldı." (Küzeci, 2010: 105)

□□

*Yeter artık ayrılık, ulaş bir an cana gel
Yanaklar ark'a döndü, gözyaşlarım kana gel*

*Her an seni özlerim, sabır bende kalmadı
Tek başıma bu dünyada kalmışım men, gel*

*Dağıldı o bağımız kuru sahraya döndü
Bağ bostan neye yarar yine sen bağbana gel*

*Kervanım yolda kaldı kervanı beklerim ben
Dağıldı bağ kervanım döndü artık talana, gel*

*Yorulduğum bu yollarda yoktur bir halim soran
Çıksın bütün sözlerin sen yetiş seyrana gel*

*Kalmışım bu dünyada, tek başıma biçareyim
Dön artık öz şehrine emir ile sultana gel*

*Haceroğlu haktan ister bir dilek
Gece yatıp rüyamda yine yârim olmaya gel*

(Küzeci, 2010: 106)

Haceroğlu, şiirlerinde hemen her türü denemiş ve her tür ile yazmaya çalışmıştır. Anlama önem veren şair, milli ölçü olan hece ölçüsü ile yazmış ve şiirlerinde hecenin uzun kalıplarını kullanmıştır. Ayrıca hece ölçüsü ile yazdığı aşağıdaki şiirinde “m ve n” sesleri ile aliterasyon yapmıştır. Şiirlerinde çeşitli edebi sanatların yanında özellikle benzetmelere -teşbihlere- yer vermiştir. Haceroğlu, şiirlerini yazarken ya ikilikler ya da bentleri kullanmıştır. Onun şiirinde anlamın pekişmesi için tekrar kullanımı önemlidir. Şair serbest türdeki şiirlerinde de kafiye ve redifi ihmal etmemiştir. Yetenekli şair Ayhan Hanım, şiirinde milli değerlere önem verirken bunu kullandığı dil ve imajlarla vurgulamaya çalışmıştır.

Sen Kerkük'sün Ben Neyim

*Her şeyimi vermişim, dinle derdim sayayım
Dedemden kalan miras, neden seni böleyim
Deme senden değilim, sana kurban olayım
Dile benden tapuyu hemen ispat vereyim
Kapalı çarşı şahit yollarını höreyim*

Haceroğlu, 2000’li yıllarda yazdığı “Çağa Hüzün Düştü I,II ve III” adlı şiirlerinde serbest şiir türünü başarıyla kullanmış, bu şiirlerinde modern kavram ve izleklere yer vermiştir.

Çağa Hüzün Düştü II

*Yükledim mazinin hüznün kırıntılarını
Öfkelenmiş hayallerim kucak kucak
Ufuklarda doğan güneşin şulesi
Mutluluk izlerimden bir gölge arıyor*

*Yüreğimin sancısı avuçlarımda inliyor
Hangi tunaya bakarsam karanlıklar boy atıyor
Ne bu gün ne yarın belki de düşmüşsün gözümde çoktan
Bayram edecek yüreğim boşanırsa senden tüm hislerim
Mevsimsiz hicretim Ankalar misali
Baş ağmışım kaderime çoktan hederim
Dolarım kuytusuna zamanın yalancı varlığına
Ararsan bir daha bulamasın beni belki de
Çok erken ölür gider, biterim...*

Haceroğlu, modern çağın sancılılarıyla kendi benliği arasında ilgi kurarak anlatımı zenginleştirmiş, bu ilgiyle şiir dünyasına farklı pencereler açmayı başarmıştır. Duygular arası geçişler, gösterme sanatıyla şiirde yer bulmuştur. Şair dilin kendisine tanıdığı ifade imkânlarını son derece bereketli kullanır. Bu bağlamda zengin bir içerik ve ifade dünyası kurmuş, çağdaşı şairlere örnek olmuştur. Türkmen şivesinin edebi dile dönüşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Coğrafyada yaşanan bütün politik baskılara rağmen böyle bir dili kullanması doğrudan kendisinin milli duruşu ve kimliğiyle açıklanabilir. Bu duruş sadece kendisi için değil bu dili kullanan bütün Türkmen halkı için geçerlidir. Dil ile dirlik içinde olmanın imkânlarını araştırır, kullanır, kullanılması için öncülük eder.

1.10.3. Eserleri

Haceroğlu, genç yaşta hoyratla başladığı edebi hayatını daha sonraki dönemlerde modern şiirle birleştirmiş ve özgün eserler meydana getirmiştir. Önceleri çeşitli edebiyat dergilerinde yayımlanan şiirlerini 2013 yılında “*Kutsal Yurdum*” adıyla kitaplaştırmıştır. Kitabında daha önce herhangi bir yerde yayımlanmayan şiirlerini de almıştır. Kitapta klasik şiir formları yanında tamamen modern sayılan şiir şekillerini de kullanmıştır. Şekil ve içerik itibarıyla “*Kutsal Yurdum*” Türkmen edebiyatının başat eserlerinden biri olmuştur. Genç şairlerin birçoğu bu eseri örnek almaktadır. Şairin ilk eseri olan bu kitap, Fuzuli Basımevi tarafından yayımlanmıştır. Eserinde ele aldığı konular genellikle vatan, bayrak, Kerkük ve yurt özlemidir.

1.11. Ayhan Reşit Orankay

1.11.1. Hayatı

Şair Ayhan Reşit Orankay*, 1965 yılında Tuzhurmatu'nun Molla Sıfır Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Ayhan Hanım ilkokul, ortaokul ve liseyi Tuzhurmatu'da tamamlamıştır. Daha sonra Kerkük Yüksek Teknoloji Enstitüsünde eğitimine devam etmiş ve 1986 yılında oradan mezun olmuştur. Eğitim önem veren şair yüksekokulu bitirdikten sonra üniversiteye devam etme kararı almış ve Tikrit Üniversitesi Eğitim Fakültesi Arapça Bölümünden mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra Eğitim Müdürlüğüne atanarak çalışma hayatına başlamıştır. Görevini başarılı bir şekilde sürdüren Orankay, bir üst mertebeye geçmiş ve müdür yardımcısı olarak işine devam etmektedir. Şair, 1985 yılından itibaren edebiyat hayatına adım atmış ve ilk şiirini 1988 yılında Yurt gazetesinde yayımlamıştır. 1988 yılından bu yana aktif bir şekilde şiir yazmaya ve hoyrat söylemeye devam eden Orankay, eserlerinin birçoğunu farklı gazete ve dergilerde yayımlamaktadır. Şairin katıldığı şiir yarışmalarında birincilik kazanmış olması onu şiir yazmaya daha da çok teşvik etmiştir. Ayrıca Türkmen Kadınlar Birliğinin düzenlediği yarışmada da birincilik kazanmıştır. Orankay, Türkmen Kadınlar Biliğine üye olduğu dönemlerde kadın haklarını savunmuş ve kadınlara yapılan zulümlere karşı çıkmıştır. Ayhan Hanım, 2016 yılında Türkmen uydu kanallarının düzenlediği program ve yarışmalara katılıp şiirler okumuştur. Orankay, katıldığı bu yarışmalarda ödüller almıştır. Aktif bir şekilde çalışan şair, festivallere katılıp Türkiye ve Irak gibi önemli ülkelerde başarı belgeleri almıştır. Irak Türkmen Cephesi tarafından onur belgesi, düzenlenen "Hoyrat Akşamı" söyleyişinde teşekkür belgesi almıştır. Çalışmalarına sıkı bir şekilde devam eden Orankay, Uluslararası Türkmeneli Şairler ve Sanatçılar Buluşmasına katılmış oradan plaket almıştır. Ayhan Hanım, Türkçe şiirleri dışında Arapça elle aldığı şiirleri de vardır. Arapçaya hâkim olan Orankay, Arapça şiir ve yazılar da yazmıştır.

Ayhan Orankay, kendi üslubu oluşturmadan önce farklı sanatçılardan beslenmiştir. Tahsilinin Arapça olmasından dolayı ilkin Arapça eserlerden yararlanmışır. Daha sonraları bulabildiği kadar modern Türkçe eserlerden faydalanmıştır. Uzun yıllardır Irak Edebiyatçılar Birliğinde üye olarak görev almaktadır.

---

* Ayhan Hanım bilgi ve şiirlerini 25 Şubat 2019 tarihinde sosyal medya üzerinden tarafıma göndermiştir.

Yükseköğreniminden dolayı bir ara Kerkük'te yaşayan Orankay, tekrar Tuzhurmatu'ya geri dönmüştür.

1.11.2. Edebi kişiliği

Türkmen kadın şairleri arasında yer alan Ayhan Reşit Orankay, diğer Türkmen kadın şairleri gibi ilkin hoyrat söyleyerek edebi hayata başlamıştır. Daha sonraları modern şiir yazdığı açıkça görülür. Şair tema olarak hem kendi yaşantısı, hem toplumun başına gelen haksızlıkları, hem de vatan düşmanlarının Türkmen toplumuna çektirdiklerini şiirine aktarmıştır. Bu konuların gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır. Orankay üye olduğu Türkmen Kadınlar Birliğinde, Baas rejimi döneminde kadınların büyük bir rol aldığını, kadınların güçlü olduklarını, üzüntülere karşı dimdik ayakta durduklarını, vatanlarına ve topraklarına sahip çıktığını eserlerinde konu olarak işlemiştir.

Orankay'ın başına gelen onca olumsuzluğa karşı tek tesellisi şiir ve hoyrat olmuştur. Bu yüzden hayatını şiir ve hoyrat söyleyerek değiştirme kararı almıştır. Geçmişini unutmaya çalışma ve geleceğe güzel bir umutla başlamak isteyen şair, şiirlerine bakıldığında başta ele aldığı konuları acı ve üzüntülerden ibaret olurken ilerleyen zamanlarda modern Türkçeye uyan daha pozitif temalardan oluşan terimlerle yazmaya başlamıştır.

Bu nedenle şairin şiir ve hoyratlarında kullandığı, temalar genellikle karanlık, acı, yalnızlık, bekleyiş, özlem, ve engel gibi soyut kavramlardır. Şiire başladığı ilk dönemlerde kardeşlerinin üzüntüleri ile genellikle soyut temalardan oluşan şiirler kaleme almıştır. İlerleyen zamanlar içerisinde mevsimlerden, aydınlıktan, umutlardan ve doğa güzellikleri gibi tabiat kavramlarından oluşan konular da ele almıştır. Ayhan Hanım, şiirlerinde daha çok zıtlıklardan faydalanmıştır.

Şair; vatan, bayrak, devlet ve toprak gibi kutsal değerleri özelde ele almaktadır. Orankay'ın son yıllarda ele aldığı şiirlerinin birçoğu vatan temasından oluşmaktadır. Modern bir tarz da ele aldığı şiirlerinde Irak'ta şehit olan kahramanları sıkça anmaktadır. Şair için her şeyden önce ön planda olan vatan sevgisi, hiçbir zaman azalmayacağını "gerekirse zindan olsun, gerekirse ölüm olsun bizim yurdumuz Irak'tır" diyerek aşağıdaki şiirinde vatanına olan hayranlığını ve sevgisini vurgulamıştır.

Altı Devlet Kurmuşuz

*Yazıktır dökülüyor birer birer yaprağımız
Söndürmek istiyorlar neden bizim çırağımız
Dalgalı kalacaktır hiç de inmez bayrağımız
Altı devlet kurmuşuz Irak'tır bizim yurdumuz*

*Türlü türlü acıya katlanırız aldırmadan
Gözyaşımızı gizliyoruz bir kimseye bildirmeden
Yüce dağlar gibi sert yaratmış bizi yaradan
Zindan olsa yaşarız Irak'tır bizim yurdumuz.*

*Hangi işkenceleri unutalım arkadaşlar
Her hangisin andıkça gözümüzden akar yaşlar
Türkmene kurban gitti binlerce hür yiğit başlar
Şehit olmaya layık Irak'tır bizim yurdumuz*

*Kerkük'ün katliamı yoksa Tuz'un macerası
Köprü'nün şehitleri yoksa da taze yaresi
Tisin'den kaçanları yoksa Beşir harabesi
Hiç birini unutmayız Irak'tır bizim yurdumuz*

Vatan ve toprak konusu şairin öncelediği konular arasındadır. Gelecek nesillere yaşanan hadiseleri hatırlatma görevini üstlenen şairlerin daha hassas davranmaları konusunda titizdir. Aile olarak yaşadıklarını unutmayan Orankay, bunları şiirlerinde dile getirmiş, unutulmasını engellemiştir.

Orankay, karanlığı aydınlatmak için mum nesnesine şiirlerinde oldukça fazla yer vermiştir. Ayhan Hanım hemen her şiirinde mum sembolünü aydınlatma nesnesi olarak görmüştür. Bu da ona has bir üslubun göstergesidir. Orankay, şiirlerinde yaptığı tabiat tasvirleri ile adeta doğaya olan hayranlığını ortaya koymuştur. Şiirlerinin çoğunda mevsim, yağmur, güneş, kar, gök ve bulut gibi varlıkların olması şairin dış dünya okumaları konusunda dikkatli olduğunu göstermiştir.

*Sordum aşkım yıllardan geçmiş oldu dediler
Sordum onu güllerden çoktan soldu dediler
Mevsimlerden sorunca çile oldu dediler
Döndüm baktım gönlümde yaşıyor yaşayacak*

*Sordum aşkım gözümden çok uzaktır dediler
Sordum onu dostlardan ahu figandır dediler
Yolculardan sorunca ilk duraktır dediler
Döndüm baktım rüyamdan gitmiyor gitmeyecek*

*Sordum aşkım buluttan yağmur yok dediler
Sordum topraktan diye pek ömrü yok dediler
Dergahlardan sorunca uğur yok dediler
Döndüm baktım içime bitmiyor bitmeyecek*

*Sordum aşkım günlerden karanlıktır dediler
Sordum esen rüzgârdan bir anlıktır dediler
Gecelerden sorunca düşmanlıktır dediler
Döndüm baktım yolumda tek mum yakaryakacak*

(Küzeci, 2010: 133)

Ayhan Reşit Orankay'ın, diğer Türkmen kadın şairlere nazaran iyi bir eğitim almış olması şairin şiirlerini daha düzenli ve anlamlı bir şekilde yazmasını sağlamıştır. Şairin kullandığı dil açık ve sadedir. Ayhan Hanım, bir dönem şiirlerini Arap alfabesiyle Türkmençe yazmaya çalışmıştır. Fakat ilerleyen zaman içerisinde Latin alfabesiyle yazmaya özen göstermiştir. Yazım ve imla hataları olasa da şair öğrenmekten vazgeçmemiş şiirlerini azimle Türkçe yazmaya gayret göstermiştir. Çıkarıldığı tek ve ilk şiir kitabı olan eseri Arap alfabesini kullanarak Türkçe ve Türkmençe yazmıştır. Ayhan Hanım şiir ve hoyratlarında zaman zaman halk ağzına da yer vermiştir. Toplum hayatına önem Orankay, milleti için yazdığı şiirlerinde halk ağzına ve halkın anlayabileceği terimler kullanarak yazmaya çalışmıştır. Şairin “Duygularım” adlı şiirinde halk ağzına yer verdiği görülmektedir. “*Saf görürüm seni bütün ağlardan*” dediği bu dizede “saf” yani “temiz” görürüm anlamına gelmektedir. Bir diğer mısradaki “*Asmanımda pembe ufuk gibisin*” derken “asman” kelimesini yöresel özellikle kullanmaktadır. Kafiye ve redife önem veren şair, ahenk unsuru olarak ses benzetmelerinden sıkça yararlanır. Bu şiirinde zengin uyağı kullanmıştır. Şair şiirlerinde ses tekrarlarına da yer vermiştir. “İşte sevgim sana öyledir dostum” mısrası ile şairin tekrarlara verdiği önemi açıkça görülmektedir. Bu tekrarlar aynı zamanda liet motif olarak da okunabilir.

Duygularım

*Yücesin gözümde yüce dağlardan
Güzelsin gönlümde güllü bağlardan
Saf görürüm seni bütün ağlardan
İşte sevgim sana öyledir dostum*

*Seni deryalardan derin görürüm
Sabah melteminden serin görürüm
İnen hayattan da şirin görürüm
İşte sevgim sana öyledir dostum*

*Karanlığı iten şafak gibisin
Asmanımda pembe ufuk gibisin
Kalbime nur saçan bir ışık gibisin
İşte duygum sana öyledir dostum*

Ayhan Hanım, şiirlerinde genellikle hece ve serbest ölçüyü kullanmıştır. Aynı zamanda diğer ahenk unsurlarına da yer vermiştir. Kafiye, redif ve hece düzenine özen göstermiştir. Orankay, klasik şiir tarzını daha çok Arapça şiirlerinde denemiştir. Türkçe şiirlerinde hece ve serbest ölçüye daha çok yer vermiştir. Şiirlerinde sanatlı bir dil tercih etmeyen şair, zaman zaman süslü ifadelerle başvurmuştur. Şekilden çok anlama özen gösteren şair, özgün bir çalışma ortaya koymak için büyük çabalar göstermiştir. Heceyle yazdığı şiirlerinde hecenin uzun kalıplarına yer vermiştir. İlk dönemlerde serbest veya sekiz heceli şiirler yazdığı görülsede, sonraki şiirlerinde hecenin onbir ve onbeş kalıplarını kullanarak yazmıştır. Aşağıdaki “Zamandır” şiiri buna örnek gösterilebilir.

Zamandır

*Zamandır, insanları dara çeken,
Zamandır gönüllerde hasret eken
Zamandır, demir tek belleri büken
Zamandır, zamandır, aman zamandır*

*Zamandır, gözleri yaşla dolduran
Zamandır, gül gibi benzi solduran
Zamandır, hep alçakları güldüren
Zamandır, zamandır, yaman zamandır*

*Zamandır, aldığı verdiğinden çok
Zamandır, yüreğinde merhamet yok
Zamandır, yere düşmez vurduğu ok
Zamandır, zamandır dönen zamandır*

*Zamandır, başları dumanı sardı
Zamandır, kalpleri acısı yardı
Zamandır, dostu dostundan ayırdı
Zamandır, zamandır yalan zamandır*

*Zamandır, günleri ah ile geçer
Zamandır, umrumuz sünbül tek biçer
Zamandır, akan gözyaşımız içer
Zamandır, zamandır düşman zamandır*

Orankay'ın zamanla ilgili yazdığı “Zamandır” şiiri birçok Türkmen edebiyatçı tarafından beğenilmiştir. Şiirin ritmini bozmadan devam eden *zaman* terimi şiire has bir üslup yaratmıştır. Ayrıca son mısradaki kullandığı ses tekrarlarının büyük özenle seçildiği görülmektedir. Ayhan Reşit Orankay, Tuzhurmatu'da Türkmen kadın edebiyatçıların önde gelenlerinden birdir. Edebiyatçı kimliğini sadece yurt içinde değil yurt dışında da duyurmayı başarmıştır.

1.11.3. Eserleri

Ayhan Reşit Orankay, uzun yıllar edebiyatla uğraşmasına rağmen tek eseri olan “*Dünyanın Kederi*” adlı şiir kitabıdır. Uzun yıllar şiirler kaleme alan şair, 2015 yılında Arap alfabesiyle Türkçe ve Türkmençe yazdığı şiirlerini bu kitapta toplamıştır. Gençliğinden itibaren şiir yazmaya başlayan şair, şiirlerini *Yurt* ve *Kardeşlik* gibi dergilerde yayımlamıştır. Hâlâ Türkmenlerin çıkardığı dergilerde ara ara şiirleri yayımlanmaktadır. Türkmen kadın edebiyatçı Ayhan Hanım, Nesrin Erbil gibi önemli kadın edebiyatçıları örnek almıştır. Şiirlerinde serbest ve hece ölçüsü başta olmak üzere klasik tarzın modernleşmiş şekli de eserinde yer almaktadır. Orankay, “*Dünyanın Kederi*” adlı eserinde ele aldığı temalar genellikle hüznün, acı, özlem, keder ve haksızlık olmuştur.

1.12. Karşılaştırma ve Tartışma:

Bu bölümde eseri olan Türkmen kadınları esas alınmıştır, yazdıkları birçok eserle isimlerini duyuran kadın edebiyatçıları aralarında farklı özelliklerle ayırmışlardır. Bazı Türkmen kadınları sadece şiirle uğraşmış ve edebiyatın başka bir dalına değinmemişlerdir. Sadece şiir türleriyle uğraşmış ve şiirler yazan kadın şairin başında gelen ve Türkmen edebiyatının kurucularından olan Nesrin Erbil bunlardan biri olmuştur. Kendine has üslubu olan mizahi kadın şairliği yanında Ümmi lakabı ile tanınan bir diğer önemli kadın şairi ise Nedime Hürmüzlü'dür. Şair lakabı ile tanınan ve

şiiir yazmaya devam eden diğer şairler ise Remziye Meyyas, Aydan Al-Nakip, Kadriye Ziya, Ayhan Haceroğlu ve Ayhan Orankay gibi değerli kadın şairler olmuştur.

Edebiyatçı olan şiiir dışında öykü ve düzyazı yazan kadın şairlerde vardır. Şairliği dışında öyküleriyle de ön plana çıkmış ve kenilerine has köşe yazarlarıylada tanınmış olan kadın edebiyatçıları ise ilk öykü kadın yazarı olan Suphiye Halil Zeki, Pakize Sıddık, Münevver Molla Hassun ve Leyla Merdan gibi. Pakize Hanım ile Münevver Hanım, Halen şiiir ve öykü yazmaya devam etmektedirler. Fakat Suphiye Hanım yaşının ilerlemesinden ötürü yazmayı bırakmıştır.

Hemen hemen bütün Türkmen kadın edebiyatçıları Türkçe dışında farklı bir dil olarak Arapça şiiirler ve düzyazıları kaleme almışlardır. Arap edebiyatından etkilenen ve aynı zamanda tahsilerinin Arapça olmasından sadece Arapça şiiir yazan şairde vardır. Aydan Al-Nakip yazdığı şiiirlerin çoğu edebiyatçıları tarafından Arapçadan Türkçeye çevirilmış ve nadir bulunan eserlerden olmuştur.

Edebiyatçıları çoğu yazdııkları şiiirlerde hemen hemen aynı konu ve temaları kullanmışlardır. Genel bir şekilde şiiirlerinde işledikleri temalar vatan, millet, bayrak, aşk, sevgi, özlem ve ayrılık gibi unsurlardan oluşan şiiirler kaleme almışlardır. Aynı zamanda bazı şairler başlığı aynı ama içeriği farklı şiiirler yazmışlardır. Öykü yazan edebiyatçıları konuları ise yine aynı şekilde halk sorunları, aşk konuları ve vatan sevgisi gibi konulardan oluşmaktadır.

Kadın edebiyatçıları çoğu hoyrat yazmıştır bu yüzden çoğunlukla halk ağzını kullanmışlardır. Ancak şiiirlerde duran bir Türkçe kullanan şairlerde mevcut, Nesrin Erbil, Ayhan Haceroğlu, Münevver Molla Hassun ve Nedime Hürmüzlü bunlardan bazılarıdır. Genel olarak hemen hemen her şairin ilk dönemlerde ele aldığı şiiirlerde etkilendiği sanatçılarıdan ilerlediği görülmektedir. Fakat zamanla şairlerin çoğu kendine has bir üslup yaratmayı başarmışlardır.

Vatanına hasret kalıp Türkiye’de yaşayan birçok edebiyatçı olmuştur. Bunlar arasında Nesrin Erbil, Ayhan Haceroğlu, Aydan Al-Nakip gibi usta edebiyatçıları yurttan uzakta ana toprak olan Türkiye’de yaşamlarını sürdürmektedirler.

Türkmen edebiyatına büyük katkıda bulunan usta edebiyatçıları birkaçı yaşlarından veya vefat etmelerinden ötürü yazmayı bırakmışlarıdır. Allah’ın rahmetine kavuşan vefatlarından sonra da her yerde isimleri geçen Nedime Hürmüzlü ve Leyla

Merdan her zaman değerli Türkmen edebiyatçılardan olmuşlardır. Fakat yaşları ilerledikleri için yazamayı bırakan Nesrin Erbil ve Suphiye Halil Zeki olmuştur. Bunların yanı sıra yazmaya devam eden ve güzel ürünler ortaya koyanlar ise Remziye Meyyas, Münevver Molla Hassun, Aydan Al-Nakip, Kadriye Ziya, Pakize Sıddık, Ayhan Haceroğlu ve Ayhan Reşit Orankay gibi başarılı edebiyatçılardır.

2. KİTAP-DERGİ SAYFALARINDA VE SOSYAL MEDYADA ESERLERİ YAYIMLANAN KADIN EDEBİYATÇILAR

2.1. Ash Kızı

2.1.1. Hayatı

Aslı Kızı 1964 yılında Tuzhurmatu'nun Orta Mahallesi'nde doğmuştur. Asıl adı Necibe'dir. Irak Türkmen edebiyatında "Aslı Kızı" mahlasıyla tanınmıştır. Türkmen kadın sanatçıları genellikle kendi isimlerini kullanırken Necibe Hanım, mahlas kullanmayı tercih etmiştir. 1977 yılından beri şiir ve hoyratlarında *Aslı Kızı* mahlasını kullanmıştır. İlkokulu Tuzhurmatu'da okuyup tamamlayan Aslı Kızı, bazı sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı üst öğrenimine devam edememiştir. Tuzhurmatu'da sade hayatına devam eden Aslı Kızı, kendini yazıya adanmış, şiir ve hoyratlarıyla içindeki duygu ve düşünceleri ifade etmekle uğraşmıştır. Yazı hayatını bulunduğu coğrafyada sürdüren Aslı Kızı, Türkmen edebiyatı kadın sanatçıları içinde öncü bir rolü oynamıştır. (Köprülü, 1993: 87-89)

2.1.2. Edebi kişiliği

Aslı Kızı, klasik Türkmen şiirinin etkisiyle kendi şiir ve hoyratlarını açık, sade ve anlaşılır bir dille yazmıştır. O dönemde kullanılan Arap alfabesiyle Türkmençe yazmıştır. Şiirlerinin anlaşılır olmasına özen gösteren şair, okuma yazma bilen insanların kolayca okuyup anlayacağı bir tarzda yazmayı tercih etmiştir. Aslı Kızı, şiir ve hoyratlarında farklı temalar ve konular işlemiştir. Aslı Kızı'nın şiirleri adeta kendi aynasıdır. Genç edebiyatçı, şiir ve hoyratlarını hece veya serbest ölçüyle yazmıştır. İyi bir eğitim almamış olmasına rağmen şiirlerinde kullandığı şekil, ölçü ve ahenk

unsurlarında başarılı olduğu görülebilir. Türkmenlerin de milli ölçüsü olan hece ölçüsüne özen göstermiş, bu ölçüyle yazmayı tercih etmiştir. Aslı Kızı, şiirlerinde hayatı, tarihi, vatan ve insanlığı önceleyen bir şairdir. O, yazdığı hemen her şiirinde korkmadan, bıkmadan iyi olmanın, karakter sahibi olmanın erdemine inanır. İnsanlığın adaletle düzeleceğine inanır. Hayata aşkla bakan bir şair olarak, dostluklara değer verdiğini ima eder. Yaşadığı döneme ayna olan Aslı Kızı, milli bir duruşun toplum içinde yayılmasını ister. Dil, din ve millet bağlamında bilinçli olunması gerektiğine inanır.

Aslı Kızı, şiir ve hoyratlarında işlediği konu ve temaların çoğunu kişisel yaşamından etkilenerek yazmıştır. Başına gelen olayları, üzüntüleri, dertleri ve sevinçlerini kâğıtlara dökmeyi başarmıştır. Aslı Kızı, her ne kadar hüznü bir dil kullansa da ümitlidir. Şair, tezatları kullanarak şiirde anlam genişliği aramaktadır. Aynı zamanda Lokman Hekim'e atıfta bulunarak çaresiz derdin olmayacağını da vurgulamaktadır.

*Bu dünyanın bestesi var
Söylemeye ustası var
Lokman'ın da hastası var
Derman zehir çare ne di'm*

(Köprülü, 1993: 90)

Aslı Kızı, iyi bir eğitim almamış olmasına rağmen geniş bir kelime hazinesine sahiptir. Irak Türkmenesiyle yazan şair, bu şivenin inceliklerini iyi bilir. Zaman zaman halk ağzına da yer veren Aslı Kızı, özellikle isim ve sıfatları çok kullanır. Bu bağlamda durağan bir dili vardır. Şair, şiirde kendince yaptığı tanımlamaları önemser.

*Merda kurban
Koç kurban merda kurban
Canım ruhim, aşiretim
Verarem merda kurban*

*Merda mane
Kurban ver merda mane
Mal kimin satılmadan
Ulaştır merda mane*

(Köprülü, 1993: 89)

Türkmen şiiri geleneğine uyarak hoyratlar söyleyen Aslı Kızı, hece ölçüsünü kullanmış, estetik bir ifade yakalamak için diğer ahenk unsurlarına da yer vermiştir.

*Bu toprağın ne tuzu var
Her baharın bir yazı var
Her bebeğin pak sözü var
Lâl edisen çare ne di'm*

(Köprülü, 1993: 90)

Şiirlerinde belli bir ritmi yakalayan Aslı Kızı, özellikle heceyle yazdığı hoyratlarda kafiyeye ve redife yer vermiştir. Ses tekrarlarının şiire getirdiği söyleyiş güzelliğinden faydalanmıştır. Zaman zaman “Lâl edisen çare ne di'm” şeklinde kullandığı halk ağzı söyleyişleri ona ayrı bir özellik katmıştır. Daha çok dördüklüklerle yazan Aslı Kızı, serbest ölçüyle yazdığı şiirlerinde ise uzunlu kısıklı mısraları tercih etmiştir. Hoyrat geleneğine uydüğundan dolayı şiirlerinin çoğunda 8'li hece ölçüsünü kullanmıştır.

2.1.3. Eserleri

Şairin eserleri ile ilgili bilgi çok azdır. Dönem şartları itibariyle kadınların sosyal hayatın içinde yer alamayışları, maddi sıkıntılar ve kadına bakış açısının olumsuz olması gibi birçok nedenden ötürü yazdığı şiir ve hoyratlarını yayımlayamamıştır. Yazdığı şiirlerinin büyük kısmını el yazısı yazıp dosyalamıştır. Türkmen edebiyatı tarihiyle ilgili eserlerde şiir parçalarına yer verilmiştir. (Köprülü, 1993: 87-90) Çeşitli kaynaklarda yayımlanmış şiirlerinden bazıları şunlardır: “Söyle Dostum, İnsanlık, Adalet Aşkı”.

2.2. Gülzar Bayatlı

2.2.1. Hayatı

Gülzar Abdülaziz Semin Bayatlı*, 22 Ekim 1965 yılında Kerkük'ün Piryade Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Tanınmış şair ve yazar Abdülaziz Bayatlı'nın kızıdır. Üçü erkek altısı kız olmak üzere dokuz çocuklu bir aileden gelen Gülzar Hanım, ilk ve ortaokulu Musalla Kız Okulunda tamamlamıştır. Daha sonra üç yıl Kerkük'te Öğrtemen Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümünden 1985'te mezun olmuştur. Kerkük'e bağlı olan Rıyad kasabasında atanmış ve orada öğretmen olarak görev yapmıştır. Üç yıl sonra Karaincir'de öğretmenlik görevini sürdürmeye devam etmiştir. İlahiyat Bölümü Enstitüsünden mezun olan Numan Beyle 1987 yılında evlenmiştir. Bu evlilikten Coşkun ve Erkan adlı iki erkek çocuk dünyaya gelmiştir.

Gülzar Bayatlı, babasının Kerkük'te televizyon Müdürü olduğu dönemlerde hazırladığı “Haftanın Masalı” adlı programda *Gülzar Bayatlı* adıyla tanınmıştır. Uzun yıllar televizyon programcılığı yapmış ve farklı programlar sunmuştur; “Eğitim Dünyası, Yedi Günde Bir, Hanımlarla Başbaşa, Kerkük'ten Günaydın” gibi programlar ilgiyle takip edilmiştir. Yıllarca televizyon ve sunuculukla uğraşmış ve işinde başarılı olmuştur. Gülzar Bayatlı, 1987 yılında evlendikten sonra televizyon programcılığından vazgeçmek zorunda kalmıştır.

1985'ten bu yana şiir dünyasına adım atan Türkmen kadın şairlerden biri olmuştur. Kültürlü bir aileden gelmiş olan Bayatlı, babasından etkilenecek şiirler kaleme almıştır. Babasının geniş kütüphanesinden yararlanan şair çeşitli dini, edebi ve felsefi kitaplar okumuştur. Ailesi sayesinde milletine, yurduna, toprağına, gelenek ve göreneklerine bağlı kalmıştır. Ailede babası ve kendisi dışında kardeşleri Timur Bayatlı ile Seher Bayatlı da şiirle ilgilenmişlerdir.

Başarılı şair Gülzar Bayatlı, birçok dernek ve kuruma üye olmuştur. Televizyon programcılığıyla tanınan şair, edebiyatla uğraşan bir aileden gelmiş olmasından dolayı bu alanda ilerlemeye karar vermiştir. Düzenlenen birçok yarışma ve edebiyat programına katılmış ve aynı zamanda sunuculuk yapmıştır. Yurt içinde ve yurt dışında şiir şölenlerine, festivallere katılmış ve şiirlerini okumuştur. Bağdat'ta düzenlenen şiir

---

* Şairin şiir ve bilgileri 18 Şubat 2019 tarihinde sosyal medya üzerinden tarafıma gönderilmiştir.

akşamlarına da katılım sağlamıştır. Edebiyatla ilgili programlara hususen katılmış ve çoğunu da kendi sunmuştur. Üye olduğu kurum ve dernekler ise şunlardır: “Irak Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği, Kerkük Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği, Türkmen Edebiyatçılar Örgütü, Deniz Türkmen Kadınlar Birliği, Irak Öğretmenler Genel Birliği, Türkmen Öğretmenler Örgütü ve Türk Dünyası Azerbaycan Genç Şair ve Yazarlar Birliği” gibi. Gülzar Bayatlı, katıldığı yarışma ve programalarda çeşitli ödüller almıştır. Yurt dışında farklı kanal ve radyolarda röportajlar yapmıştır. Aynı zamanda meti yazarlığı da yapmıştır. Hem Türkçe hem Arapçayı çok iyi bildiğinden iki dilde de farklı yazılar yazıp yayımlamıştır. Bu çalışmaların yanı sıra çok iyi bir beden eğitimi öğretmenidir. Okullarda düzenlenen eğitim faaliyetlerine katılmış ve madalyalar almıştır.

Gülzar Bayatlı, aynı zamanda “Deniz Türkmen Kadınlar Örgütü’nün” yönetim kurulundadır. Yaptığı televizyon programları ve yazdıkları yazılarla kadınların daha çok özgür olması gerektiğini savunmuştur. Bir kadın olarak kadın haklarının genişletilmesi, sosyal yaşamda daha aktif olmaları gerektiğine inanmıştır. Bu konularda dernek ve kurumlara büyük katkılar sunmuştur.

Türkmen kadın şair Gülzar Bayatlı, şiir ve hoyart yazmaya devam etmektedir. İlk dönemlerde yazdığı şiirlerini *Yurt* gazetesi, *Birlik Sesi* ve *Kardeşlik* dergisinde yayımlamıştır. Şair babasına olan sevgi ve saygısından ötürü hiçbir zaman şiirlerini ona okutmamıştır. Usta bir şair olan Abdullah Bayatlı’dan çekinmiş ve şiirlerini babasına göstermemiştir.

2.2.2. Edebi kişiliği

Irak Türkmen kadın edebiyatçı Gülzar Bayatlı, ortaokuldayken başladığı edebi hayatına ilkin hoyrat söyleyerek başlamıştır. Daha sonra hoyratlarından esinlenerek güzel ve içli şiirler kaleme almıştır. Bir erkek kardeşini Körfez savaşında vatan için şehit vermiştir. Bayatlı ailesini büyük üzüntüye sevk eden bu olay şairin yazdığı şiirleri de etkilemiştir. Acı ve keder temalı şiirlerinde kardeşinin şehadeti hep okunur. Vatanına ve milletine bağlı bir aile olan Bayatlı ailesi, şiirlerinde bu konuları dile getirmektedirler. Gülzar Hanım, şiirlerinde babasının etkisindedir. Hoyrata meraklı olan

şair, babasının yolunda olduğunu ve kendisinin de en iyi takipçisinin oğlu olduğunu belirtmektedir.

Gülzar Bayatlı, hemen her konuda şiir yazan bir şairdir. Ama şiirlerinin ana teması vatan olmuştur. Milliyetçi bir ruha sahip olan şair; toprağına, vatanına, bayrağına ve milletine düşkün biridir ve bu yönde şiirler yazmıştır. Şairin “Egemenlik” adlı şiirinde kardeşinin de uğruna şehit düştüğü vatanına ve bayrağına olan bağlılığı ifade edilmiştir. Genellikle şiirlerinde hece ölçüsü kullanan şair, aşağıdaki şiirinde 11’li hece ölçüsünü kullanmıştır. Şairin bu şiirinde Türk ile türküyü bir paratez içinde vermesi farklı anlamlar yükleyerek ele almıştır. Türk milletinin yüceliğini ve hiçbir şeyden korkmadığını, savaş meydanının Türk için seyran olduğunu vurgulamıştır:

Egemenlik

*Ay yıldızla gözlerimiz nur görsün.
Nakışına sırma inciler örsün.
(Türk)ü bilmeyenler tariha sorsun.
İsterse öğrensin, cahilse ölsün.
Kirli eller ise uzakta dursun.*

*Öz yurda bağlıyız canı yürekten.
Hakkın yolunada, gerçek dilekten.
Destanlar yazmışız, demir bilekten.
Bizi silen varsa, çıksın meydana
Savaşlar meydanı, bizce seyrana.*

*Hadisi kutside (Türk)ün, adı var.
Buna inanmayan, kafaları dar.
Üç kıtaya hâkimmiş diyar diyar.
(Türk) milleti, hakimlikle yaşayam.
Egemenlik bayrağını taşıyan.*

Gülzar Bayatlı, milliyetçi anlayışı dışında diğer Türkmen kadınların çoğunluğu gibi soyut kavramlardan oluşan aşk, bekleyiş, acı, keder ve yalnızlık gibi temalardan oluşan şiirler de ele almıştır. Yaşamına yansıyan olumsuz olayları şiirsel bir tarzla anlatan “İşte Keder” adlı şiirinde kaderin cilvesini anlatmayı denemiştir. Şiirlerinde her türlü temayı ele alan şairlerden biri olduğu için dini şiirler de yazmıştır. Onun için etkili şiir söylemek her şeyden daha önemlidir. Anlam kadar şekil ve kafiyeye de önem vermiştir. Aşağıdaki şiirinde 11’li hece ölçüsünü kullanarak yazmış ve “a” sesi ile asonas, r ve m sesi ile de aliterasyon yapmıştır.

İşte Keder

*Zaman, avcı, çaktı okun dizime.
Hatıralarımı, vurdu yüzüme.
Haykırdım zamana, yazık özüme.
Sızdırma gözümünden, hüznün yaşımı.
İndirme dik duran, yalnız başımı.*

*Dünya sardı beni, acı kaydıyla.
Düğüm düğüm özlem, yürek hadiyle.
Acımasız geldi, zaman andıyla.
Sızdırma gözümünden hüznün yaşımı.
İndirme dik duran, yalnız başımı.*

*Korkum aşkımdan, çokmuş biraz daha.
Kayıp etmek istemem, kalbimse paha.
Zaman'sa! kıydı, yalvardım Allaha.
Sızdırma gözümünden, hüznün yaşımı.
İndirme dik duran, yalnız başımı.*

Gülzar Bayatlı, şiirlerinde sade ve yalın bir dil kullanmıştır. Türkçeye hakim olan şair her kesimin anlayabileceği bir dille şiirlerini ele almıştır. Şiirlerinde halk ağzına da yer veren şair, serbest ve hece ölçüsünü kullanmıştır. Hece ölçüsünün hemen hemen bütün kalıplarıyla yazmaya çalışmıştır. Dini temalı şiirlere yer veren şair, ilkesel olarak milli bir duruşu temsil eder. “Seni Andım Ya Hüseyin” adlı şiirinde Hz. Hüseyin’e atıfta bulunmuştur. Onun yaşayıp da geçtiği yerlerini şiirsel bir tarzda ele almıştır. Aşağıdaki şiirinde 7’li hece ölçüsünü kullanmış ve aynı zamanda aliterasyon yapmıştır. Kendi mahlasını şiirde kullanarak yenilik yapar ve klasik şiire göndermede bulunur. Şiirlerinde noktalama işaretlerini kullanan şair, modern şiire yaklaşır. Tevriyeli terimleri parantez içinde kullanarak kendine has bir üslup yaratmıştır. Şiirlerin çoğu dört ve beş dizeden oluşmuştur.

Seni Andım Ya Hüseyin

*Kerbelanın taşında,
Yanık gözler yaşında,
Şehitlerin başında,
Seni andım ya Hüseyin.*

*Aşuranın denginde,
Yoksul durur zenginde,
Lâle güller renginde,
Seni andım ya Hüseyin.*

*Kanlı,siyah bayrakta,
Kuru susuz yaprakta,
Yavrusuz boş kucakta,
Seni andım ya Hüseyin.*

*(Tamu)da kıyan size,
Ateşin kaldı bize,
İnledim vurdum dize,
Seni andım ya Hüseyin.*

*Müslümanlar dağınık,
Perişan olmuş yazık,
Toprak kana bulanık,
Seni andım ya Hüseyin.*

*(Bayatlı Bayatlı) yazar,
Yüreğinden kan sızar,
Kan gölünden yer bizar,
Seni andım ya Hüseyin*

Gülzar Bayatlı'nın dini ve milli hassasiyeti şiire yansımış, ehl-i beyte olan sevgisini dile getirmiştir. Hz. Hüseyin'in şehit olduğu yerler, yaşanan acı ve hüznü olay onun şiirinde yer almıştır.

2.2.3. Eserleri

Gülzar Bayatlı, edebiyatla uğraşan bir ailenin kızı olduğu için yukarıda da belirtildiği üzere ilkin babası ve ağabeyi ile şiirlerini dergi ve gazetelerde yayımlamaya başlamıştır. Tv'de kadın programları yaptığı dönemlerde kendi şiirlerinin çoğunu canlı canlı sevenleriyle paylaşma imkanı bulmuştur. Bir kitap olacak kadar şiir ve hoyratları olan şair, henüz bunları bir kitapta toplama şansı bulmamıştır. Eserlerini Fener, TürkmenYazarı, Türkmeneli gibi dergi ve gazetelerde yayımlamaktadır. Şiirleri dışında düz yazı ve köşe yazarlığı da yapmıştır. Aynı zamanda katıldığı şiir yarışmaları ve festivallerde sunuculuk yapmış, şiirlerini edebiyatçılarla da paylaşma imkânı yakalamıştır. Herkes tarafından eserleri beğenilmiş ve takdir edilmiştir. Serbest ve hecenin uzun kalıplarını kullanarak dini, toplumsal ve bireysel şiir konularını ele almıştır.

2.3. Bahar Taha Bayatlı

2.3.1. Hayatı

Türkmen kadın şair Bahar Taha Bayatlı, 1969 yılında Tuzhurmatu bölgesine ait Bastamlı köyünde doğmuştur. Şairin hayatı, kimliği, eğitimi ile ilgili pek bilgi bulunmamaktadır. Şiir ve hoyratlarında genellikle Bastamlı köyünden bahsetmesi, şairin köyüne duyduğu hayranlığı bunu doğrular niteliktedir. Şairin şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla iyi bir eğitim aldığını söyleyemeyiz. Şiirleri daha çok sözlü geleneğe bağlı olan hoyrata dayanmaktadır. Basit bir halk diliyle şiirler söylediğini, temalarını yerel kaynaklardan seçtiğini tespit ettiğimiz şairin hayatı hakkında detaylı bilgiye sahip değiliz.

2.3.2. Edebi kişiliği

Bahar Taha Bayatlı, şiir türü olarak daha çok hoyratı tercih etmiş ve hoyratlarıyla tanınmıştır. Bahar Hanım, vatan sevgisini Irak'ta bulunan bütün Türkmen şehri, ilçesi ve köyleriyle birleştirmiştir. Bahar Hanım "Sesler" adlı şiirinde Irak'ta bulunan Türkmenelinin farklı bölgelerini bir arada toplamıştır. Her bölgenin kültürel özelliklerini farklı bir bakış açısı ile göz önüne sermiştir. Bir kadın şair olarak Bahar Hanım'ın "Sesler" şiiri özellikle Türkmeneli bölgesinde yaşayan Türkmenler için birleştirici bir özellik taşımaktadır.

Şairin genellikle şiir ve hoyratlarında işlediği konu ve temalar; vatan sevgisi, yurt, vefa, dostluk, şehir, sevgi, aşk ve doğa gibi kavramlardır. Şairin aynı zamanda kendi isminden esinlenerek baharı, baharın güzelliğini, bahar mevsiminde köylerin güzelliğini anlatan şiirler kaleme almıştır. Türkmen şair Bahar Hanım, şiir ve hoyratlarında gençlere seslenerek, onların birer kahraman olduklarını hatırlatır:

*Altın Köprü dört bucak
Gençleri kucak kucak
Kahraman vatan için
Bilmezler soğuk sıcak*

*(Kalaa) hasa ustadı
En güzel bir bestade
Kerem Aslı derdinden*

Gece gündüz hastade

*leylanda sayanır bülbül
Yahyava sarı Sünbül
Telafer sana kurban
Gelmeşem derdimi bil*

*Erbil'imın dağları
Yem yeşil bu dağları
Üzümi çok tatlıydı
O tazenin bağları*

*(Şirikan) ((kara yatak))
Alma, ayva, nar, satak
(Irak'a) yan bakanı
Soyuna zehir katak*

*(Tavık) sel gibi akar
Yengice tuza bakar
Kara tepa, mendili
Düşmanın evine yakar*

*Bastamlı bayat yeri
Kümbetler ğirat yeri
Kifrede (aşaa) bağı
Hanakin Hizmet yeri*

(Köprülü, 1993: 122-123)

Bahar Hanım'ın şiir ve hoyratlarda kullandığı dil ve terimler çok açık ve anlaşılırdır. Hoyratların çoğunu halk ağzıyla söylediği için basit bir üslup tercih ettiğini rahatlıkla görülebiliriz. Şiirlerinin anlaşılır olmasına özen göstermiştir. Kullandığı terimleri özenle seçerek yazmıştır. Severek yazıp okuduğu hoyratlarını ardı ardına sıralayarak söylemiştir.

*Dağ olsa
Bu tapeler dağ olsa
Men sevdadan dönmerem
Ataş olsa, dağ olsa*

*Bir günahım
Af olmaz bir günahım
Yarı yakar kül eder
Tutarsa bir gün ahım*

(Köprülü, 1993: 124)

Bahar Taha Bayatlı'nın şiirlerinde vezin ve kafiye hoyrat düzenine uygun olarak bulunmaktadı. Şair Bahar Hanım, şiir ve hoyratlarını kaleme alırken hece ve serbest ölçüyü kullanmıştır. Geleneksel hoyrat formuna bağlı kalarak yazdığı şiirlerde cinaslı söyleyişleri öne çıkarmıştır. Şairin dört dizeden oluşan şiirlerin yanı sıra beş dizeden oluşan şiirleri de vardır.

*Sen gideli gözler nemde
Dargın gönlüm dolu gamdı
Aslı sevdası keremde
Köylü kızı köylü kızı
Özü gitti kaldı izi*

(Köprülü, 1993: 121)

2.3.3. Eserleri

Şair Bahar Bayatlı'nın basılmış bir eseri bulunmamaktadır. Söylediği şiir ve hoyratları araştırmacılar tarafından derlenmiş, bunlardan birkaçı Faruk Faik Köprülü'nün "*Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatçıları*" adlı eserinde yer almıştır. Alınan örneklerden anlaşıldığı üzere Bahar Hanım, genellikle hece ve serbest ölçüyle şiirler kaleme almıştır. Ele aldığı konuları somut kavramlardır. "Köylü Kızı" ve "Köylerden Sesler" adlı şiirlerinde pastoral nitelikte özellikler taşısa da genel anlamda Türkmenler konu edinmiştir.

2.4. İlaf Köprülü

2.4.1. Hayatı

İlaf Talal Hasan*, 25 Şubat 2000 yılında Kerkük'e bağlı Altunköprü kasabasında dünyaya gelmiştir. Beş çocuklu bir ailenin ortanca kızıdır. İlaf'ın babası Şeyha, annesi ise Salihi ailesine mensuptur. Irak'ta 2003 yılının işgalinden sonra açılan Türkmen okullarından Türkçe eğitime başlayan İlaf, ilköğrenimi Köprü Şehitleri İlkokulunda tamamlamıştır. Ortaokul ve lise eğitimini Akarsu Kız Lisesi'nde yapmıştır.

Kerkük'teki Barış Kız Lisesi son sınıf öğrencisi olduğunda çok zorluk çekmiş her gün Altunköprü'den Kerkük'e gelip gitmesi dışında, okulun ikinci haftasında kasabasını ağır bombardımana tabi tutulmuş ve ağır bir savaş durumu yaşamıştır. Sınırdaki mahsur kalmış ve Altunköprü'ye yani evine bir ay boyunca dönememiştir. Çünkü Kerkük'te kalmak ve okuluna orada devam etmek zorunda kalmıştır. Eğitimi boyunca çok zorluklar çekse de her sene okulunda takdirler ve başarı belgeleri elde etmiştir. Halen Tikrit Üniversitesinde Mühendislik Fakültesinde birinci sınıf öğrencisidir.

İlaf Köprülü, daha dokuz yaşlarında edebiyata merak salmış ve yazmaya başlamıştır. İlkokuldayken Ömer Seyfettin'in öykü kitaplarını okumaya başlamış ve içine okuma hevesi düşmüştür ama ne yazık ki yeteri kadar Türkçe kitaplarını bulunmadığı kasabasında, annesinin Arapça okuduğu kitaplarla yetinmiştir.

Küçük yaşlardan itibaren edebiyata ilgi duyan İlaf, 2009 yılından beri kısa ve uzun hikâyeler, senaryo ve şiirler yazmaya başlamıştır. Okulda ilerlettiği Türkçesini, kitaplar okuyarak daha da geliştirmiştir. Ömer Seyfettin'den etkilenerek kaleme aldığı öykülerinde bu etki görülmektedir. Böylece dil bakımından olgun ve Türkiye Türkçesine hâkim bir üslubu vardır.

İlaf Köprülü 2017 senesinin Temmuz ayında, değerli Türkmen edebiyatçı Suphi Saatçi ile tanışmış ve yazarlık konusunda İlaf Hanım'a, en çok yol gösteren kişi olmuş, daha iyi bir yazar olmasının zeminini hazırlamıştır.

---

* İlaf Köprülü'nün öykü ve bilgileri 14 Şubat 2019 tarihinde mail adresi tarafından şahsıma gönderilmiştir.

Genç edebiyatçı şu ana kadar yazdığı öykülerini düzenli olarak dergilerde yayımlamaktadır. Daha yolun başında olmasına rağmen güzel ve etkileyici öyküler kaleme almıştır. İstanbul'da yayımlanan Kardeşlik'ta, bazen de Ankara'da yayımlanan *Kardeş Kalemler* ve Kerkük'te yayımlanan *Türkmeneli* dergilerinde de yazıları yayımlanmaktadır.

Köprülü, yazdığı öykülerinde başarılı olduğu ve Türkmen edebiyatçıları tarafından desteklendiği görülmektedir. Bir yandan eğitimine devam etmesi diğer taraftan edebiyata olan merakı ile öykü, roman, gezi yazıları, destan, tiyatro gibi alanlarda okumalar yapmaktadır. Yaptığı okumalar genç yazarın sanat görüşü üzerinde etkili olmuştur.

2.4.2. Edebi kişiliği

Genç Türkmen kadın yazar İlaf Köprülü, öykülerinde Türkmen ve Türk edebiyatçılarından etkilenmiştir. Türkmen ve Türk öykücülerin öykü ve yazılarına hayranlık duyduğu bilinmektedir. 2009 yılından beri öykülerinde farklı konulardan oluşan hikâyeler ele almaktadır. Köprülü, 2009-2012 yılları arasında özellikle korku hikâyeleri yazmıştır. Bunda yaşadığı travmanın etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca 2012'den sonra gizem içeren ve merak uyandıran birkaç öykü ele almıştır. Ardından ise millî duyguların yoğun olduğu ve içerisinde imkânsız aşkların yaşandığı öyküler yazmaya başlamıştır. Küçük yaşlardan itibaren kurduğu hayal dünyasındaki olayları gerçek olma arzusuyla kaleme almıştır. Edebiyatın hemen her alanına ilgi duyan genç edebiyatçı, edebi türlerden en çok öyküyü tercih eder. Genç yazarın ele aldığı konular, daha çok duygusal temaları içeren hikâyeler olmuştur. Halkın yaşayış tarzını, sosyo-kültürel konularını hikâyelerinde işlemiştir.

Edebiyat dergilerinde hikâyeleri yayımlanan yazarın her bir hikâyesini modern tarzda yeni konular işleyerek ele almıştır. En az dört en fazla sekiz sayfadan oluşan öyküler yazan Köprülü, kendine özgü bir öykü kurmacası yakalamanın peşindedir. Genel olarak öykülerinde evrensel, toplumsal, bireysel ve siyasi konuları işlemiştir. Modern öykülerinde akıcı dil kullanmış, sapmalara yer vermemiştir. Türk edebiyatına olan hayranlığından ötürü öykülerinde edebi bir dil kullanmayı başarmıştır. Öykülerinde genellikle gözlemci ve ben anlatıcı vardır, zaman ve mekâna önem veren yazar, açık

kapalı ve somut mekânlara yer vermiştir. Öykülerindeki kişi kadrosu özenle seçilmiş ve işlenmiştir. Yazar genellikle öykülerinde kişilerin özelliklerini tanımlama, tasvir ve tahlil şeklinde vermiştir. Öyküleri okuyucuda hayranlık uyandırmış, büyük bir beğeniyle okunan öyküleri kişilerde daha çok acıma hissi uyandırmıştır.

2016 yılında *Kardeş Kalemler* dergisinde yayımlanan, “*Bu Vatan Sensiz Olmaz*” adlı hikâyesi çalışmamızda örnek öykü olarak ele alınmıştır:

“*Bu Vatan Sensiz Olmaz*” adlı öykü, eşinin ve oğlunun arkasından acılar büyüten Gülbahar’ın hikâyesidir. Hikâye yaklaşık altı sayfayı bulan olaylardan ibarettir. Kürşad, öykünün ana karakterlerinden biri olup Kerkük’ün bağımsızlığa kavuşması için savaşa giden ve girdiği savaşta şehit olan babadır. Kürşad, Gülbahar’ın eşi ve çocuk kahraman Fırat’ın da babasıdır. Henüz on dokuz yaşında genç bir anne olan Gülbahar, eşinin yolunu gözleyen ve çocuğuna tek başına bakan kadın karakterdir. Fırat, Kürşad’ın oğlu ve babasının izinden giden, Kerkük’ü bağımsızlığa kavuşturan, babasının vasiyetini hak ettiği yere ulaştırmış olan her yerde rahmet ve minnetle anılan bir diğer ana karakterdir. Öyküde yan karakter olarak ismi geçen Mühteber Hanım, 58 yaşında ve eşini yıllar önce kanserden kaybetmiş oğlunu ise *Türkmen Fedailer* ile göndermiştir. Gülbahar’a göz kulak olan ve aynı zamanda Kürşad’ın şehit olduğunu haber veren kişidir. Olay, Kerkük’te geçmiş ve Kerkük’ün bağımsızlığı için mücadele veren kişilerin oluşturduğu küçük bir ailenin ilgi çekici macerasından ibarettir.

Anlatıcının gerçek olmasını temenni ettiği “*Bu Vatan Sensiz Olmaz*” adlı öyküde, üçüncü tekil şahıs anlatıcı vardır. Bu öyküde ele aldığı konu evrensel, toplumsal ve siyasi niteliktedir. Öykünün temel izleğine göre, Kürşad bağımsızlık mücadelesi için daha önce kurulmuş örgütün (Türkmen Tabur Komutanlığı) liderliğini üstlenmiş ve bu yolda şehit olmuştur. Onun arkasında kalan oğlu Fırat ve mücahitler bağımsızlık mücadelesini devam ettirip amaçlarına ulaşmışlardır: “*Kerkük’ü özgürlüğüne kavuşturan Türkmen Ordusu’nu göstermişlerdi. Kerkük ve dolayları yakında Musul’a da bağlanmak üzere bağımsız bir vatan olarak ilan edilmişti.*”

Öyküde yaşanan olayın zamanı, belirsizdir. Ütopik bir kurgu olduğundan hikâyenin kendi zamanı dışında dış zaman yoktur. Fakat Kürşad’ın evden savaşa gitme saati verilmiştir, “*Saat sabahın beşini gösteriyordu. Gülbahar, bütün geceyi*

uyumamıştı. Bir yandan henüz altı aylık olan oğlunun beşiğini belliyor, diğer yandan da askere gidecek olan eşinin çantasını hazırlıyordu”.

“Bu Vatan Sensiz Olmaz” adlı öyküde geçen mekan genellikle kapılı mekanlardır. Kapalı mekân olarak görülen yer, evin içinde yaşanmıştır. “Mutfak için ayrılan kısmın önüne bir perde çekilmiş, onun hemen karşısında da yataklar atılmıştı. Küflü duvarlar Gülbahar'ın yaptığı el işleri ile süslenmişti.”

Yazarın bu öyküsünde merkezi kişi, Kürşad'tır. Kürşad asker olup vatanın bağımsızlığı için ondokuz yaşındaki karısını ve küçük oğlu Fırat'ı bırakıp savaşa giden ve bu yolda şehit olan kişidir.

Kocasını bekleyen kadın tipi olarak Gülbahar, eşini savaşa göndermiş ve kocasının yokluğuyla acı çekmiştir. “Gün bitiyor, güneş bulutların arasından battıyordu ağır ağır. Gülbahar pencereden dışarıyı seyretmekteydi. Ufkunda canlanıyordu Kürşad'ın gözleri. Bir insanın yokluğu acıydı. Müteessirdi Gülbahar. Sesi yankılandı kulaklarında.”

Öyküde bir diğer karakter Mühteber Hanım'dır. 58 yaşında olan Mühteber Hanım eşini yıllar önce kanserden kaybetmiş, oğlunu da Türkmen Fedaileri ile göndermiş kişidir. Bu öyküde iyi karakterlerden biri olan Mühteber Hanım, genç kadın Gülbahar'a yardım etmiştir. Aynı zamanda Kürşad'ın ölüm haberini Gülbahar'a veren kişidir.

Öyküde Kürşad'ın fiziksel özellikleri tasvir edilmiştir. “Hilal bıyıklarını hatırladı eşinin. Ne zaman küsse idi Gülbahar Kürşad'ına bıyıklarını keseceğine dair tehditler savururdu. Tekrar sesi yankılandı kulaklarında.”

Yazar burada iç konuşmayla hayali figürü beraber vermek istemiştir, “Oğlumuz olunca ismini Fırat, kızımız olunca da Almıla koyacağız. Sen evin içinde ordu kuracaksın ben de şehrin içinde devlet kuracağım’ Kürşad'ın gülümsemesi gitmiyordu ufkundan. Çalan kapının sesi ile ayrıldı eşinden. Sesi kulaklarından uzaklaştı.”

Öyküde kişilerin takdim ediliş biçimleri, müşahit bakış açısıyla verilmiştir. Kişilerin özelliklerini veriliş şekli ise, tanımlama yoluyla olmuştur. Öyküde kişilerin tepkisi, olaylar karşısında gelişmiştir. Okuyucunun öyküye olan tepkisi genellikle hayranlık ve acıma duygusu olmuştur.

“*Bu Vatan Sensiz Olmaz*” adlı öykü bağımsızlığı temsil etmek istemiştir. Bu öykü iç içe iki olayı içermektedir. Birinci olay, Kürşad’ın vatan uğruna şehit olmasıdır. İkinci olay ise aynı yoldan yürüyen oğlu Fırat’ın bağımsızlağa ulaşmasıdır.

Öyküdeki en önemli olay, Fırat’ın babası için özgürlüğe ulaşmasıdır. Olay yazar tarafından hayal edilen gerçek dışı bir kurgudur. Yazar öyküsünde diyaloglara da yer vermiştir.

“*Mühteber Bayatlı? Hoş geldin*”, dedi *Gülbahar mütevazı bir ses tonuyla.*

“*Hayırlı akşamlar Gülbahar*”, dediğinde yerdeki torbayı eline aldı ve *Gülbahar'a uzattı. "Bunları senin için getirdim "*, dedi *Mühteber Hanım.*

Öyküde iyimserlik duygusu önplandadır. Yazar bu öyküyü eğitim döneminde kasabasına yapılan saldırı döneminde başına gelen acılardan etkilenerek ele almıştır. Özgürlüğü isteyen bir Türkmen kadın edebiyatçısı olarak bu arzusunu karakterlerden yola çıkarak göstermiştir. Yazar bu hayalinin bir gün gerçekleşeceğine inanmaktadır.

İlaf Köprülü, yazdığı bu gibi kısa hikayelerinde genç olmasına rağmen birçok Türkmen hikâye yazarlarından daha başarılı olmuştur. Okuyucular tarafından büyük beğeni kazanmış olması edebiyatçıyı daha dikkatli ve edebi yazmaya teşvik etmiştir.

Öyküleriyle ön planda olan yazar aynı zamanda birkaç şiir de yazmıştır. Örnek olarak aşağıya aldığımız şiirde “*Bu Vatan Sensiz Olmaz*” adlı öyküsünden ilham alarak Kürşad’a hitaben yazdığı beş beyitten oluşan kısa bir şiir olmuştur. İlaf, bu şiirinde 14’lü hece ölçüsünü kullanmıştır. Sade ve yalın bir dil kullanan İlaf Köprülü, vezin ve kafiye de önem verdiği görülmektedir.

*Bugün bir ayrılık var sokak sokak Kerkük'ten
Bir hüznü yağmur gibi yağıyor yürekte
Ayrılığın viran etti, kemik ayrıldı etten
Tabutunu taşıyor tanımadığım sırtlar
İnan bir gün Türkmeneli'nden dirilecek bozkurtlar*

Başarılı genç ozan İlaf Köprülü, bazı hikâye ve yazılarında *Edgü Altunköprü* imzasını kullanmakla beraber, son zamanlarda kendi adı olan İlaf Köprülü imzası ile yazmaktadır.

2.4.3. Eserleri

İlaf Köprülü'nün, şu ana kadar basılmış bir eseri bulunamaktadır. Ancak yazdığı öyküleri dergilerde yayımlamaktadır. İlk olarak *Kardaşlık* Dergisi'nde "*Kudde ile Konçuy*" adındaki öyküsünü yayımlamıştır. Hikâyesinin beğenilmesi ve ilgi görmesi üzerine *Kardaşlık*'ta kendisine bir köşe ayırmışlardır. "*Allakulu*" öyküsünü ise Türkmeneli Dergisi'nde yayımlamıştır. Aynı zamanda 2016 yılında *Kardeş Kalemler* Dergisi'nde "*Bu Vatan Sensiz Olmaz*" adındaki öyküsünü yayımlamışlardır. Artık düzenli olarak İstanbul'da yayımlanan *Kardaşlık*'ta, bazen ise Ankara'da yayımlanan *Kardeş Kalemler* ve Kerkük'te yayımlanan *Türkmeneli* dergilerinde de öyküleri yayımlanmaya başlamıştır. Yazmaya ve okumaya devam eden edebiyatçı, daha güzel eserler ortaya koymayı amaçlamıştır.

2.5. Karşılaştırma ve Tartışma

Irak Türkmen kadın edebiyatçıları arasına giren fakat henüz eseri olmayan şairlerinde mevcudluğu vardır. Aslı Kızı, Gülzar Bayatlı, Bahar Taha Bayatlı bunlardan bazıları olmuştur. Öykücülüğüyle tanınan İlaf köprülü ise daha genç yaşta olmasından daha eser çıkarma imaknına erişememiştir. Eseri olamayan edebiyatçıları arasında sadece İlaf Köprülü öykü yazmaktadır diğerleri ise şiir yazmaktadırlar.

Aslı kızı ve Bahar Taha Bayatlı'dan fazla bilgiye ulaşamadığından eski şiirlerine bakıldığından konu ve tema bakımından eseleri olan diğer Türkmen edebiyatçıları gibi vata, özlem, ayrılık ve aşk temaları ele alınmıştır. Gülzar Bayatlı ise hemen hemen her konu ve temada şiirler kaleme almıştır ayrıyeten ilahi şiirlerde yazmıştır. Şiir ve hoyrata fazla ilgisi olmayan İlaf Köprülü'nün öyküde ele aldığı vatana yapılan haksızlıklar, gerçek olmasını umut ettiği hayallerini konu olarak ele almıştır.

Halk ağzı ile basit şiirler yazan Aslı kızı ve Bahar Taha Bayatlı, fazla bilgiye erişemediğinden başka şiirler yazıp yazmadıkları bilinmemektedir. Bu yüzden elde bulunan şiirleri genellikle halk ağzı kullanan şairlerdendir. Halk ağzı ile hoyart yazan bir diğer şair ise Gülzar Bayatlı olmuştur aynı zamanda Türkçeyi gayet iyi kullanan Türkmen şairlerden biridir.

Genç yaşında olmasına rağmen öykü alanında güzel ürünler veren İlaf Köprülü, hırsıyla yazmaya devam etmektedir. Şiir ve hoyrat yazmayada devam eden Gülzar Bayatlı bir kitap oluşturacak kadar şiirleri bulunmaktadır.

SONUÇ

Irak Türkmen kadın edebiyatçıları ele aldığımız bu çalışma, kapsam ve içerik olarak alanına katkı sağlayacak niteliktedir. Kadın edebiyatçıların zor şartlarda meydana getirdikleri edebi ürünlerin tematik özellikleri kadar, dil ve üslup açısından ifade ettikleri değer, belli bir metotla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Kadın edebiyatçıların biyografileri dışında edebi şahsiyetleri ve eserleri üzerine derli toplu bir kaynak oluşturulmuştur.

Çalışma, müstakil eser veren ve kitap bazında bir eseri olmayan sadece dergi, gazete ve sosyal medya üzerinden yayın yapan, Iraklı Türkmen kadın edebiyatçıları çeşitli yönlerden ele almaktadır. Öncelikle kadın sanatçıların biyografileri, edebi kimlik ve kişilikleriyle yayımladıkları eserler dikkatle ele alınmıştır. Kadın edebiyatçıların sosyal çevreleri, yaşadıkları devrin zihniyeti ve etki alanları kaynak eserlerden tespit edilerek kayda geçilmiştir. Edebiyatçıların sanat görüşleri, edebi şahsiyetleri özellikle kendi ürünlerinden yola çıkılarak oluşturulmuş; dil, tema ve üslupları belirlenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda sanatçıların şiir, hoyrat ve fotoğrafları özenle seçilerek ekler bölümüne aktarılmıştır.

Türkmen Edebiyatında “hoyrat” şiire ve sanata açılan ilk kapı olduğundan dolayı çalışmamızda konu ettiğimiz, hemen her kadın edebiyatçının hoyratla başladığı daha sonra kendi çizgisini ve söylemini yakalamıştır. Türkmen edebiyatçıları “hoyrat”ı şiirden ayrı bir tür olarak görmekteledir. Geleneksel kültürde hoyrat söylemenin ve yazmış olmanın aslında şiir demek olduğu algısıyla, şiirin ve hoyratın aynı düzeyde olduklarını görmekteledir.

Edebiyatçıları, halk söyleyişlerine ve dil olarak Türkmen Türkçesine bağlıdırlar. Diğerlerine oranla iyi eğitim almış ve edebiyat alanında kendini yetiştirmiş olan Nesrin Erbil her açıdan farklı bir kimlik kazanmıştır. Diğer Türkmen kadın edebiyatçıları onun izinden gitmek istemesi ve kendilerini geliştirmeye çalışmışlardır. Aktif olarak edebiyat alanında dernek, vakıf, kurum ve kuruluşlarla çeşitli yarışmalara katılan kadın edebiyatçıları, kendilerini geliştirmek ve bu yolda ilerlemek için çaba göstermekteledir. Münevver Molla Hassun, Kadriye Ziya, Pakize Sıddık, Remziye Meyyas, Ayhan Reşit Orankay, Ayhan Haceroğlu ve Gülzar Bayatlı gibi kadın edebiyatçıları, iyi eğitim

almalarının yanı sıra bu dernek ve kurumların çalışmalarına öncülük etmektedirler. Aynı zamanda bütün kadın sanatçıların yöresel şiveye bağlı olduklarını söyleyebiliriz. Ümmi bir kadın olan Nedime Hürmüzlü'nün, sesini kaydederek hoyrat söylemesi, alana katkı açısından bu geniş yelpazeyi tamamlayan bir farklılık olarak görülebilir.

Çoğunlukla şiir türü üzerinde duran kadın edebiyatçıların, özellikle Nesrin Erbil'le ciddi mesafe aldıklarını söyleyebiliriz. Nedime Hürmüzlü, Kadriye Ziya, Remziye Meyyas, Aydan Alnakip, Ayhan Haceroğlu, Ayhan Orankay ve Gülzar Bayatlı gibi edebiyatçılar da onun yolunda giderek kıymetli eserler ortaya koymuşlardır. Öykü ise Türkmen kadın edebiyatçıların ikinci sırada uğraştıkları tür olmuştur. Türkmen edebiyatında ilk öykü yazarı olan Suphiye Hanım'dan sonra Münevver Hanım, Leyla Hanım, Pakize Hanım ve İlaf Köprülü'nün teknik olarak zayıf da olsa, öykü alanında önemli sayılabilecek eserler ortaya koyma gayretleri dikkate değerdir. Roman türünde hemen hemen hiç eser verilmemiş, var olan çalışmalar da cılız kalmıştır. Gazete ve dergilerde fıkra ve deneme yazan kadınların, Irak Türkmen edebiyatına büyük katkılar sunduklarını söyleyebiliriz. Bu bağlamda şiir, diğer türlere göre oldukça çok tercih edilen bir türdür. Şiirin öncelikli olması biraz da geleneğe bağlı olmasından ileri gelmektedir. Türkmeneli bölgesinde hemen her Türkmen "hoyrat söyleme" geleneğiyle büyür. Sosyal hayatla iç içe olan bu gelenek, kadın edebiyatçıların uğraş alanını da şekillendirmiştir. Hemen hemen bütün kadın edebiyatçıların hem şiir de hem düz yazıda milliyetçi bir ruha sahip oldukları eserlerinden anlaşılmaktadır. Vatan, bağımsızlık, Kerkük... gibi temalar eserlerinde sıkça işlenmiştir. Kadın kimliği ve kadın hassasiyetinin öne çıktığı eserlerde belirgin bir cinsiyet tartışması değil, daha çok sosyal hayattaki rolü ve bakış açısı öncelenmiştir.

Kadın edebiyatçıların eserleri dikkatle incelendiğinde devrin politik yapısı gereği Türkçe ve Arapça eser vermenin neredeyse bir zorunluluk olarak görüldüğünü söyleyebiliriz. Özellikle Baas rejiminin baskıları, Türkçe kullanımdan çok Arapça kullanımının daha fazla olduğunu gösterir. Irak Türkmen Türkçesinin hâkim olduğu eserler, genellikle dergi ve gazetelerde neşredilen eserlerden olmuştur. Bu bağlamda Kardeşlik ve Barış dergisi gibi süreli yayınların olumlu etkisinden bahsetmek gerekir.

Çalışmanın sonuna eklediğimiz “Ekler” bölümünde, derlediğimiz bilgi, belge fotoğrafları bir demet halinde eserlerin dili ve yaklaşımı konusunda fikir verecek ve aynı zamanda onları tanıttacak bilgiler olmuştur.

Kaynakçada yer verdiğimiz eserler, gerek çalışmamız gerekse bu alanda çalışma yapmak isteyen diğer araştırmacılar için faydalı olacak niteliktedir. Ağırlıklı olarak Kerkük odaklı mazemeye dayanan kaynaklar ve edebi ürünler, Irak Türkmen edebiyatına açılan yeni bir pencere olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- BAYATLI Gülzar, “Hüzüm Yaşım”, *Türkmen Yazar Dergisi*, 7.b., Türkiye: Fuzuli Basım ve Yayın Şirketi, 2017, ss.44-45.
- ADIGÜZEL Ferah Burgul, “Edebiyat Eğitiminde Unutulmuş Kadın Yazarlat”, C.IX, 18.b., *Yaratıcı Drama Dergisi*, 2014, ss.17-31.
- AKAR Metin, Sabahatin DENİZ, Fahrünnisa BİLECİK, *Türk Dünyası Çağdaş Edebiyatı*, İstanbul: Yesevi Yayıncılık, 1993.
- AKKOYUNLU Ziyat, *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara: Türk Kültür Araştırma Enstitüsü, 1992.
- ALNAKİP Aydan, *Albab Allezi Aatakat Cidar*, Kerkük: Kerkük Cumhuriyet Basımevi, 2012.
- ALNAKİP Aydan, *Atasır Alhacr*, Kerkük: Kerkük Cumhuriyet Basımevi, 1969.
- ALNAKİP Aydan, İndama Yahtaribul Alkamar, Kerkük: Kerkük Cumhuriyet Basımevi, 2018.
- ALPASLAN G. Gonca Gökalp, “Modern Türk Edebiyatında Kadın İmgesi ve Kadın Yazarlar Hakkında Kısa Bir Değerlendirme”, *Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar*, Ankara: Akçağı Yayınları, 2018, ss. 670-682.
- AYDIN Mehmet, *Ne Yazıyor Bu Kadınlar*, Ankara: İlke Yayınevi, 1995.
- BENDEROĞLU Abdüllatif, *Irak Türkmen Edebiyatına Bir Bakış*, C.II, Bağdat: 1990.
- BAYATLI Fazıl Mehdi, *Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi (1958-1968)*, Bağdat: Türkmen Kardeşlik Ocağı Yayınları, 1984.
- ÇETİNOĞLU Oğuz, *Irak Türkleri*, İstanbul, 2012.
- EL-MUHAMMEDİ İzzettin, *Kerkük'te Tanılanlar Ansiklopedisi*, Kerkük,2007.
- ERBİL Nesrin, “El Sürmeyin”, 8. Sayı, İstanbul: *Türkmen Bohçası*, 2007.

ERBİL Nesrin, “Rüya”, 2. sayı, Bağdat: *Kardaşlık Dergisi*, 1961.

ERBİL Nesrin, *Deniz Rüyası*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 1968.

ERBİL Nesrin, *Geleceğim*, Erbil: Irak Türkmen Cephesi Kültür Müdürlüğü Yayınları, 2004.

ERBİL Nesrin, *İki Şehir*, İstanbul: Ötüken Yayınlar, 1998.

ERDOĞAN Taşralı Ayşe, *Ata Terzibaşı Kerkük Şairleri:1*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

GÜÇ Ayşe, “İslamcı Femenizm: Müslüman Kadınların Birey Olma Çabaları”, Bursa: *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008.

GÜLER Serpil, *Iraklı Türkmenlerin Sesi Şair Nesrin Erbil*, Ankara: Kültür Ajans Yayınları, 2007.

HACEROĞLU Ayhan, *Kutsal Yurdum*, Kerkük, 2013.

HASSUN Münevver Molla, *Bitmeyen Çile*, Kerkük, 2001.

HASSUN Münevver Molla, *Dumanlı Limanlar*, Kerkük, 2002.

HASSUN Münevver Molla, *Gönül Zirvesi*, Kerkük, 2018.

HASSUN Münevver Molla, *Kıra'a ve Rü'ya*, Kerkük, 2010.

HASSUN Münevver Molla, *Susuzluk Tilsimleri*, Kerkük, 2016.

HASSUN Münevver Molla, *Şanlı Tarihimiz*, Kerkük, 2016.

HÜRMÜZLÜ Nedime, *Şiirin Köyüm Tirikalan*, İstanbul: Kerkük Vakfı, 2010.

Irak Türklerin Kaderi, İsveç: Kerkük Türkmen Kültür Derneği, 196?.

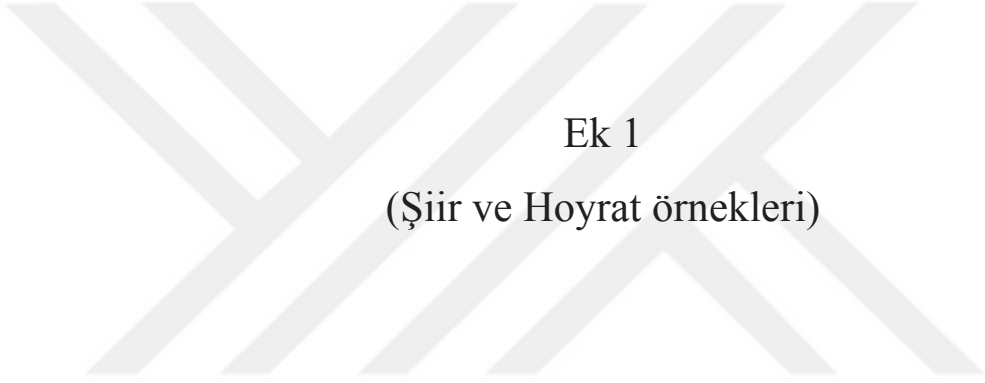
- KARA Nesrin, *Yazmak, Kimlik ve Metin Odağında Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar*, Ankara: Akçağı Yayınları, 2018.
- KAZANCI Mehmet Ömer, Türkmen Öykücülüğü, Bağdat: *Kardeşlik Dergisi*, 2007.
- KORYALI İbrahim, *Irak Edebiyatçıları ve Kültürel Ürünleri*, Kerkük, 2011.
- KÖPRÜLÜ Faruk Faik, *Altunköprü Edebiyatçıları Şair ve Yazarlar*, Kerkük: Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkez Yayınları, 2016.
- KÖPRÜLÜ Faruk Faik, *Çağdaş Türkmen Kadın Şairler*, İstanbul: Türkmen Kültür Müdürlüğü Yayınları, 1993.
- KÜZECİ Şemsettin, *Kerkük Şairleri*, 1.b., Ankara: Dünya Genç Türk Yazarlar Birliği, 2006.
- KÜZECİ Şemsettin, *Kerkük Şairleri*, 2.b., Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2007.
- KÜZECİ Şemsettin, *Kerkük Şairleri*, Ankara: Dünya Genç Türk Yazarlar Birliği, 2012.
- KÜZECİ Şemsettin, *Nevruz Çiçekleri*, Ankara: Kerkük Kültür Derneği, 2015.
- KÜZECİ Şemsettin, *Solmayan Papatyalar*, Ankara: Mas Matbaa, 2010.
- KÜZECİ Şemsettin, *Türkmenli Edebiyatı*, Ankara: Dgtyb Yayınları, 2005.
- MERDAN Leyla, “Günaydın”, *Birlik Sesi Dergisi*, 1987.
- MERDAN Leyla, “Sümbül”, Kerkük: *Yurt Gazetesi*, 1993.
- MERDAN Leyla, *Ahlam Min Waraa Al-Aswaa*, Kerkük, 1975.
- MERDAN Leyla, *Sabahü'l-hayr Ya Medineti*, Kerkük, 2002.
- MERDAN Leyla, *Sanghan El-Şems*, Kerkük, 1973.
- MERDAN Mehmet, *Türkmen Şiirlerinden İzlenimler*, Bağdat, 1989.

- MEYYAS Remziye, *Anneme Mektuplar*, Kerkük.
- MEYYAS Remziye, *Boşluk Festivali*, Kerkük: Kerkük Basımevi, 2006.
- MEYYAS Remziye, *Düşüncelerimin Sünbülleri*, Kerkük.
- MEYYAS Remziye, *Halk Yolunda Aydın Hoyratlar*, Kerkük, 2006.
- MEYYAS Remziye, *Kerkük Menim Hoyratım*, Kerkük: Kerkük Basımevi, 2005.
- MEYYAS Remziye, *Meyyas Nene Desatanı*, Kerkük: Kerkük Basımevi, 2009.
- MEYYAS Remziye, *Meyyas Nene Destanı*, Kerkük: Kerkük Basımevi, 2009.
- MEYYAS Remziye, *Seher*, Kerkük: Kerkük Basımevi, 2004.
- MUHAMMED Haydar, *Irak Türkmen Edebiyatında Serbest Şiir Tartışmaları*.
- ORANKAY Ayhan Reşit, *Dünyanın Kederi*, Kerkük, 2015.
- PAMUKÇU Ekrem, *Irak Türkleri Şairlerinden Nesrin Erbil*, Ankara: Reyon Yayınları, 1998.
- SAATÇİ Suphi, “Ata Terzibaşı ve Kerkük Şairleri”, 60. sayı, *Kültür sanat Edebiyat ve Folklor Dergisi*.
- SAATÇİ Suphi, “Irak’ta Kadın Hakları”, 3. sayı, İstanbul: *Türkmen Bohçası*, 2005.
- SAATÇİ Suphi, “Türkmen Toplumunda Kadın”, 10. sayı, İstanbul: *Türkmen Bohçası*, 2009.
- SAATÇİ Suphi, *Darağıcından Sallanan Bayraklar*, İstanbul: Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkez Yayınları.
- SAATÇİ Suphi, *Irak Türkmen Boyları Oymakları ve Yerleşme Bölgeleri*, İstanbul: Kerkük Vakfi, 2009.
- SAATÇİ Suphi, *Irak Türkmenleri*, Ankara: Ötüken Yayınları, 2003.

- SAATÇI Suphi, *Tarihi Gelişim İçinde Irak'ta Türk Varlığı*, İstanbul: İstanbul Araştırma Merkezi, 1996.
- SAATÇI Suphi, *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 6.*, ed. Fatma Akpınar, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997.
- SAATÇI Suphi, Ziyat AKKOYUNLU, *Irak Muasır Türk Şairleri Antolojisi*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1991.
- SALAH Nevres, “Eski ve Yeni Şiir”, 2. sayı, Bağdat: *Kardeşlik Dergisi*, 1967.
- SARIKAHYA Kasım, *Çağdaş Irak Türkmen Edebiyatçıları*, Bağdat: Kültür Yayınları, 1990.
- SARIKAHYA Kasım, *Irak Türkmen Edebiyatçıları*, Bağdat: Kültür Yayınları, 1998.
- SARIKAHYA Kasım, *Irak Türkmen Edebiyatçıları, Şairler ve Yazarlar*, 1970.
- SÜTÇÜOĞLU Zeynep, “Türkmen Kadın Edebiyatçılarından Suphiye Halil Zeki”, 5. sayı, İstanbul: *Türkmen Bohçası*, 2004.
- SÜTÇÜOĞLU Zeynep, “Türkmen Kadın Edebiyatçılarından Vatan Sevgisi”, 8. sayı, *Türkmen Bohçası*, 2007.
- ŞAKİR Muhsin Behçet, *Irak'ta 20. Asır Türkmen Edebiyatı*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 1975.
- ŞAKİR Muhsin Behçet, *Irak'ta Türkmen Edebiyatı Örnekleri*, Bağdat: Kültür Yayınları, 1977.
- TERZİBAŞI Ata, *Kerkük Hoyratları ve Manileri*, 3.b., İstanbul: Ötüken Yayınları, 1975.
- TERZİBAŞI Ata, *Kerkük Şairleri*, 2.b., İstanbul: Kerkük Vakfı, 2007.
- TERZİBAŞI Ata, *Kerkük Şairleri*, C.I ve II, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2013.

- TERZİBAŞI Ata, *Kerkük Şairleri*, C.VI, VII, VIII, IX, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2013.
- TERZİBAŞI Ata, *Kerkük Şairleri*, C.X, XI, XII, XIII, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2013.
- TERZİBAŞI Ata, *Kerkük Şairleri*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2013.
- TERZİOĞLU Nazım, *Kerküklü Mustafa Gökkaya*, İstanbul: Kerkük Vakfı, 2014.
- UÇAK Salih, “Ortadoğunun Kızıl Elması Türkmeneli: Türkçenin Iraklaşma süreci”, 101. sayı, *Yeni Türkiye*, 2018, s.521.
- ULUT Zafer, “Edebiyatımızın Kadın Kalemleri”, İstanbul: *Gedik Üniversitesi*, 2019.
- ZEKİ Suphiye Halil, *Vatan Sevgisi*, Bağdat, 1992.
- ZİYA Kadriye, *Gönül*, Bağdat: Dar Alşuun Sakafiye Yayınları, 1989.
- ZİYA Kadriye, Pakize SİDDİK, *Küçük Arkadaş*, Kerkük: Cumhuriyet Matbaası, 1973.
- ZÜLFİKAR Hamza, “Çağdaş Irak Türkmen Şiir ve Şairleri”, 531. sayı, Ankara: *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, 1995.

Ek 1
(Şiir ve Hoyrat örnekleri)

□

*Ŗiir yazacaktım ona
Trendi emeğim sözcüklere
Bakıyor bana
Bekliyor
rperdim
Aldım elime kalemi
Gıdıklandı sözcükler
Sıvanda kalemime
Parmaklarıma
YerleŖti sözcükler
Baba bugün ilk sözüm
oŖku doldu yüreğim
KarıŖtı nteler sevgimi
AŖk Ŗarkısı çıktı meydana
Dinlemedi Ŗarkımı
Okumadı Ŗiirimi o*

(Küzeci, 2010: 22)

Suphiye Halil Zeki

Rüya

*Meçhul bir yerdeyim
Uzun uzun selviler
Al açmış pembe semalarına
Gürül gürül sular akıyor
Eski bir taş köprüden
Veçki sesleri geliyor
İnsanlar görüyorum
İnsanlar !
Mahşer gibi
Kimi mesut kimi meyüs¹
Kiminin elinde çekiç
Kiminin bomboş elleri
Duy taşlar yıkılıyor
İhtiyarın biri...
Ağlıyor !
Karşı yakadan
Yanık bir ses yükseliyor
Yükseliyor kaleyi aşarak
Biri dokunuyor koluma
Ve anında...
Toprağında kan
Havasında vatan
Kokuyu alıyorum
Nerede olduğumu anlıyorum*

(Erbil, 1961: 28)

Nesrin Erbil

---

¹ Üzgün, kederli.

Bir Ülke

*Bir ülke düşünüyorum,
Yokluğunda var olmak,
Varlığında erimek istediğim
Sularına aaks² eden yeşilinde
Ceylanları izliyorum,
Bir ülke düşünüyorum*

*Tebessümünü taşıyan sabahları,
En temiz göz yaşlarımı
Senin için akıttım
Sensiz olmanın yalnızlığını
Güneşsiz günlerde,
Duyuyorum en fazla
Afaklarının
Toz pembe me'yüsünü özliyorum
Bir ülke düşünüyorum*

*Dost elinin
Sıcaklığı uğruna
Nice hilalleri ağarttım...
Üfkemde, yıldızlar,
Senin için yanıp söndü
Seni okşamak için
Rüzgar eserken,
Serçe yumuşaklığındaki,
Hayalinde ısınyorum
Bir ülke düşünüyorum*

---

² Yansıyan.

*Sonra bir gün,
ağ damlaları erirken
zlediğim mavi de
Bulacağım seni, çünkü
Aaks eden ışığında
Bir lke düşünüyorum*

(Köprülü, 1993: 20-21)

Nesrin Erbil

Dicle

*Dicle'nin suyu yurdumun boyu
Sallanır gider memleket köyü
Geh te bir bulanır vardır huyu
Gözümnen şirin Dicle'nin suyu*

*Zaho'dan Basra'ya sallanır geçer
Kuşlar hayvanlar suyundan içer
Sağ ve soluna neşeler saçar
Gözümnen şirin Dicle'nin suyu*

*Dicle'nin boyu ağaçlar biter
Barlı³ ağaçlar her il bar tutar
Türlü balıklar bağrında yatar
Gözümnen şirin Dicle'nin suyu*

*Seher vaktinde serin yel eser
Dalgalar çarpıştır birbirini keser
Şairler bakar şiirler yazar
Gözümnen şirin Dicle'nin suyu*

*Dicle'nin içinde belemler⁴ gezer
Bağlı tutanlar hiç olmaz bezar⁵
Dicle Fırat'ı tarihler yazar
Gözüme şirin Dicle'nin suyu*

(Hürmüzlü, 2010: 38)

Nedime Hürmüzlü

---

³ Ürün vermek.

⁴ Tekne.

⁵ Sıkılan, sıkılmış.

Ceyran⁶ ile Adam

Adam

*Ceyran ağlamış gözler yaşlı
Annad derdiv⁷ dur mene karşı
Avçılar benimnen⁸ yaradır başı
Abdal dolanır itmiş⁹ yoldaşı*

Ceyran

*Çıktım dağ üste yavrumu ararım
Avçı görsem nasıl durum¹⁰
Yavrum nerde benim yavrum sorun
Yavrusuz kaldım yamandır halim¹¹*

Adam

*Abdal dönersin yaradır canın
Çölden iz etmiş akar kanın
Hilak¹² gezersin çölün dört yanın
Yavrusuz kaldın yamandır halin¹³*

(Hürmüzlü, 2010: 72)

Nedime Hürmüzlü

---

⁶ Ceylan.

⁷ Anlat derdini.

⁸ Benimle.

⁹ Kaybolmuş, yitmiş.

¹⁰ Durayım.

¹¹ Halim, durumum.

¹² Halsiz.

¹³ Halin.

Tikendi¹⁴

*Derzi kumaş tikendi
Dil var baldan şirindi¹⁵
Dil var sarı tikandı¹⁶*

Al altunu¹⁷

*Ver para al altunu
Alırsav¹⁸ baş üskekten¹⁹
Neylesin el altını*

El altınnan²⁰

*Pay verme el altınnan
Bed asıla²¹ yaklaşma
Asılı²² al altınnan*

Sür yeri

*Şohum²³ ele sür yeri
Duşmana macal verme
Üzerinne²⁴ sür yeri²⁵*

Bele²⁶ bak

*Başıv²⁷ kaldır bele bax
Gülden bilbil²⁸ menbe 'i²⁹
Kurumasın bele bağ*

(Hürmüzlü, 2010: 77-76)

Nedime Hürmüzlü

¹⁴ Terzi kumaş dikendir.

¹⁵ Şirindir, tatlıdır.

¹⁶ Dikendir.

¹⁷ Altını.

¹⁸ Alırsan.

¹⁹ Yüksekten.

²⁰ Altından.

²¹ Aslı kötü.

²² Asili.

²³ Tarıma ayrılmış toprak.

²⁴ Üstünden, üzerinden.

²⁵ Yürü.

²⁶ Böyle.

²⁷ Başın.

²⁸ Gül ile bülbül.

²⁹ Kaynağı.

*Bu benim yetim gönlüm
Gam gama katan gönlüm
Nenem³⁰ koların açsın
Yanında yatım³¹ gönlüm
Gam gafet³² malım³³ oldu
Bazarda³⁴ satayım gönlüm
Bilmedi kahır yükü
Haraya³⁵ atım gönlüm
Gün geçti saç ağırdı
Diz çöktü etim gönlüm
Yürüdüm yaralı düşüp
Kanına batıp gönlüm*

***

***Uyar³⁶ Uyar**
Düşmanın gözünü oyar³⁷
Baş bağlayıp Türkmene
Cüma günü bezanı
Çeker sela ezanı
Hoyrat makam okumak
Ha³⁸ Türkmene uyar*

Remziye Meyyas³⁹

---

³⁰ Annem.

³¹ Yatayım.

³² Üzüntü, acı.

³³ Evim.

³⁴ Pazarda.

³⁵ Nereye.

³⁶ Yakışır.

³⁷ Oymak.

³⁸ Hep.

³⁹ Şiirler şair tarafından sosyal meyda aracılığıyla şahsıma gönderilmiştir.

Asırlık Yolculuk

Beni bir denizci çağırđı

Yolcu yok artık,

Nefesim kesilsin

Asırlık yolculuklarla

Onu bekliyorum...??

Cömert bir dayanışla

Elimden ne gelir ki?

Sindibad gibi...

Denizlerin karınlıklarını aşıyorum

(Köprülü, 1993: 35)

Aydan Alnakip

Millet Kızına

İçinde giden yılın tufanı canlanıyor

Damarlarımda lale özlemi

Yılları çiğniyor

Serpiliyor şu yemyeşil bahara

İçimde birkaç saat yaşamak

Biz nice en mutluluk yaza güneşinden kavuluyor, tütüyor

Saplanıyor ömrümün boş yolculuğuna

İçimde ezik ezik

Gönül dediğim zavallı

Çırpınış bekliyor

İçimde bebek yüzlü nergisler mezarı

Dikenler beşik beşik hicranlar yol yol

Homurdanıyor

İçimde toprak yanıyor

Gök kapalı

Dilim kesik

Ne elimde bir güç

Ne de zaman durmak bilir

Dikiliyorum arıyorum

Dönüyorum

Kapatıyorlar beni karanlık bir köşke

Sarıyorlar beni yalnızlığıma

Dönüyorum ve içimde;

Tufanla çarpışmak

Zamanı elime alıp yolculuğa

Kaç mezar olsun

Dikenler harman olsun

Saatleri kırdım artık

Düşmem zaman ağına

(Ziya, 2007: 16)

Kadriye Ziya

□□□□□□

*Ne zaman görerim seni
Dalarım dilinin türküsüne
Sazlar sözler ninnileri
Uyuram⁴⁰
Kızın oğlun dedelerin
Bana masalını söyler
Atlıları yiğitleri
Öğürem
Salkaram dağlar ardından
Güneşin gelin geldiği an
Telafer'in ülkesine*

(Küzeci, 2010: 51)

Kadriye Ziya

---

⁴⁰ Uyurum.

*Bir yarının peşinden yıllar koştı ben koştum
O yarına varmak için zaman ile yarıştım.
Bitti ömür ermeden gelmez olan yarına
Meğer bir serapmış O,boşuna takılmışım.*

*Günler hep aynı günler..ne dünü,ne yarını,
Hayat bir kumar gibi,atmalıyız zarını.
Yersin de yenilirsin..bu oyun biter bir gün.
Çaresizsin..zehirse de yiyeceksin barını.*

*Yelkensisiz bir gemile,indim çılgın bir suya,
Keder dolu kafayla,daldım derin uykuya
Birden ,bir gürültüyle sarsıldım tepe taklak
Meğer bir fırtınaymış..mahsusuymuş Tanrıya.*

*Devrildi kırık gemi,battı umman denize,
Ben kaldım çırpınarak göz çarpmadan bir ize.
Baş kaldırdım Allaha,iki elle bir tepe,
Kurtar beni Allahım..çöktüm tepeden dize.*

*Hakikat mı,rüya mı,yoksa da bir macera?
Yoksa da kıyametmiş,sevk olunduk mahşere.
Gözler tepeye çıktı soldu cümle cesedim,
Bir an sonra tiksindim..basıpmiş beni kara.*

*San ki bu bir uyarı uyardı gafletimden,
Tanrım yan gözle bakıp bıkmış şikayetimden.
Kan,alın yazısına,kani' ol ahvalına,
Şükretmezsen gününe,atarım rahmetimden.*

Pakize Sıddık⁴¹

---

⁴¹ Bu şiir şair tarafından sosyal meyda aracılığıyla şahsıma gönderilmiştir.

*Bir küçücük evim var
Bir çatıyla dört duvar,
Birde iki ağacım,
Biri söğüt, biri nar*

*Yeter ki vatan olsun
Başımı dik tuttursun,
Bir parçecik ekmekte
Aç karnımı doydursun*

*Evim de ben paşayım
Çalışırım yaşayım,
Her işe gücüm yeter
Köze dözen maşayım*

***

*Saçıma beyaz düştü
Bahar beytidi⁴² yaz düştü
Ömrümüz on beş iken
kalbimize köz düştü*

*Beyaz saçıda sayılmaz
Duygum derin anılmaz
Sevdaya tutuşanlar
Bin haykırsan inanmaz*

(Köprülü, 1993: 52)

Pakize Sıddık

---

⁴² Bitmişti.

□□□□lların Rüyası

*Adaletin yankılandığı anda
Martı sürülerinin,
Üzüntümü almadan
Göç ettiğini gördüm ..
Karanfillerle bana seslenen
Yoksulları gördüm ben ..
Buğday başaklarının susayan
Kırsal toprakta çiçeklediğini gördüm ..
Ey yoksullar
O zaman,
Açlık neden kuşatıyor bizi...!
Yurdumun toprağı gibi,
Açlığımızın da esmerdir rengi ...!*

Münevver Molla Hassun⁴³

---

⁴³ Bu şiir şair tarafından sosyal meymda aracılığıyla şahsıma gönderilmiştir.

*O yar yeri
Ekipti⁴⁴ o yar yeri
Gel aç gönül kapısını
Görürsün o yar yeri
Miskin bir ah çekerse
Dağ daşı oyar yeri*

***

*Çimen yanım⁴⁵
Bezedip⁴⁶ çimen yanım
Bu kerkük'ün uğrunda
Çi⁴⁷ sen yan çi men yanım*

Münnever Molla Hassun⁴⁸

---

⁴⁴ Ekmiş.

⁴⁵ Yanım.

⁴⁶ Süslemiş.

⁴⁷ Ha, ya.

⁴⁸ Bu şiir şair tarafından sosyal meyda aracılığıyla şahsıma gönderilmiştir.

□□□

*Elimi uzatmadan önce
Kapının zilini düğümenin arzusuyla
Zil çaldı
Sanki adımlarıma haykırı
Bir söz imzası
Yerini almışidir⁴⁹
Merdivenin ilk kaldırma⁵⁰sını
Basmadan önce
Evine doğru
Ve kapının açılışından önce
Kemerini elimle
Kavuşmak halinde gördüm*

Leyle Merdan⁵¹

---

⁴⁹ Almıştır.

⁵⁰ Basamak, basamağını.

⁵¹ Bu şiir şairin ağabeyi tarafından şahsıma verilmiştir.

Özlem

*Bu gece ta yarısına kadar
Gözümün dolusuyla ağladım
Sanki hasretimle boğulmuştum
Sesini duydum
Yaralarım için ağıt yazıyordu
Duydum ellerin
Okşuyordu beni
Kendi mi rüzgar karşısında
Bir kuş gibi
Sandım
Hatıralarımı topladım
Özlemim seni
Yaktı beni
Aramızdaki mesafeler
Boğdu duygularımı*

Leyla Merdan⁵²

---

⁵² Bu şiir şairin ağabeyi tarafından şahsıma verilmiştir.

□□□□□ □□□□□ □□□□□

*Dünyada ne var ki kederden başka
Beyhude gidertme dürüstse dostun
Ezdirmeye kendini güvensiz aşka
Kumlu rüzgarlar kapatır üstün*

*Aldanma şairin gülen yüzüne
Çökerse üstüne simsiyah gece
Bırakta hâlinden biraz anlatsın
Halini anlatır şaşkın bir hece*

*Kül rengi semaya gönderir ahın
Geceye yüklemiş tonlarca hüznün
Baharsız geçirtti asırlık çağın
Şairin ilhamı hüzzam dır hüznün*

Ayhan Haceroglu⁵³

---

⁵³ Bu şiir şair tarafından sosyal meya aracılığıyla şahsıma gönderilmiştir.

Ben Kerkük Kızıyım

*Bazen içim bulanır bırakıp giderim seni Uzaklara
Bedenimde cansın, damarımda kan
Ruhsuz Bedeni taşmak ne demektir biliyormusun?
İşte ben Kerkük kızıyım*

*Bazen öyle gülerim arsız arsız
Kendi halimden kıskanırım,
ruhum Sende ,bedenim başka yerlerde biliyormusun?
Ruhsuz bedenın yaşaması imkansız
İşte ben Kerkük kızıyım*

*Bazen öyle güçsüz olurum ki kollarım bağılı
Kendimden Nefret ederim
Haktan yanayım çok cesurdu bu yüreğim
Dilimden adam doğrarım
İşte ben Kerkük kızıyım*

*Çok isterim gökyüzü kâğıdım olsun, denizler Mürekkeğim
Sana olan aşkı yazıp anlatmaya o yetmez Bile
Hiç bir şeyin de gözüm yok
bir tek dostan vefayı bekliyorum
İşte ben Kerkük kızıyım, Kerkük kızıyım*

Ayhan Haceroğlu⁵⁴

---

⁵⁴ Bu şiir şair tarafından sosyal meyda aracılığıyla şahsıma gönderilmiştir.

□üny□nın □□□□

*Sensin bu dünyanın ağası yurdum
Barışın, sevginin yasası yurdum
Yiğitlerin yüksek kalesi yurdum
Satmam seni çeksem cavr-u cefayı
Buldum sen de dürüst sevgi vefayı*

*Sensin uygarlığın asıl pınarı
Özgürlük sevenin doğru diyarı
Toprağındadır dünyanın eseri
Peygamberler yurdu sensin ey Irak
Karanlık gecene oluruz çirak*

*Sana canım desem daha da aziz
Biz yolundan başka tutmayız bir iz
Sen bize güneşsin bizler de yıldız
Gönlümüz içinde en güzel yarsın
Bütün şey nafîle bir tek sen varsın*

*Karanlık bitmekle şafak söküyor
Bütün acıları zaman büküyor
Umut ağaçlarını eler ekliyor
Aydın olur yurdum bir de günlerin
Bir hatıra kalır acı dünlerin*

Ayhan Orankay⁵⁵

---

⁵⁵ Bu şiir şair tarafından sosyal meyda aracılığıyla şahsıma gönderilmiştir.

Yara Üstüne Yara

*Kederlerden çıkmadan kaygıyla yaşıyoruz
Arada dert kaderi ancak paylaşıyoruz
Nece⁵⁶ nece cepheyle Tanrım savaşıyoruz
Neler etseler bize biz Türkmen kalacağız
Elbet zalim elinden hakkımız alacağız*

*Yaralarımız çetindir Kerkük, Taze, Telafer
Tavuk, Emirli, Köprü, Beşir 'de aynı kader
Tuz'daki Türkmenlerin durumu daha beter
Kurudu gözde yaşlar Tanrım eyle bir çare
Kalmadı hiç sabrımız yara üstüne yara*

*Eyvah şehirlerimiz dönmüş ki Kerbelaya
Günlerimiz de tıbkı benziyor aşureye
Ancak biz katlanırsız türlü türlü belaya
İçimiz de sızlarken, gamlı Tuz faciyesi
Yeni baştan söküldü bizim Tazr yarası*

*Yaşlı, gençlerimizin bilmiyoruz suçu ne
Her yerde bir faciye her yönde bir fırtına
Yıllar oldu annerler siyah giymiş üstüne
Neden her gün bir bela, Türkmen olduğumuza mı?
Yoksa her zaman Hüseyi, Hüseyin dediğimize mi?*

Ayhan Orankay⁵⁷

---

⁵⁶ Nasıl.

⁵⁷ Bu şiir şair tarafından sosyal meyda aracılığıyla şahsıma gönderilmiştir.

Gel mene⁵⁸ mal eyleme⁵⁹

Satılan bal eyleme

Mene satma ellere

Aşkı delal eyleme

***

Aylar geçti yıllar bitti

Aşkın ben de melal etti

Dönder⁶⁰ yüzünü münkir olma

Gör ayrılık beni nette⁶¹

(Köprülü, 1993: 88)

Aslı Kızı

---

⁵⁸ Beni.

⁵⁹ Yapma.

⁶⁰ Döndür.

⁶¹ Ne yaptı.

Sesleyiş

*Öğrensin yeni nesil, tarihte bizler kimiz?
Güçlensin deli gayret, geleceğe ekimiz
Yakışmış bize meydan, ben zaferler ikimiz
Yükselmeye azim var, korkma göster biz bizi*

*Zaman geçiyor bir bak, dün nerede? Bu gün nerede?
Ağır yeri bellidir, derman zaman nerede?
Layıkısın şahlanmaya, şahinler gibi görün
Gölgenden çekilmeye, önemli tebdir neredir?*

*1920'den, çelik gibi dayandık
Bize kıyanları, derdimiz ortak sandık
Bir vatan evladınız, bölmek olmaz bu yurdu
Hürriyet yeni Irak, bu tümceyle biz yandık*

*Göktürkler'de uzantı, devletleri dedem kurdu
Gayret çılğınlığıyla, düşman bileği burdu
Buramburam toprağım, şehitlerim, bayrağım
Temiz vicadanımızla, bir tutalım bu yurdu*

Gülzar Bayatlı⁶²

---

⁶² Bu şiir şair tarafından sosyal meyda aracılığıyla şahsıma gönderilmiştir.

Bekleyiş

*Yıkılan kalp kalesin, senin için dikledim
Zümrüt renkli taşları, ümit diye ekledim
Ormanının ardında, tek seni bekledim
Yıllar yılıdır yeter, başım düştü dumana
Diklenen kalp kalesi, artık döndü divana*

*Vines sevda tapanı, sana adın takarım
Yıldız olup müziksel, gecelerde akarım
Ayrılığın gölgesinde, karanlığa sıkarım
Yıllar yılıdır yeter, başım düştü dumana
Diklenen kalp kalesi, artık döndü divana*

*Tekrar gönülde sevgi çağlayanı dinmiyor
Artık sesini de duy, sensiz susu vermiyor
Ayrılık demir perde, ortamızdan çökmüyor
Yıllar yılıdır yeter, başım düştü dumana
Diklenen kalp kalesi, artık döndü divana*

Gülzar Bayatlı⁶³

---

⁶³ Bu şiir şair tarafından sosyal meyda aracılığıyla şahsıma gönderilmiştir.

*Bahar gelir rehan olur
Bizim köyde harman olur
Her bir derde derman olur
Köylü kızı, köylü kızı
Sürme kokar her iki gözü
Ne güzeldir köy havası
Vefa, dostluktur esası
Mecnun'a ne etti Leyla'sı
Köylü kızı, köylü kızı
Sürme kokar kara gözü*

(Köprülü, 1993: 119)

Bahar Taha Bayatlı

Biz Çocukken

*Nice çağlar devirdik varmak için ağlara
Feryadımız büyüktü vardı yüce dağlara
İnce ince öttü kuş bu verimli bağlara
Bir kara kırmızı gibi içkisi ki atamın
Vay haline vay onun geceleri yatanın*

*Savunurduk kendimizi ufacık boyumuzla
Silah diye çivili tahtalar elimizde
Bir ok atardık buradan sivri gözlerimizle
Irkı güzele denk gelirdi kalp atışlarımız
Ne çok düşman korkuturdu o sert bakışlarımız*

*Garipsemek ne mümkün o daimi günleri
Bir küçük asker ki yoksul, her yeleği yamalı
Babası da şehit düşmüş yüreği de yaralı
Tok gözüyle doyururdu büyük ailesini
Tek eliyle savururdu düşmanın kalesini*

*Affetmek yazmazdı bizim kitaplarımızda
Dedelerden kalan bu topraklar elimizde
Sulardık her gün sabah gerek gözyaşımızla
Tanrı'ya başkaldırıp ne dualar ederdik
Tahta atlarımıza asilce binip giderdik*

*Tutsaktık bu yurttan kaldıkça ölsek bile
Görünmez parmaklıklara sertçe vurulsak bile
Şimdi Türkülerimiz ağır gelir her dile
Tutuşurduk gördükçe o asil bayrağımız
Durmadan akar hâlâ o hırçın ırmağımız*

*Bir tuyuğ yazardık ataların dilinden
Ne hoyratlar kapardık anaların dilinden
Bir tek uykuda ayrı kalırdık kaleminden*

*Tümen gibi kelimeler gelirdi rüyamıza
Tüzük gibi yazılırdı ertesi gün defterimize*

*Kar yağmadı lâkin çok soğuk günler gördük
Aleddinin etrafını bir ordu gibi sardık
Bir nükte deyip güldük bir şiir deyip ağladık
Lokumlu külçe ısıtırken sobanın üstünde*

İlaf Köprülü⁶⁴

---

⁶⁴ Bu şiir şair tarafından sosyal meyda aracılığıyla şahsıma gönderilmiştir.

Ek 2
(Fotoğraflar)

Süphiye Hilal Zeki

Nesrin Erbil

Nedime Hürmüzlü

Remziye Meyyaz

Aydan Al-Nakip

Aydan Al- Nakip (Ödülleri)

Kadriye Ziya

Pakize Siddik

Münevver Molla Hassun

Ayhan Haceroglu

Ayhan Reşit Orankay

Gülzar Bayatlı

İlaf Köprülü

(Remziye Meyyas, Aydan Al-Nakip, Münevver Molla Hassun)

Aydan Alnakip, Aydın Kerkük (Kerkük Türkmen Edebiyatçılar Başkanı)

(Irak- Kerkük Türkmen Kütüphanesi)

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	ZAHRAA HAVAL İSSA
Tez Adı	IRAK TÜRKMEN KADIN EDEBİYATÇILAR
Enstitü	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Anabilim Dalı	YENİ TÜRK EDEBİYATI
Tez Türü	YÜKSEK LİSANS TEZİ
Tez Danışman(lar)ı	PROF.DR. NESRİN KARACA
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 18.06.2019

İmza :